

615.33/27
B62a

AQUÆ

FRIGIDÆ

Antiquissima Methodus ad Praxim
iterum revocata.

OPUS

NICOLAI CONNATI

Ex duodecim Almi Collegii

Medicorum Neap.

D. ALBERTO

DE BLASIO

Medico Drepanensi Excellentiss.

DICATUM.

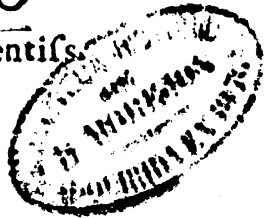

NEAPOLI, MDCCXXXII.

Ex Reg. Typ. Secundini Porfile.

Superiorum Permissu.

Expensis Thomæ Marciano.

EMINENTISSIMO SIGNORE .

IL Dottor Fisico Nicola Conte supplicando espone all'Em.Sua , come desidera dare alle Stampe una sua Operetta intitolata , *Aqua frigida Antiquissima Methodus ad Praxim iterum revocata* ; la supplica per tanto a commetterne la solita revisione a chi meglio li parerà , e l'averà a grazia ut Deus.

*Rev.D.Christophorus Albano revident , & referat.
Neap.3. Novemb.1731.*

D.Antonius Can.Castelli V.G.

D. Petrus Marcus Giptius Can.Dep.

EMINENTISSIME DOMINE .

Librum , cui titulus *Doct.Phys.Nicolai Conte Aqua frigida Antiquissima Methodus ad Praxim iterum revocata* , sedulo , accurateque perlegi , nihilque in eo tum contra fidei nostræ puritatem , tum contra morum integritatem animadverti ; quo circa ad publicam utilitatem , si Em. Vestræ ita placuerit , Typis mandari censeo . Datum Neap.3. Decembris 1731.
Em. Vestræ .

*Humillimus , & Addictiss. Servus
Christophorus Albanus Abbas , & Rector Curatus
S. Januarii ad Ulmam .*

Assenta supraddicta relatione imprimatur . Neapoli
die 26. Maii 1732.

D.Antonius Can.Castelli V.G.

Canonicus Januarius Majellus , pro Reverendis.
Can.Depur.

Ec-

ECCELLENTISSIMO SIGNORE.

IL Dottor Fifico Nicola Conte, supplicando espone a Vostra Ecc. come desidera dare alle stampe una sua Operetta intitolata. *Aque frigida Antiquissima Methodus ad Praxim iterum revocata*. La supplica pertanto a commettere la revisione a chi meglio li parerà, e l'averà a somma grazia, ut Deus.

Mag. A. M. Doctor D. Nicolaus Cirillo videat, & in scriptis referat.

**MAZZACCARA R. ULLOA R. GIOVENE R.
CASTELLI R. PEYRI R.**

Provisum per S. Exc. Neap. die 26. Ott. 1731.
Maffellonus.

EXCELLENTISSIME DOMINE.

UT Tuis jussibus obtemperarem, legi Librum, cui titulus *Doct. Phys. Nicolai Conte Aque Frigida Antiquissima methodus ad Praxim iterum revocata*, atque in eo nihil inveni, quod Regiæ Jurisdictioni obstaret: imò è re Medicâ esse reputavi, ut nunc temporis familiarissimum nostratibus Remedium, haud Antiquos latuisse, cleris argumentis conficeretur. Quapropter illum publici juris fieri posse censeo, si Excellentiaæ Tuxæ auctoritas accesserit. Neapoli 30. Decembris 1731.

Excell. Tuxæ.

*Addictiss., & Obsequentiss. Famulus
Nicolaus Cyrillus Prof. Regius.*

Visa suprascripta relatione imprimatur, & in publicatione fervetur Regia Pragmatica.

**MAZZACCARA R. GIOVENE R. PISACANE R.
VENTURA R. PEYRI R.**

Provisum per S. Exc. Neap. die 27. Maii 1732.
Maffellonus.

(1)

ME
PRÆCLARISS., AC SAPIENTISS. ME

DOMINE

Uanti semper ego Te fecerim, vel exinde poteris cognoscere, quòd non modo nullum pro re nata praterierim officium; sed Tempus ipsum visus sum sapiùs aucupari, quo meum erga Te pro tuis meritis Studium, ac Benevolentia, documento aliquo significaretur. Hinc quoniam gratum tibi in primis fore intellexerim, si quæ de Physicis, ac Medicis rebus novæ hypotheses, atque inventa, & philosophandi rationes hìc prodierint, isthuc ad Te legendas transferrem,

A ferrem,

(2)

ferrem; quin impensius morem tuæ gererem voluntati? Quamplurimas proinde de ea re dissertationes inter doctissimos nostros comprofessores probe exagitas, variasque etiam meas, qualescunque demum fuerint, de eadem re conjecturas, unà cum iis, quæ admiratione digna Praxis ipsa obtulerit, enucleate ad Te perscripsi, tecumque libenter communicavi. Hæc tamen omnia, licet avide arripueris, diuturnam nihilominus tuam restringere minime poterunt inquirendi, qua extuas sitim, de Sacramentis Naturæ abditissimis. Quamobrem volupe tibi oppidò futurum rescripsisti, ubi nuperam præterea Methodum exhibendi Aquam frigidam, cum in febribus, tum in aliis morbis febre carentibus, brevi non solum narratione recitarem, verum etiam de meo, aliorumque judicio rationes subjicerem, qua insolens apud veteres, ut vulgò asseritur, Medicamentum portentū veluti simile, ac prodigii miras nimium, perficiat sæpe curationes. Jam mihi eam novi demandari provinciam, quæ difficulta-

cultatum sp̄is undique septam, acerrimas quasque Sapientissimorum hominum terret acies, infringit spem, eludit industriam. Quid ergo? commissum ne traham pensum, quodque princeps aliorum exhorruit virtus, subeam ego periculum? Supra tenuas quidem meas vires esse, atque ingenioli modulum ingenue fateor; sed me opprimi malo officii onere, quàm amico non obsequi. Suscipiam itaque, & quo ad potero illud feram, obsequiumque ipsum excusabit audaciam. Quæ igitur habeo, ex animi sententia proferam, meliora ceteri; Tuum erit cuncta expendere. Vale

UT itaque accurate, quæ me tibi scripturum proposui, distincteque disponam, Aquam, simplex elementum esse, non solum cunctis rebus necessarium, verum & nobis, ut ita dicam familiaritate conjunctissimum, latere neminem suadeor. Siquidem in Terram effusa, salia quæcunque nitrosa ipsam fecundantia diluit, quæ ope Solis ad germen plantæ delata, illam sæpenumero adolefcere faciunt; immo et eo quod

(4)

humido connectuntur omnia, Thales Milesius omnium rerum naturalium principium censuit; cum quæ interitura sunt, prorsus arida, & sicca remaneant; & Chymici tandem maximum spiritus, & sulphuris vehiculum esse dicunt, cujus interventu ista invicem, & cum Sale confociantur. Etenim cætera principia humore aqueo dissoluta, aut saltem diluta in motu persistant, sine quo veluti congelata obrigescerent.

Intima rursus nobis est, amica, proficua, & delectabilis; nam non modò si frigida fuerit sitientes recreat, excandefactos attemperat, aridosque colligit, verùm etiam instauros quandoque, & firmos nos reddit. Quapropter inter reficientium numerum eam quamplurimè collocantes, nutritiam quoque pacto etiam crediderunt, cum Aquæ potiores præ cæteris pinguescant, & non pauci (ut referunt) inventi sint, qui plurimis mensibus, immo, & annis, solo Aquæ potu, nulloque penitus cibo vitam duxerint incolumem. Scribit enim non spernendus Auctor Albertus Magnus in lib.

lib.7. de Animalibus cap.3. , se melan-
cholicum quendam vidisse , sola Aqua
plurimis hebdomadis viventem ; & Co-
lius Rodiginus in lib. 13. antiquar. lect.
cap.24. visam fuisse in Hispania Puel-
lam refert, vigesimum ætatis suæ annum
agentem , quæ nihil comedebat , haustu-
que tantum Aquæ vitam fovebat . Hinc
olim Hæbrei Aquæ potu in die jejunii se
abdicabant , ne limites excederent ab-
stinentiæ . Hanc opinionem tuetur Ho-
merus , probat Aristoteles , confirmat
Hippocrates , quemadmodum sequun-
tur Cornelius Celsus , & alii .

Quæ licet verisimilis primo videatur
aspectu , attamen qui meliori eam libra-
runt examine , protinus confutarunt . Si-
quidem Plato in lib. 5. de legibus , inter
illa , quæ corpus nostrum , mores , & in-
genia commutant , alimenta , & aquas
recensuit ; ex quo ab alimentis Aquam
sejunctis liquido apparet . Platonis
conjecturæ videtur adhæsisse Galenus ,
qui in lib.3. de rat. vict. in acut. text. 17.
ait . *At que nullo modo nutriunt , sicuti
Aque , eo virtutem neque summa imbecil-
lisare ,*

titare ; neque roborare qui spiam vere di-
 xerit , nisi id aliquando per accidens con-
 tingat ; *Aqua siquidem, non ut alimentum*
vires recreat , sed bene ut medicamentum
ad Temperamenti symmetriam, quæ pro-
pter ipsius moderationem imbecilla sunt
reducens. Galeno ad stipulari voluit Avi-
 cenna , qui in lib. 1. fen. 2. doct. 2. cap. 16.
 inquit . *Aquam unum existit elemento-*
rum , quæ sola inter elementa habet pro-
prium , ut in eo , quod comeditur , & bi-
bitur ingrediatur , non ideo , ut nutriat ,
sed quia alimentum penetrare facit. Hanc
 existimationem tutatus est etiam Oriba-
 sius in lib. 5. collectan. cap. 1. Porro , di-
 xit ; *Aquam non alere , sed vehiculum*
tantummodo alimenti esse , ut Hippocra-
tes , & ceteri Præstantissimi Medici di-
xerunt , ubi eamque causam non potest vi-
talem facultatem roborare . Et tandem
 complexus fuisse videtur quoque inge-
 niosissimus Franciscus Vallesius , qui in
 lib. 1. methodi cap. 10. de Potu agens sic
 loquitur . *Ejus per se duo usus sunt , ve-*
bere alimentum , & solari sitim , quæ
cum appetitus frigidi , & humidus sit , con-
 stat

(7)

stat potum debere esse frigidum, & humidum, tenuem verò, & fluxilem, ut deducat alimentum; alere verò, aut aliter corpus afficere, per se non est potus, etsi aliquibus accidit potabilibus, non quatalibus; Nam quæ alunt famè occurrunt potius, quàm siti, aut non huic soli; Quæ alios usus exhibent, medicamenta sunt. Igitur verè potus, ac nihil aliud quàm potus sola Aqua frigida est, quia tenuis fluxilis, frigida, & humida, & nihil nutriens, neque præter dictos duos, & quo inde sequuntur ullum usum corpori præstans.

Hoc autem, quod multiplici auctoritate firmavimus, suadetur etiam ratione, quia nullum simplex elementum potest corpus mistum nutrire; adeoque cum Aqua simplex elementum sit, non potest corpori alimentum tribuere, & licet videatur aliquando præstare, id multis ex causis accidere posse mihi persuadeo. Primò, quia quidquid commistum, & congestum in Sanguine invenit, diutius conservat, & à dissolutione tutetur. Secundò, quia cum Sanguine

cæterisque succis nutritiis unum corpus faciens, eorum naturam induit, & velut mores consequitur. Tertio, quia Alimentum vehit.

Et quidem ut Sanguis nutriat, aliquo modo spissum fieri necesse est; alioquin si nimis solutus demandaretur ad partes, in earum substantiam converti nequiret, sed ab illis, vel diverteretur, vel immutatus discederet, & sicuti, quod per membra dispergitur, rosis similitudinem refert, ita dum converti debet in substantiam aliti, glutinis formam adipisci oportet; quemadmodum significavit Avicenna in lib. 4. fen. 1. tractatu 3. cap. 1.

Sæpe enim Sanguis deperdit hanc glutinositatem, non tam ob adjunctas illi per potum copiosas humiditates, quæ magis laxum interdum efficiunt, redduntque, quàm propter quadam incongrua fermenta, quæ eundem secundum omnes partes disiungunt. Hinc cum ineptus nutritioni evadat, & partes privata alimenta conabescant; Aqua, quia plerumq; hujusmodi dissolutionibus obstat,

stat, à liquatione abstrahit, & quodammodo etiam consistentiorem facit, ac proinde quominus dissipetur præstat. Explicat id ipsum Hieronymus Mercurialis in suo aureo tractatu de Vino, & Aqua circa finem, exemplo Lucernæ, in qua si paululum olei immisceatur, proculdubio diutius protrahitur, nec tamen ipsam flammam alit; sed compefcit, ne ita cito oleum depascatur. Quid mirum igitur si aliqui sola Aqua quandoque diutius vitam protrahunt? id certe non accidit, quia per se nutrimentum invehit; est enim illa tota seorsim similis, fluxa, nullius particeps pinguedinis, quæ affigi possit, & affixa nutrire; sed quia prohibet interdum, ut homines virtutibus exolvantur; unde cum privative tantum virtutes promoveat, licet pota sanguinis unionem ineat, & sub illa figura etiam comprehendatur, nomen solummodo alimenti acquirere potest, virtutem tamen haud quaquam consequi; cum passim ab ipso sanguine separatur, & in speciem sputi, sudoris, vel utinae resolvitur. Unde

RON

non immerito divinus senex Hippocrates in lib. de Alimento num. 5. ait. *Alimentum non alimentum, si non potest alere, nomen est alimentum, non res; Res est alimentum, non nomen.* Quam doctrinam explicans clarissimus Franciscus Vallesius in hujus textus commentario dixit. *Talem ego intelligo Aquam esse, & quae ad solam Aquam pertinent, haec enim verè non nutriunt; videntur tamen nutrire, prohibentia corporis dissolutionem; diutius enim potest aliquis Aqua utens in diem ferre, quàm hac sola privatus; illa ergo non est alimentum; nam, quod non potest alere, nomine tenus est alimentum, non re ipsa; debet enim alimentum esse re tale, non nomine solum.*

Rursus liquores quosdam, & salium uniones plerunque Aqua in corpore invenit, quibus cum miscetur, intimaque exercitia prosequens, sicut multiplicat, ita etiam illorum virtutes, ac instituta contrahit. Etenim quemadmodum si compacti fuerint aliquaem solutionem affert; ita iidem saepenumero illam confusam reddunt: nam aliud immiscentes, scili-

scilicet eorum substantias transfundentes, aliquomodo, licet ex accidenti quasi nutritiam efficiunt. Ut sicut enim si in vinum Aqua infunditur, licet in ejus substantiam vere non transeat, ejus usum tamen, & modum assequitur; aut in carnium elixationibus, earum substantiis imbuta, corpus alit, ita etiam poterit quandoque ob misturam similium succorum mistam reddi, & veluti alimentitiam fieri.

Tandem Aqua nutrire etiam videtur, quia Alimentum vehit. Nisi enim ab aquosa substantia Chylus dilutus esset, per vasa exilia, vel anfractuosa pervadere non posset; huc illuc enim subsisteret, & reliquas partes refectione privaret. Significavit hoc ipsum Hippocrates in lib. de Alimento; ubi. *Humiditas vehiculum alimenti est*. Et post ipsum etiam Galen. in lib. 4. de usu partium, cap. 5. *Hunc itaque usum praestat animalibus Aqua; siquidem ex ea nutriri nulla particula potest; distribui vero ex ventre quod nutriturum erat, non poterat, nisi deductum fuisset à quoquam ita liquido.*

do. Expeditionem enim, ac citatiorem potius liquoribus Aqua transitum præbet, quam verè nutrire videtur.

Præterquam quod colliquat etiam, & attenuat cibos ipsos solidos, siquidem animalia quandoque vescuntur, solis cibis duris, qui ut ait Hieronymus Mercurialis loco supra citato, *ut nutriant opus est eliquescant, & in succum, & sanguinem convertantur*. Quemadmodum etiam præparat, disponit, aptaque, reddit corpora ad suscipiendum nutrimentum, ut possit adhærere, non secus ac fabri murarii irrigant muros Aqua, ut calx magis adhærescat, continuo enim motu, & calore exiccantur corpora nostra; irrigat itaque ea Aqua, ut facilius hæreat alimentum. Unde concludere convenit, Aquam solummodo utilem esse ad distributionem, dispositionem, & aptitudinem corporibus ingenerandam ad suscipiendum nutrimentum, haud quaquam tamen alitivam esse. Et quanquam Vinum vicem Aquæ quandoque gerat, majori tamen hominum commode institutum fuisse videtur,

tur , ob languentis scilicet stomachi affectiones, ut recte Stromateus in lib. 2. pedag. cap. 2. , nam aliàs. damnum inferre posset , & molestiam parere , ut legitur de quibusdam barbaris nationibus , nempe , Iberis , Tracibus , Celtis &c. , quæ a Vino abhorrent , quia fatuus reddit homines , & insanos . Hinc apud Chinas Judicibus , antequam causam audirent , vel definirent ; ne vel guttam Vini absque Regis Imperio degustare , vetitum erat .

Has igitur utilitates videtur præstare Aqua ut potus , multa autem commoda præstantiora promittit etiam , ut medicamentum in corporibus insalubribus , & neutris ; Siquidem infirmos a magna febre vexatos curat ; iisdemque sitim demulcendo , & somnum restituendo , amissas animi , & corporis jucunditates instaurat ; ardores compescit , coctiones adjuvat , & ingentes dolores quandoque lenit , fugatque . Quomodo autem id fieri possit , qua ratione , & quibus potissimum debeatur talis inventio , & usus ab his , que mox sequuntur invenies .

Et

Et quidem hanc doctrinam jamdiu antiquorum animis insitam fuisse, neminem latere posse crediderim, ut infra tibi signa ostendam. Obsolevit tamen longo tempore, quia multa falsa idola quorundam recentiorum animos occuparunt. Qui si experimentalem Philosophiam forsitan adepti fuissent; non solum jam insitas, & anticipatas quasdam amentibus suis opiniones ablegavissent, quin ex infanti, & rudi, adultam tandem, & veridicam medicinam adepti forent. Necessitas tamen, quæ plerumque medicinam parere solet, hac nostra ætate hisce tenebris lumen præbuisse videtur: nam plantus, clamores, & suspiria quorundam, qui cum suis amicis, familiaribus, vel conjunctis, ob magnas præcipue febres, quibus detinebantur, cum ingenti calore, ardentissima siti, & summa linguæ ariditate, siccitateque, desperditos vidissent, obtinuerunt tandem, ut quidam Medici, deponentes judicia, quæ ex suis falsis hypothefibus olim hauserant, etiam, atque etiam intuentes, quòd Natura nihil frustra facit; sed

sed tanquam rerum omnium magistra. suis commodis variis modis prospicit ; & ab his quæ orditur cum nostra utilitate, lumen etiam nobis præbet , quomodo in casu simili unicuique auxilium conveniens præstare possimus , a formatis suis idolis , desisterent . Hinc justis ponderibus librantes , quæ febricitantibus , vel alio morbo correptis occurrebant , non modò ob causas manifestas , quibus mediis ærotantes frequentius morbis subiciebantur ; verùm etiam nimia dissolutione frangi , ob copiam tot spirituosorum liquorum , quibus ipsis mos erat ad plenitudinem saturare , & interim dum mortem his brevi futuram crederent , cum nullus dabatur remedio locus , si alicujus Medici , vel adstantis suafu , aut saltem sibi ipsis ærotantes indulgere cupientes , Aquam frigidam , vel quemcunque alium liquorem , quem pro extinguenda siti , & ardore , promptum occasio præstabat , ingurgitabant ; Vitam , quam deperditam fore suspicabantur , simili industria iidem restitutam fuisse , ipsi etiam de eadem

dem periculum facere aliquando pensarunt.

- Effrenis tamen, ne dicam execranda illorum libido, cum gloriæ sibi vendicandæ, tum lucrandi, usque adeo se dilatavit, ut nullam proffus rationem, habentes eorum, quæ hujusmodi præsidium tolerare possunt, atque permittere, fere ad omnes morbos ausi sunt ea uti: immo ut ipsis in Praxi major fiducia præstaretur ad decipiendos ægrotantes, omnes suorum ingeniorum nervos contendere studuerunt; cum nescio quibus etiam pulveribus, pilulis, aut bochetis se adornantes, & eidem Aquæ frigidæ præmittentes, vel immiscentes, securam spem de sanitate acquirenda, pollicitabantur.

Attamen, quia non raro Medicorum spectationi, quanquam ratione, & experientia suffultæ, eventus non respondent, idque non ex regularum præstantissimæ Artis defectu, sed aut ex multiplici, ac pene incredibile causarum, tam exterioriorum, quàm interiorum vario concursu, vel potius, ex patientis, adstantium,

tium, vel Medici indebite accomodandi, determinandique ea, quæ ad curationem spectant, negligentia, & erroribus. Hinc factum fuit, quòd ancipiti cura distractus, per multum tempus operam navassem, non solùm in pervolvendis antiquorum libris, qui prius hanc rem agitarunt, dilucidarunt, & quamplurima scitu digna reliquerunt, verùm etiam in examine eorum, quæ melioribus explicationibus, nostri temporis sapientissimi quidam Scriptores significarunt, atque omnia ad praxim reducens, tandem instructionis meæ ergo solùm, Methodum quandam mihi familiarem conformavi, quam candide Te jubente, mecum communem habebis.

Et quidem de Febribus primò tibi verba facturus, cum non sit præsentis instituti de illis ex professo pertractare, solummodo per transennam notabo ea, quæ mihi magis consentanea videntur, pro hujus præsidii indicatione limitanda.

Sub quoecunque igitur systemate concipiatur febris, sive ejus causam perscr-

B

tabi-

tabimur, aut effectus intuebitur, non sine motu præternaturali particularum sanguinis ejus essentia concipi, vel explicari posse crediderim: Nam si febrim calorem præternaturalem, & non exiguum cum Hippocrate, & Galeno dicemus, aut cum quibusdam serofarum substantiarum citam dissipationem suspicabimur, vel cum nonnullis aliis, hostilem, & crebram cordis irritationem supponemus, hæc omnia cum sint motus sanguinis intestini præternaturalis, & excedentis propriæ productiones; hic solus motus febrim essentiam tribuit, & naturam præmonstrat. Quapropter cum Aqua ob frigus, quietem humoribus in motum actis, tribuere possit, & humiditates, quæ in hujus motus productione resolvj solent, quadantenus supplere, quemadmodum etiam massam sanguinis diluendo, & dulcando, prohibere, ne cor ab humorum acriorum stimulis fortius irretetur, æque poterit eidem febrim præconvenienti remedio esse.

Et quantum ad calorem spectat, dico, hunc non posse pro essentia febris accipi,

cipi, eo quod non semper eidem succedit, et si quandoque illi supervenire videatur, tanquam accidens illam consequitur, cum ab eadem alienari, sejun-
 gique possit: & dato quod a febre calor non removeretur; quoniam si exteriora interdum frigent, interiora uruntur, nec tamen meo videri calor febris essen-
 tia dici poterit, cum aliunde provenit ille sensus, quem calorem dicimus, nempe a motu, qui corpori animato ideam illius imprimit, non autem, re, aliud quiddam esse designat, ut optime ad rem nostram verbis amplectens hanc opinionem Thomas Cornel. in Progymn.
 4. de Sole sic notavit. *Nos autem ad explicandam caloris originem, ea omnia assu-
 menda putamus, quæ sunt à Platone in Theæteto per Socratis personam disputata, scilicet calorem (ut, & plerunque eorum, quæ sensu percipiuntur) haud quaquam esse ex se tale quicquam, quale nobis videtur, neque etiam esse aliquid extra tan-
 gentis corpus, aut in ipso tangente, sed fieri ex appulsu ejus rei, quæ calida dicitur ad manum, aliudve membrum, in qua*

tangendi vis inest. Rursus id omne, quod sensum afficit, motum esse, & præter motum, nihil; motum autem in eo, quod sentitur habere agentis rationem, at in eo quod sentit, patientis: denique agens, & patiens utraque mota, calorem sensumque omnem mutuo congressu efficere. Igitur, etsi febris per calorem aliquando manifestatur, quamvis hujusmodi sensus a motu non dependet, (ut etiam Carthesio placuit) quia tamen in ipso motu percipitur, nec poterit ipsa febris sine aliquo motu incongruo particularum sanguinis concipi, atque explicari, qui eidem tribuit essentiam, & formalitatem designat.

Et quanquam humiditates in febribus a sanguine separari videantur, nec tamen hujusmodi segregatio febrem ipsam delineare posset; siquidem hic effectus febris est, non autem causa, cum non nisi per motum deiciuntur, dissipanturque aquositates. Sive enim resolvantur, sive alibi abigantur, nisi prius fortiter agitentur, absumi non possunt.

Quid mirum ergo, si ob motum intesti-

num

num præternaturalem ipsius sanguinis , humidis substantiis distractis , cor molestius irritetur, & ad febricitandum hominem cogat? Abeuntibus enim per motum aquositatibus , salia , quæ in sanguine redundant , & sulphura , quæ illum circumfluunt , vi motus auctæ effervescentiæ , magis solvuntur , & majorem acrimoniam acquirentes , non modo cor ipsum ad frequentiores pulsationes incitabunt , verum etiam quascunque alias corporis partes , ad quas perveniunt , ulteriori instigatione pervertent .

Id autem similiter arguere poteris ab his , quæ febrem ipsam comitantur , consequuntur , & eliminare possunt . Porro quid aliud significant tot pulsuum celeritates , ac frequentiæ ; quàm ob sanguinem in motum fermentativum præternaturalem actum , citatiore cordis irritationes ? Quid tot colorum mutationes , vel vaporum instantaneæ perceptiones ; quàm liquorum disparium indebitos occursum , & altercationes ? Quid caloris , & frigoris vicissitudines ; quàm succorum nimias dilationes , vel compressio-

nes? Quid sudores, æstus, & jactationes; quàm nostrarum fluidarum substantiarum nimias fluctuationes, vel dissipationes? Quid tot humorum subitanei raptus, crises, vel abscessus; quàm liquorum agitatorum terminos definire? Quid vigiliæ, deliria, & convulsiones; quàm spirituosarum substantiarum tumultus, & perturbationes? Quid partium flammæ, dolores, & ingentes pulsationes; quàm humorum rapidorum, haud potentium suos cursus prosequi ob aliquod impedimentum, impetus fortiores? Et tandem si ad ipsam curantiam febris, attento animo tuas subtilissimas speculationes convertes, hæc si a bonâ Methodo derivata fuerit, semper motionibus incongruis sanguinis ex adverso esse, invenies; plus tamen, vel minus, prout sanguinem componentes particulae, ab aliquo heterogeneo fermento tactæ, magis, vel minus motum a materia cœlesti, & subtili acquisiverint.

Et ne ab Antiquis discedere videar, quos in curandis febribus non parum sollicitos fuisse legimus, dico, quod hæc
quan-

quanquam ad removendam putredinem,
 quam pro causa caloris febrilis habebant,
 intenti erant, motum tamen in præter
 naturam effervescentibus liquoribus non
 ignorantes, semper quietem, seu frigi-
 ditatem in ipsos variis modis introduce-
 re conabantur. Cibum enim tenuem, &
 humidum in principio, febricitantibus
 offerebant, quem debilem, & frigidum
 existimabant, ob parvitatem alimonix,
 ut legitur apud Hippocratem in lib. 6.
 epidem. sect. 4. *Debiles vidus frigidi, ro-
 bustiores vero calidi.* Debiles quidem,
 quia expertes sunt substantix, frigidi
 quoquo modo dicuntur, quum privatione
 pabuli, corpus sicuti debile, ita frigi-
 dum etiam reddunt, ac proinde idem in
 sect. 5. ejusdem libri brevem vitam etiam
 habere dixit. *Debiliores tibi brevem vi-
 tam habent,* edquod facillime transeunt,
 & minus commutationi resistunt. Cibum
 autem subsistens, quoniam substantias
 pleno vehiculo reficit, calorem fovet,
 qui si aliquando adaugeri videtur, non
 modo flammam sustentare, verum etiam
 accrescere potest. Præterquam, quod o-

mnis flamma in principio, quia debilis
 esse solet, sola pabuli subductione quan-
 doque extinguitur. Ptissanam proinde
 exhibebant semel in die, & in pauca
 quantitate, quam frigidam, & humi-
 dam dicebant, calori resistentem, co-
 ctioni minus tenitentem; & ad descen-
 sum magis proclivem, ut habetur ex
 Galeno in lib.8. methodi cap.7. *Conve-
 nient profecto huic, & ut frigidum humi-
 dumque quodam modo nutrimentum exhi-
 beas, ubi corpus tum calidius, tum sic-
 cius est redditum. Quare commodissimus
 huic est Ptissanae cremor adunquem coctus,
 in quo nullum sit superfluum condimentum,
 utpote qui, & refrigerare, & humecta-
 re, ac sine siti, servare hominem potest.* Hu-
 miditates enim in febrium principio,
 cum non multum deficere solent, abund-
 anter in usu haberi, interdicebant, ne
 flamma quia debilis subito opprimeret-
 tur; & hanc methodum servando, vi-
 res custodiebant, ac humores minus fla-
 grantes in principio reddere studebant.
 Sini autem hujusmodi tenui victu, fe-
 brem haud extingui intuebantur, & cor-
 pus

pus a multitudine pravorum humorum gravari prospiciebant, convenienti pharmaco, scilicet non multum calido, five nimis irritante, exonerari diligentiam adhibebant, ut apud eundem Galenum in lib. 11. meth. cap. 10.

Progrediente autem febre, si signa caloris, & siccitatis majora amplioraque fieri cominus inspiciebant, modo ante sorbitionem Ptissanæ, Aquam mulsam, vel Vinum propinare in more habebant, modo etiam aliquas frigidas potiones hauriri jus faciebant, in statu tamen accessionis febrilis, & in mediocri quantitate, ne coctiones nimis frigidis humiditatibus perverterentur.

Sub hac igitur dieta detinebant aegrotantes, donec os madesceret, febris, vel morbus mitesceret. Quum autem finem non assequerentur, & febris cum calore excedenti, magna siti, & linguæ ariditate adaugeri videbatur, transactis quibusdam a principio diebus, ad Aquam frigidam, tanquam ad sacram anchoram confugebant. Sanguinis autem missionem huic præmittent, cum, ut solius
 fau-

Sanguinis effervescentis pabulum superfluum removeretur, & non cum ulteriori dieta totius corporis vires enervarentur; tum ut Aqua frigida; detracta aliquanti sanguinis quantitate, in restinguendo fervore minorem resistantiam inveniret.

Porro sic consueverant, qui ante nos fuerunt, plerunque magnas febres removere, & potissimum quæ non mediocrem flammam invadere sueſcebant. Nos autem posteri, quibus D. O. M. permisit ab iisdem primum lac sugere, eoque narrari, æquum erit, ne quidquam honoris, & existimationis nostris primis Magistris & Præceptoribus detrahamus. Hi enim proindubio fuerunt, qui Aquæ frigidæ in medendis febribus præcipuè inventionem dederunt, usum reliquediunt, & experièntiis decorarunt; Et quanquam id, quo modo fieri poterat ad similitudinem veri, vel secundum nostras ideas, modumque intelligendi non significassent, veneratione tamen digni sunt; sicut semper extiterunt, eorum quia alta Sapièntia memoria seculorum

lorum omnium fuerunt affecti, tum quia magna, fructuosaque beneficia hominibus contulisse visi sunt, quibus, ut verbis Divi Thomae Aquinatis utar, Altissimo placuit profuisse, ne mens humana stulte vagaret. Medicina nanque, non ab idea, vel systemate orta est, cum omni tempore hujusmodi manca, & defectuosa fuerunt, & in Arte medica sicut experimentum semper periculo plenum fuit, ita & iudicium quoque difficile.

Neque id Te fugere credam, Vir sapientissime antiquorum animis hanc opinionem olim insitam fuisse; dum habemus apud Hippocratem in lib. 4. de morbis popul. num. 30. *In febris acutis siticulosi a Medicis potu interdici, aut etiam a se ipsis abstinentes, multum sibi bibere posse videantur; his Aqua frigida data, ut rebomant, prodest.* Et in lib. 3. de morbis text. 29. significando utilitates, quae ab Aqua frigida proveniebant sic ait. *Frigefactorias portiones in febris ardentibus, quando voles, bibendas dato; sunt autem multarum operationum. Alia enim multum refrigerant; Alia alui egestig-*

stionem; Aliæ utrumque præstant; Aliæ neutrum. Aliæ salum frigefaciunt; veluti si quis in vas Aquæ ferventis frigidam Aquam infundat; aut ipsum vas ad frigidum ventum exponat.

- Hippocratem sequutus est Pergamenus Galenus; qui tantam in Aquæ frigide potu spem collocare visus fuit, pro febribus ardentibus extinguendis, ut has, hocce solo remedio, & sanguinis missione usque ad animi deliquium tractandas fore existimabat. Sic enim loquebatur in lib. 9. meth. cap. 5. *Maxima autem continentium febrium remedia hæc duo sunt; scilicet detraçtio sanguinis, & Potio frigide.* Et de his rationes abunde præbuit, tam in hoc capitulo, quàm in his libris acutorum, de arte curativa ad Glauconem, de causis procatartæicis, & alibi. His quoque se adjunxit Avicenna, qui in lib. 4. sui operis fen. 1. tract. 2. cap. 7. usque dum corpus tremat, aut viridem colorem acquirat, in ardentibus permittendam esse, ordinavit. Sic enim scripsit. *Et quandoque dat in potu Medicus de Aqua frigida infirmo quantitatem*

tem plurimam, adeo donec color ejus fiat viridis, & tremat. Immo Aetius Te-
trab. 2. cap. 89. serm. 1., etiam febre ly-
piria correptis consulebat. Laudavit
tandem & Cornelius Celsus, qui in lib.
3. cap. 7. ait. *Sed ipsa Aqua tantum ad
satietaem data, pro remedio est.*

Quis ergo in presentiarum ex nostris
gloriabitur, sibi talem remedii inventio-
nem deberi? Rancidam enim, quia exi-
stimarunt quamplurimi eorum doctri-
nam, illorum libros tanquam mortuos
sepelierunt in pulvere. Quis enim Per-
gameni; Quis Hippocratis Coi volu-
mina pervolutavit? Solent enim qui-
dam nostri temporis Medici, novis adin-
ventis veluti philosophandi modis, ali-
quibus licet perpolitis verbis, animum
captando forsan ultra corticem non phi-
losophantium, Sapientissimis quibus-
dam æquiparari, & sic ostentari rerum,
arcanorumque omnium naturæ, princi-
pes, & inventores; quia tamen veritas
unica est, atque æterna, cuicumque lo-
tus dabitur, illam sub quocunque siste-
mate, & undequaque absconditam adin-
venire.

venire. Philosophia enim ad invenien-
 dum verum est instituta, quod variis
 modis à pluribus fontibus hauriri potest.
 Et licet quamplurima ab antiquis inven-
 ta, ob non conformem (ut aliqui opi-
 nantur) explicandi modum, minus con-
 sentanea ad præsens esse videntur; omne
 id tamen, quod natura, & experientia
 demonstrat, sequi, & imitari debemus,
 etiam si rationes altius penetrare non
 possumus. Sed quid plura, pergamus
 ad alia.

Medelam igitur affert Aqua frigida
 in magnis febribus, & præsertim in ar-
 dentibus, liquorum moderando motum
 nimiam effervescentiæ, & insinuat solidis,
 etiam virtutem largitur, ut restituta
 ad pristinam conformitatem, possint
 tandem sua officia complere.

Moderat mehercule sanguinis præter
 naturalem fervorem, eidem præbendo
 consistentiam: nam quum frigus firmi-
 tatem promovet, ne amplius relaxetur
 cruor, efficit, atque in cancellis suæ fir-
 mitudinis circumscribens, minus luxu-
 riantem reddit; quod demonstrari po-
 test

test variis exemplis. Et primò Alembi-
ei, in quo si liquores nimis rarefacti
ascendunt, Aqua frigida capitello super
affusa comprimuntur. Secundo sudo-
rum, quos si summus æstus promovet,
magnum frigus cohibet. Et tandem qui-
cunque alii liquores in igne latam effe-
vescentiam promovere suescunt, frigidi-
tate introducta; subitò reduci conspi-
ciuntur. Quid mirum igitur, si tranquilli-
tatem quandoque Aqua frigida præter
modum tumultuantibus humoribus tri-
buit, & effrenis, solutisque redditis sta-
bilitatem? Quietem enim inferre va-
lens, quoscunque motus indebitæ effe-
vescentiæ refrænât, & intra canalium li-
mites extra luxuriam coercendo, illorum
fervores extinguit, vel saltem mode-
rat.

Commoda etiam solidarum partium
Aqua frigida tuetur in febris, quum
non solum obstat, quominus ab efferve-
scentibus liquoribus inficiari possint, ve-
rùm etiam si ab iisdem corrumpi ali-
quando videntur, sua virtute reducit.
Siquidem, humores ab incæptis exunda-
tio-

tionibus sua adscititia frigiditate aversans, vascula sanguinem vehentia minus explicari facit, immo suis pressio- nibus præsidens, cruorem in motum cir- cularem ulterius promovet. Fluxiores deinde humores reddens, solidorum dia- metris, pro excipiendis illorum exupe- rantis majorem aptitudinem largitur; etenim si ab his premi videntur, mino- ri pernicie illorum infesta incitamenta sustinent. Humiditates etiam præstat, quæ flexibilitates in solidis sustentant, & tandem calorem immodicum compescen- do, siue motum, plusquam natura exi- git, effervescentium liquorum ad exi- gentiam reducens, partium dissolutio- nem cohibet.

Mutata verò solida si fuerint, non se- mel integrè restituit; nam si rigida fa- cta erint, remitti finit. Si dolore preman- tur, mulcet. Si nimis pervia ob hu- morum stimulos, concludit; & sicut oportet, aliquando aditus pervios red- dens, ab omni onere levat. Cæterum cum solida, & liquida mutuo amplexu fruuntur, utraque Aquæ frigidæ be- nefi-

neficio, à vitis, quæ contraxerant, emergunt.

Haud tamen inficias iturus sum, interdum adinveniri posse quamplurima alia remedia, non inferioris ordinis, febribus etiamnum proficua, & salutaria, quæ non actuali frigiditate, abundantique humiditate, easdem eliminant, atque disperdunt; sed alia virtute sanguinem à nimio fervore abstrahunt; scilicet, vel nimia aciditate, ut est succus citrii, limonum, mali punici. Quemadmodum etiam spiritus vitreoli, salis, sulphuris, nitri &c., de quibus ut ait Mundererus in lib. de Pestilentia; *Nulla est putredo, cujus vires non frangant; nulla infectio, quam non superent, nulla humorum depravatio, quam ista non subeant; sanè, ut liberè loquar, si mihi vitreolatorum medicamentorum usus inhiberetur, ad pestis curationem, nunquam, vel saltem inermis accederem.* Aut concentratione, uti sunt absorbentia, & testacea, sc. Bolus Armenia, Terra sigillata, Crystallum minerale, Corallia, Margaritæ, cæterique lapides prætiosi,

C quæ

quæ sua stabilitate, humores à nimia dissolutione tuentur. Attamen quia humiditates ocius distrahi solent in febrium incrementis, quas non possunt isthæc remedia, suppeditare, non omni tempore, experiri possunt. Proficiunt quidem in principio magnarum febrium, cum impediunt flammam ad summum abire; dum autem humores diutius efferbuerint, & congruis humiditatibus orbiati erint, non nisi ab Aqua frigida plerunque reduci posse, videntur.

Præterea supra recensita remedia causam non eliminant, quia foras trahere, dum opus est, non satis valent. Aqua tamen frigida, quia undequaque fluit, impetuosæ effervescentiæ fræno est; atque humores putridos, postquam ad bonam frugem reduxerit, ob abundantes humiditates, extra etiam asportat.

● Febres enim omnes, vel lento modo procedunt, & sanguinis particulae, licet difformes, cum sensim agitentur, calorem etiam minus vulgatum reddunt, sicut patet in fimo putrescente, qui paulatim dissolvitur, & concalescit minus.

Sæpe

Sæpe autem incrementum capiunt; five
primis explicantur, dum, quæ in confor-
tium cruor rapuit; iniqua fermenta ma-
ximo impetu movet; & à se urgentiori
modo propulsat. Non enim bona ratio-
ne, hujusmodi sanguinis dispares præ-
ternaturales motus, five indebiti fervor-
es, simili modo retardare, five compe-
scere convenit: nam in primo casu tar-
do moderamine uti oportet, ne ob ni-
miam frigiditatem, humores magis lenti
fiant, & obrutione spirituosarum sub-
stantiarum, extinguatur etiam virtus na-
turalis. In secundo autem celeriori, ne
forfan ob fontem motum, dissipetur omnis
cruor. Quapropter cum in magnis fe-
bribus, & præcipue in ardentibus, ob
non mediocrem motum, dissipativum,
sanguinis, calor febrilis expeditius, at-
que hostilias se manifestet, aut si frau-
dolenter, ut in quibusdam algidis, ve-
lut carbo ignitus, cineribus coopertus,
intensus urat; valentiori proinde reme-
dio egent, ut removeri possint. Et quod
remedium utilius esse poterit, quam,
quod summam quietem invehit, sangui-

nem ad debitam temperiem vocat, & humiditates restaurat? Aqua igitur frigida, quia hac virtute potitur, ipsa sola, quandoque similium febrium medicina potentissima esse potest: nam calori, & siccitatibus subvenit, cum motum intestinum sanguinis indebitum summoveat, & humiditates abunde disperditas, aliquo modo resarciat. Tanti enim erat apud veteres Aquæ frigidæ consuetudo in febribus, ut etiam apud Poetas, morem invaluisse legimus, Amorem, quem per febrem animi effingebant, apud fontes, pictura, non semel exprimere; ut omnis ignis libidinis, in Aquis frigidis extingueretur.

Τὸ γλυφᾶς, τὸν ἔρωτα, ἀδὲ κρήνησιν ἔθνηται
Οἰόμενος παύσειν τὴν τὸ πῶπιρ ὕδατι.

Omne opus videtur conficere: Aqua frigida in febribus, si rite ex methodo administrata fuerit; nam vices omnium medicamentorum gerens omnes indicationes complet. **ALTERAT** enim, quod est mutatum. **EVACUAT** quod est inutile, & tandem **SUPPLET DEFECTUS** eorum, quæ deficiunt.

Et

(37)

Et quod Aqua frigida re vera ALTE-
RAT, inde deducitur, quia alteros fa-
cit HUMORES, SPIRITUS, & CON-
TINENTES PARTES. Alterat qui-
dem HUMORES : nam cum primum
stomachum ingreditur, undecunque in
ipsum iidem confluere videntur, sua-
rum virtutum primordia reteggit; mu-
tando scilicet eorum naturas, & mores.
Naturas quidem, eo quod in minima sol-
vit, & aliena figura imbuat. Mores
autem, quia ab illis hostilitates aufert;
etenim si fermentationes molestas cum
sensu caloris, & ardoris produxerint,
coercendo, compescit. Si anxietates pro-
moverint, illorum exitum expedit. Si
acres fuerint, dulcorem afferendo, re-
stituit. Si crassi erunt, quandoque di-
luit. Si dolorem parturiverint, paca-
tos facit. Si vomitus excitaverint, eo-
rum stimulos disperdens, reducit. Et tan-
dem, si fluxus alui concitaverint ob ir-
ritationes; præteritam culpam, redimen-
do, cohibet.

Cum vero sanguinem subiverit, pro-
pter affluentem humiditatem, eundem

C 3

per,

perluit, atque omnibus impuritatibus exiit. Salium enim iniquas congeminationes disjungit, sulphurumque frangit, & fluctibus jactans, cum huc illuc excurrat, omnia corporis penetralia invadit; à quibus cum regreditur, quidquid impurum invenit, absorbendo, per loca convenientia, foras asportat.

Obfrigiditatem enim, excedentem calorem febrilem refranat, quum ob stabilitatem, quam invehit, finem supervacaneæ rarefactioni imponit. Ignis quidem febrilis, pabulo convenienti indiget, ut explicari possit; quapropter cum humores, qui febrem promoverant, & flammam procreaverant, Aquæ frigida potu, aliquo pacto irretiantur, inepti deinde evadunt ad flammam febrilem ultra dilatandam, & sustentandam. Alterat quidem Aqua frigida sæpissime principia constitutiva febris, nam per frigiditatem, & humiditatem, motui effervectivo sanguinis incongruo, obfistens, & siccitatibus obstans, illa minus nocua, & i febra reddi videntur. Lignum enim, cum igni ad comburendum de-

destinatur, si viride fuerit, ob particularam suarum nimiam firmitatem, flammæ alendæ, & dilatandæ, minus aptum evadit, nec tam cito consumitur, donec inducto motu citiori ab igne vicino, ejus particulæ relaxentur, & humiditates resolvantur, & sic motum flammæ obsequens, suæ agitationi obediens, redditur. Flamma igitur febrilis semper ultra dilatatur, si pabulum, quod fovet, non implicatur; neque ignis vicinus, nempe fermenta febrilia, quæ sanguinem in effervescentiam præternaturalem concitaverant, ulterius flammam provehere possunt, si Aqua frigida, ex methodo usuveniet; cum etiam si ab extra fuerint, invadendo alterat, & intima sui permissione, invertit.

SPIRITUS etiam si impense commoti fuerint, alterando, ad quietem revocant. Quippe spiritus animales, qui prius offeri, & elastici facti fuerant, ac intra proprias emanationis sedes, vix contineri potuerant, immo tumultuantes, phantasmata mille, & sæpe horrenda excitaverant, à potu Aquæ frigidæ, etiam ve-

luti alteri fieri videntur , ob emendationes liquorum , à quibus eliciuntur , & moderari solent . Hujusmodi enim semper exercitia sanguinis prosequuntur , qui sicuti summopere effervescent , illos in motus inordinatos cogit , ita si usu Aquæ frigidæ aliquando ab æstu recesserit , ipsi quoque à concito motu desistunt ; & tranquillitatem adepti , phantasmata distrahunt , deliria arcent , somnum conciliant , dolores avertunt , & coctiones perficiunt .

Et tandem **CONTINENTES PARTES** etiam à potu Aquæ frigidæ congruam alterationem subeunt : nam quæ prius recrementa febrilia , intercludebant , productione traducunt . Sanguini vigorem præbent , cum repurgando emendent . Cursum sanguinis redintegrant , quia nova pressione ditantur . Coctiones inchoant , quia minus distrahuntur . Et tandem ruiturum retinent , eo quod firmiora redduntur .

Secundò Aqua frigida **EVACUAT** . Et quanquam hoc , non sit Aquæ proprium , ut notat Hippocrates in libris acutor .

acutor. num. 30. *Tardi enim transitus est, quod subfrigida, & cruda sit, & neque dejectiones faciens, neque urinas movens; laedit autem nonnihil, quod sine stercore est natura.* Veruntamen ab adjuncto, dum transcendit qualitatem potus, potest etiam aliquando evacuationes promovere; ut idem animadvertit in lib. 3. de morbis num. 29. *Alia mictionem inducunt; Alia alui egestionem &c.* In loco enim supra citato, loquebatur de Aqua ut potus, non autem ut medicamentum, ut deducitur ab his, quæ in principio illius textus scripsit. *Aquæ autem potui ullum habeo opus, quod attribuam &c.*

Cujus rei gerendæ ratio peti item potest ab his, quia **DILUIT, LAXAT, & PRÆBET MATERIAM AD EVA-CUANDUM.**

Quam maxime Aqua frigida in febribus evacuationes movet. Primò, quia **DILUIT**; nam multoties ob defectum humiditatum, quas, sanguis, ob æstum prægressum distraxit; quæ à coctionibus superfluunt recrementa febrilia, crassiora sunt, tardeque dimanant. Hinc cum aliud

aliud immisceat, nempe copiosas frigidas humiditates, quæ fervorem cohibendo, hujusmodi particulas in minores redigunt, diluens efficitur, & quoquo pacto etiam, ad exitum disponit, juxta oraculum divini senis Hippocratis in lib. 2. aph. 10. *Corpora cum quispiam purgare valuerit, oportet fluida facere.*

Secundò quia etiam LAXAT. Laxatio enim, prout nomen invehit, scribit Hermannus Boerhaavius, in suo libello de viribus medicamentorum, cap. de laxantibus; *Ejusmodi mutatio dicitur in solidis, per quam magis elongari possunt, absque ruptura, quàm antea.* Et licet valeant omnes humiditates illam promovere; in febribus tamen, si frigida fuerint, quandoque majorem vim obtinent, quia concitatiore motu distrahantur, & avolant, in quarum deficientia solida obstringi solent. Præterquam, quod cum in absentia humiditatum, per motum, humores etiam acriores fiant, & media irritatione, fibræ solidarum partium, quoque decurrentur; Aqua frigida, cum fervores moderet, humiditates .

ditates adjiciat, & acedines ab humoribus avertat; omnia impedimenta subtrahit, ut restitui possint. Excrementa enim, & si dilutiora fiant, promoveri non prospiciuntur, si partes, in quibus concluduntur, debita flexione orbentur: nam fluctuarent potius, & exitum non instituerent. Et quamvis nonnulli hanc suppositionem in contrarium trahunt, quia, ut opinatur Galenus, frigidi est condensare, contrahere, & constringere, non autem rarefacere, & laxare; tamen cum frigiditatem acquisitam. Aqua intus sumpta non retineat, sed ab humoribus effervescentibus, alterationem suscipiat; si quadantenus liquores à motu effervectivo excedenti retardat, & iisdem aliquale stabilimen invehit; non potest tamen congelare, & partibus solidis, sua frigiditate summam rigiditatem afferre; si quidem humiditate etiam abundat, quæ ferositates amissas refarcit, & vasa coherentia hiat, ut contentorum incurfus suscipere, vel excursus permittere possint.

Firmam autem hanc conjecturam reddidit

didit ingeniosissimus Galenus, qui ad solida laxanda in febribus ardentibus, non solum Aquam frigidam in potu usu habebat, verum etiam totum corpus frigidis lavacris subjiciendum esse curabat. Sic enim notat in lib. 11. methodi cap. 9. *Ergo si vires valentes fuerint, & febris ardentissima, & coctiones evidentes, frigidam homini dare audacter debebis; constat tamen talem hominem senem non esse, ex quo omnes illius virtutes valentes proposuimus. Quod si etiam bona corporis valetudine sit, quod ἑσώραξον Greci vocant, tum status Cæli calidus, ac siccus, etiam si in frigidam natationem dimittas, haud quaquam lædetur. Ejusmodi nanque opportunitate temporis usi, qui se in frigidam conjecerunt, & protinus omnes sudarunt, & nonnullis eorum alvus biliosa reddidit. Sudores enim laxatione cutis produci solent, & alvus etiam flexione fibrarum contenta promovere suescit: nam si nimis stipata fuerint, certè, quæ concluderent, non promoverent. Ob irritationem enim, quæ excernuntur producta febrilia; præterquam, quòd febrem*
non

non summovent, partes etiam per quas
trajiciuntur, ulteriori labe contaminant,
& plerunque ex toto etiam corrumpunt.

Tertio tandem Aqua frigida evacua-
tionem putrescentium humorum ciere
potest, quia **MATERIAM AD EVA-
CUANDUM PRÆBET**. Et quidem
materia, quæ excerni debet, fluidi natu-
ram induere, opus habet; ut ab Hippo-
crate Galenus refert: at cum in febribus
plerunque humiditates deficient; & ex-
cernenda tardiora fiant, nisi humiditates
adjicerentur, impingerentur magis, &
à suis nidulis extricari non possent. Igi-
tur quia Aqua frigida easdem supplet,
& ob sui quantitatem, quasi adaucto sti-
mulo, ad exitum provocat, materiam
simul ad evacuandum præbet. Cæterum
deficeret natura in moliendis crisis, si
humidis substantiis privata esset. Quos
enim provocare posset sudores? quas
per sedem proficuas diarrhoeas, institue-
re? quas per urinas criticas evacuatio-
nes promovere? Quod si fortasse propter
acrimoniam humorum crassescentium,
incoharet; equidem perfectè non com-
ple-

pleret, ut narrat Hippocrates in lib. 2. epidem. sect. 2. nam quosdam dysentericos factos fuisse scribit; aliis parotides apparuisse, & nonnullis ardores urinæ advenisse; & hoc non ob aliam causam, nisi quia febris ardens, & maligna prægressa erat, & excrementa ob humiditatum absorptiones, aliquo modo crassa reddita fuerant.

Confert ad extremum Aqua frigida in febribus, quia SUPPLET DEFECTUS hoc est Humiditates, Calorem, ut Vires.

Humiditates quidem, quia si febre prægrandi aliquis corripitur, sanguinis partes, quibus corpus nutrirî oportet, multoties agitantur, vel plusquam usus fert, aut corporis habitudo exigit. Ideo inter illas partes, quibus in hæret, vel quas nutrire necesse est, consistere nequeunt; sed in sudores, vel vapores sub sensu non cadentes solute dissipantur. Hinc corpus sensim extenuari, & consumi prospicitur, eo modo, quo plantæ exiccari solent, cum maximis caloribus succus terrestris, qui eas nutrire

re

re debet, per occultos ipsarum meatus
 evolat. Dum autem liquores ferventes
 in corpus frigidum, nempe in Aquam
 frigidam immerguntur; tunc in vapores
 amplius non fluunt, cum quia cessante
 motu, manca sit rarefactio, tum quia,
 pori cutis strictiores facti, iisdem aditus
 ampliores, non reddunt.

Supplet etiam Calorem, & Vires. Et
 quanquam hoc non sit eidem præcipuum,
 cum semper ob frigus quietem invehat,
 & quia nutrimentum non affert, vires
 non sustentet. Plerunque tamen utrun-
 que præstat, ex accidenti, cum dissolu-
 tionibus obstat, quæ vires resolvunt,
 & corpus calore orbari sinunt. Sanguis
 enim sæpe liquatur, ac virtute, & ca-
 lore, corpus depauperatum reddit; At
 quia Aqua frigida à liquatione aliquo
 modo abstrahit, virtutes tuetur, & ca-
 lorem sustentari permittit.

Non deficiunt tamen, Vir Sapiatissimi-
 me, quamplurimi, qui ut singulares
 fiant; quemadmodum non defuerunt prius
 quidam doctissimi viri, qui ad omnes
 morbos Aquam frigidam, utilem esse re-
 cen-

cenferunt, ita ad hæc noſtra tempora alii, qui omnino pernicioſam exiſtimant, vel ſaltem infructuoſam eſſe determinant .

Pernicioſam quidem , quia multi viſi ſunt febricitantes , ut notat etiam Gale- nus in lib. 10. meth. cap. 5. , quibus Aqua frigida, haud potens aperire vias exitus, ventre nimis inflato , & tumefacto, obire . Nonnulli alii ex ulteriori ejus uſu , non multo interpoſito tempore, difficultate ſpirandi , tremore , & convulſione corripiti . Non pauci refrigerati perire , & tandem plerique alii, multis incommodis affici , quæ vel removeſcere non potuerunt , aut non niſi longo tempore ſuperare .

Infructuoſam denique , quia loco Aquæ frigidæ , Aqua noſtra uſuali , uti poſſumus, vel Aquis ſtillatitiis ex herbis refrigerantibus , emulſionibus ex ſeminibus frigidis , julapiis , brodiis &c., cum ſic febri, & morbo reſiſtere etiam valeremus , & vires quoque ſecuriori tutamine conſervare . Ad quod probandum , multas rationes afferunt , & quamplurimas etiam

etiam sapientissimorum Virorum doctrinas in medium adducunt.

Et primò, quia summa frigiditas coctiones retardat, & sanguinem à debito motu fermentativo distrahit, quo mediante nutrimentum perficit, & excrementa, quæ redundant, secundum naturæ exigentiam, foras producit.

Secundò, quia frigus excedens, corpus minus transpirabile facit. Multa enim inquinamenta per cutim à natura demandari solent, quæ, vel morbum aliquando resolvunt, vel minus durabilem efficiunt.

Tertiò, quia vires frangit, cum omnis virtus in sanguine à motu proveniat, quem summum frigus retardare potest.

Quartò, quia Aqua frigida humores aliquantulum crassescere facit, qui ob lentorem, quem consequuntur, canalibus minus idonea reddunt, ut superfluitates transmittere possint; adeoque illa strictè cum has concluderent, pro semine novi morbi, vel pro febris prorogatione complecterentur.

Inter autoritates autem, quas affe-

D . . . runt.

runt, prima est Galeni, eruta à lib. 3. de symptomat. causis cap. 3., in quo sic habet. *Ubi cunq; autem frigidum, sive cum siccitate conjunctum sit, sive cum humiditate, tum imbecillius est, tum torporiferum. Et paulo inferius. Quod verò ad paucos, quis dirigat scopos, in summa, rem totam distinguam; calor adaus, valentius alterat, modo tamen non ed incrementi perveniat, ut jam colliquet, tum namque ad omnia est inutilis, frigus verò nulli functioni est usu.* Secunda est Avicennæ, qui in lib. 1. sui operis fen. 1. doctrina 6. cap. 3. sic notat. *Quod enim frigiditati inest essentialiter, est, ut omnibus virtutibus sit contraria, quoniam omnium virtutum operationes permutum existunt. Immo subtus. Et frigiditas quidem est paralyticum faciens, & mortificans; & ab omnibus prohibens operationibus.* Ex quibus rationibus, & doctrinis deducunt, Aquam ob suam frigiditatem, corpori nostro semper obesse, non modo si sanitate fruatur, quin etiam si morbosum aliquando redditum fuerit.

Verùm enim verò, tametsi hæc argumen-

meſita probant, rationes evinciunt, & authoritates premunt; nihil tamen contra meam ſuppoſitionem invehere poſſe, mihi videntur; cum finis præſentis mei inſtituti ſit, afferre adverſus Te, periochas valde prementès, Aquam frigidam, aliquibus febribus, vel morbis dumtaxat, auxilio eſſe; hæud quaquam tamen omnibus febribus, vel affectionibus ſubſidio venire; hinc, ut debitum reſolutionis argumentorum perſolvam.

Dico primò. Pernicioſam plerunque non eſſe, quia errata, quæ referunt, non ſunt artis præſtantiffimæ culpæ; ſed fortaſſe alicujus Medici imperiti defectus, vel ægrotantium intempèſtivæ hauriendi Aquam frigidam, cupiditates, aut adſtantium, vel amicorum anticipatæ quædam reflexiones, quæ artis methodum, non parum invertunt.

Neque etiam infructuoſa mihi videtur; eo quod Aqua noſtra uſualis ſæpiſſime ſatis, ſuperque non eſt ad magnas febres moderandas, vel removendas; nec Aquæ ſtillatitæ ſufficiunt, aut expreſſiones ex ſeminibus frigidis, pares eſ-

se solent , sive julapia refrigerantia semper febrem , vel morbum eliminant ; ac tandem brodia salutis commoda , omni tempore tueri possunt ; quoniam , etsi humiditates adjiciunt , illas quidem haud tam penetrabiles faciunt ; cum quia deficiunt à debita quantitate ; tum quia crassioris sunt substantiæ , nec congruam quietem , quæ febris indiget , humoribus nimis effervescentibus , sive in motum fermentativum præternaturalem actis , inferre potestatem habent .

Coctiones enim , Aqua frigida non retardat , si ex methòdo , quantum febris , vel morbus exigit , permittetur , cum hæ depravari soleant , præcipuè in febribus , ob excessum caloris , sive motus autæ effervescentiæ ; perverterentur ædepol , aucto usu Aquæ frigidæ in febribus , coctiones , si sanguis magnam flammam , vel tantum motum non conciperet , suasque humiditates abunde non distraheret ; quia principia activa destituta omni motu , in nimis frigidis humiditatibus , obruerentur . Sanguini enim nimis effervescenti occurrens , non nisi ad moderationem

tionem reducere possēt, ex cujus æquilibrio, corporis omnes actiones, perfici potius, quàm corrumpi videntur.

Corpus item haud minus transpirabile reddit, cum sudores etiam frequenter promoveat, qui febrem extinguunt, ob evacuationem eorum, quæ cruorem in motum efferektivum præternaturalem concitaverant: nam humores febriles, pleni frigida humiditate, cum diffuentes, & dilutiores fiant, cutim etiam laxare possunt, & perviam reddere, ut significavit Galenus in loco supra citato.

Ad hoc autem, ut cutis obligari possit, & minus transpirabilis fieri, non sufficit quandoque Aquæ frigidæ moderatus potus, sed semper debet modum excedere, in frigiditate, & usu, ut patet in his, qui sudoribus colliquativis subjiciuntur, quibus semper majori frigiditate occurrimus, & ultra modum Aquam frigidam permittimus; immo etiam sæpissime, ut securiorem finem assequamur, hujusmodi febricitantibus, corpus nudamus, flabellis auram frigidam

dam injicimus , Aquam frigidam in corpus inspergimus , vel multa nive quandoque tegimus ; alioquin si frigiditas impense non superaret resistantiam motus , utique cutis laxari posset , & sudores non removerentur .

Vires etiam non subtrahit , quia nimias effervescentias cohibet , quæ virtutes resolvunt , & corpus debile efficiunt . Et quanquam omnis perfectio à motu habeatur , Aqua frigida autem , cum non omnem motum extinguat , sed tantum fermentativum excedentem , in quo essentia febris reponitur , retardet , vires etiam , licet ex accidenti , vicissim muniet .

Nec tandem humores crassitie replet , minusque diffuentes faceret : nam tunc verè inrudesceret , quando ultra debitum permetteretur ; at si ex methodo exhibeatur , & congrua quantitas concedatur , motui destructivo objicitur , & exigit præsto esse videtur . Igitur si motus congruus coctiones adjuvat , & calor conveniens humores digerit , cum Aqua frigida data in magnis febribus ad indigentiam , flammam ultra dilatam ,

con-

coerceat, & non extinguat, liquores acquirendo motum debitum, & exigentem, ut coqui, ac separari possint, aptiorem dispositionem contrahunt.

Authoritates enim Galeni, & Avicennæ, nihil contra nostram suppositionem invehunt; cum hi loquuti fuerunt de frigiditate per se, & non ex accidenti. Frigus enim excedens, per se, omni tempore molestiam infert, quia semper actiones vitales corrumpit, & non restaurat; confert tamen ex accidenti in febribus, quia minuendo excessum motus effervescentium præternaturam liquorum, corpus ad debitam temperiem, sine partium offensione restituit, ut optime ad rem nostram idem Avicenna loco supra citato, dicit. *Frigiditas verò est, quum alicui earum servit accidentaliter, & non essentialiter.* Majori tamen verborum amplitudine declarat hoc ipsum doctissimus Franciscus Vallesius in lib. 5. suarum controversiarum cap. 11. ubi. *Frigus ad actiones omnes viventium corporum, ex accidenti concurrere, non inquam quantum frigus sit, sed quod calorem oporteat*

*esse ita temperatum, quod citra tantum
 frigus fieri non potest; at qui eodem modo
 concurrat frigus ad animalium generatio-
 nem, & ad facultatum conservationem,
 & ad actiones, ad omnia nempe ex acci-
 denti: nam ad hæc omnia necessarium est
 frigus, propter caloris temperationem; ita
 ut, si citra frigus omne, posset calor esse,
 hoc, vel illo modo remissus, nullum frigus
 esset futurum utile. Corpus enim frigi-
 dum, hoc est quietem inferre valens, si
 corpori calido, scilicet motum promo-
 vere apto, se appropinquaverit, licet
 illud aliquo modo immutat, non potest
 tamen ex toto corrumpere, quia, ut supra
 diximus, unum propter aliud alteratio-
 nem patitur. Quapropter, cum in magnis
 febribus, calor, sive motus effervescenti-
 um liquorum, semper consuetudinem
 excedat, licet frigido actuali, nempe
 Aqua frigida aliquando occurrimus, quia
 tamen ob resistantiam, quam intus inve-
 nit, non potest omnem suam virtutem
 dilatari, quin potius illam continere,
 sicut motum superfluum liquorum re-
 movere apta fit; ita debitum, & exi-
 gitum*

gitum iisdem restituere, potestate valet, ac per consequens, si ex methodo permittatur, nunquam propter frigiditatem in febribus officere posse videtur.

Verùm enim verò quanquam Aqua frigida, quamplurimos febricitantes non semel à faucibus orci eripuisse visa fuit; quia tamen non pauci etiam hocce præfidio usi, ad exitum vitæ vocati fuere, non desunt proinde in præsentiarum quidam alii, qui securiorem viam incedere cupientes, ad Aquam calidam potius curam adhibent; & eidem omnem fidem præstantes, loco Aquæ frigidæ æque substitui posse arbitrantur. Nam præterquam quod etiam alterat, evacuationes citas facit, & defectus supplet, multis aliis morbis occurrit, qui febribus complicati, Aquam frigidam omnino renuunt. Siquidem affectibus pectoris prospicit; abscessibus medetur; ulcera rectificat; cruditates maturat, calori naturali non obstat, quo minus sua munia explere possit; & tandem nos exortes periculi facit, quia si prodesse non potest, damna tamen graviora non infert.

Atta.

Attamen licet verum sit, quòd Aqua calida pro februm curantiis, commoda etiam instrumentis medicis fieri possit, ut in dies experientia passim demonstrat; quia tamen calida est, disparem tamen indicationem sæpe numero nanciscitur; cum et si aliquibus, non omnibus tamen febribus omni tempore proficua esse solet; immo ex eo, quòd diversum finem assequitur, loco Aquæ frigidæ substitui non posse, sicuti ratio persuadet, ita neminem inficiari posse, conjectura prospicio. Mutat enim qualitatem potus, si Aqua, calida, vel frigida fuerit, cum varia ejus actione, diversas quoque mutationes ægrotantium corpora subiisse visa fuerunt. Hoc autem innotuit etiam Galenò, quem in lib. de compos. medicam. per genera, sic notatum reliquisse invenio. *Aqua in eo, quòd calida, vel frigida est, contraria facere nata est, & de his ampliore explicationem dedit in lib. 2. de simplic. medicam. facult. cap. 6., ubi. Apparet enim, & ipsam, si frigida applicetur, condensare, constipare, contrahere, constringereque, & repercute-*
re,

re, sicuti extreme fervida, aduere: at si temperate adhibeatur, & moderate calida, laxare, rarefacere, fundere, digerere. Non enim expedit, cruorem laxare, si nimis solutus fuerit, ut in ardentibus, vel fufivis febribus, neque etiam, condensare, si congelatus evaserit: nam utrisque, aut quietem, vel motum non exiguum tribueremus. At cum de Aquæ calidæ usu longa pariter sit disquisitio, & ex professo de illa pertractando à proposito discederem, ne orationem meam divertam, si dies mihi superfuerint, auxilio D. O. M. alibi mihi hanc rem dilucidandam deliberavi, interim si scire cupis, quid amplius Aqua calida boni, malive facit, quas Aqua frigida utilitates, vel detrimenta portendit, legere poteris Hippocratem in libro de Humidorum usu, & Galenum in methodo, in quibus locis, quæ dicta sunt, & alia meliora, invenies.

Supereft modo, ut, Aquæ frigidæ præcipuas indicationes proponam; & quantum ab his, quæ supra scripsi, summam concipere possis, à quibus febribus

ma-

maxime duci possint ; ne tamen deficiens esse videar , in his , quæ à me multò studiosius efflagitasti , quia ad particularium febrium indicationes singulatim discutiendas , quodam modo me compulisti , breviter adumbrabo .

Indicationes igitur Aquæ frigidæ in febribus , ab ipsa febre , quæ febris est , desumi non possunt ; cum non omnem febrem , Aqua frigida removeare apta sit . Siquidem multæ febres , etiam calidæ remediis distrahi solent . Et quanquam motus , quem sanguis in febre concipit , semper præternaturalis sit ; haud quamquam tamen semper excedens , & summè humiditatum distractivus esse cernitur ; eo quod cum cruditatum præsentia , quandoque etiam febrem representat . Quapropter , si Aqua frigida summam quietem , humoribus in motum nimis effervectivum actis infert , & humiditates , quæ disperdi solent , abundè exhibet , non nisi à motu sanguinis extra modum fermentativo , & multum humiditatum distractivo desumi posse , decerno .

Hujusmodi autem motus fermentativus

tivus adactus, multoties extensivus esse
 fuefcit, aliquando vero licet minus clarus
 intensivus, immo nocentior fieri videtur.

Extensivus quidem, quando sanguis ma-
 gnam effervescentiam concipit, & la-
 xationem, quam invehit; motu quodam
 dilato promovet; & hic motus præ-
 cipuus esse solet febrium continentium,
 de genere ardentium, vel continuarum
 periodicarum, quemadmodum etiam, &
 febrium quarundam intermittantium, si
 in statu plus æquò flagrant. fuerint;
 & excitatur, quando sanguis materia sul-
 phurea ad plenum turgidus, fere totus
 in flammam evehitur; at quia ignem ve-
 luti dilatam promit, cum magno calo-
 re, omnes humiditas substantias resolvit;
 & hunc motum adeptus sanguis, Aquæ
 frigida indicationem præbet, quia in-
 sufficiens redditur, ut priusquam mode-
 ratus fuerit, ejus causa removeri possit.
 Non enim omnes indicationes desumi
 possunt, à causa; cum ejus remotione,
 non semel febris adangeri videtur, &
 æger majores angustias pati, ut optime
 Galenus in lib. 10. meth. cap. 1. Si intole-

rabi-

rabilis ergo magnitudo febris sit, committendum non est, ut per ea, quibus causam adimimus, febrem adaugemus; simul enim arbitror, utranque & febrem sustulerimus, & hominem.

Intensivus autem, sive minus clarus, quando sanguis motum, quem concipit, haud dilatatum creat, sed obscurè traducens, liquecendo resolvitur; & hunc motum nanciscitur per febres etiam continentes, vel continuas periodicas, aut mali moris intermittentes, dum materia sulphurea orbatus, vel postquam illius plusquam satis patrimonium devastaverit, exotica salia, quae in sui consortium rapuit, fluorem adeptam funduntur; quae licet flammam claram non producant, ob sulphurearum particularem defectum, cruorem tamen, licet obscurè, motu intensivo dissolvendo; omnibus humiditatibus spoliant; & huiusmodi febres majorem indicationem Aque frigidae tribuunt; quia in simul haec sicuti causa obsistit, ita etiam febrì providet; Causa quidem occurrit, quia salium connubia destruit; febrì autem auxili-

lium

hunc præstat, cum sanguinem in motu efferveſtivo tardigradum, & humiditate reſectum reddat. Et hanc indicationem propoſuit etiam Galenus, cum in eom. 3. lib. acutor. Hippocratis §. *Bilioſa autem huiusmodi, maxima ex parte ſubducuntur in febribus, qua colliquant, quibus ferme omnium adverſiſſima, & nocentiſſima eſt mulſa potio; rebet & modo contrario, potio Aqua frigida juvantiſſima.* tum in lib. 10. methodi cap. 11. in fine, ubi. *Hæc igitur cum ſcias etiam colliquantium febrium, iisdem methodis curam ages, tum ad frigidam exhibendam quamprimum properans, tum in hiſ, qua humectant, & refrigerent, nutriens.* Sive enim motu nimis efferveſtivo, ſcilicet extramodum extenſivo, aut plus æquo liquativo, hoc eſt nimio plus intenſiori agitetur ſanguis, ſemper humiditates abundè diſtrahit; ac proinde, maxima quiete, & congrua humiditate indiget, ut reſumi poſſit.

Huiusmodi autem ſanguinis motus, ſive hæ præcipua febres, particularibus quibusdam ſignis explicari ſolent; ſiquidem

dem, motus effervectivos , five expansivos designare suefcunt , non mediocris calor in extimis corporis partibus respiratio dilata, & crebra, pulsus frequentes , sed quodammodo pleni, lingua arida, rubro, vel nigro calore vestita, , ingens sitis, urinæ rubicundæ, & cum his, etiam bilis flavæ quandoque dejectiones . Motus tamen intensivos, five liquidativos, ostendant, calor ad tactum mitis, ad sensum tamen ægri non parum molestus; pulsus parvi, & frequentes, lingua aspera, & sicca, alba tamen plerunque, & falsedinem præferens; atque etiam non semel, alvus, vel urina citatior, aut constrictior, prout sudores largè dimanaverint, aut omnino suppressi fuerint; quemadmodum significaverunt Hippocrates in lib. acutorum num. 34. & 35. & Galenus in eorum commentariis.

At enim, quia remedia indicata non semper ad usum ex methodo revocari possunt, ni ea, quæ coincidunt, vim tribuant iis, quæ prius significata fuerunt; siquidem, quædam sunt, quæ quorundam reme-

reme-

remediorum praxim non permittunt, & quamplurima alia, quæ impensè prohibent; hinc, ut ordinem in scribendo prosequar, nonnulla, quæ Aquæ frigidæ præcipuè in febribus consuetudinem vetant, notabo; ut ab his facilius coincidentia, tanquam per opposita, desumi possint.

Primum igitur, quod prohibet Aquæ frigidæ usum in febribus, est virium lapsus. Et quidem vires sunt, quæ alacritatem, & robur nostro corpori largiuntur; quæ si aliquando defecerint, omnia membra corruent, & contabescere videbuntur. Subtilissimas enim, ac purissimas sanguinis substantias, quæ ad vires refarciendas inserviunt, non nisi aliquo motu, natura promovet, ut stabilire possit. Hinc est, quòd si in febrium decursu vires deerint; cum Aqua ob frigus, tam sanguinem indebito fervore abdicat, quàm exigit, & congruo dispoliat; vim quoque eidem subtrahit, ut in æstu, virtute orbatus, sustentari possit; quippe per se nutrire non valet, sed solum, nutrimenti vehiculum est, quòd cum ex

E

sup.

suppositione mancum fit, non potest ad-
 vehere; immo, quia nihil habet, quod suæ
 frigiditati resistere possit, ob defectum
 virtutis naturalis; sanguinem haud potius
 ad debitam quietem reduceret, sed cum
 ultra refrigeraret, hoc est, omnem mo-
 tum ab ipso abstraheret; obruitione spi-
 rituosarum substantiarum, omnino cor-
 rumperet, & partes consueta renovatio-
 ne privata, ocius à virtute declinarent.

Sed cum hoc signum, quod à virium
 jactura desumitur, sæpe fallax esse pro-
 spiciatur, haud nos in magnis febribus
 ab Aqua frigida usu semper distrahere
 debet; eo quod contra suas virtutes reli-
 quo corpori, multoties non largitur,
 quia illi desunt; sed quia promovere non
 potest, ob angustiam, quam patitur.
 Membra enim omnia sæpenumero exte-
 nuari solent, non quia alimentum in ori-
 gine deficit, cum plerunque abundans
 esse videatur; sed quia à fonte, ob ali-
 quod impedimentum, ad partes non
 transmittitur, ut in quarundam partium
 paralyfi conspicitur. Hujusmodi autem
 debilitates, antiqui explicabant sub fi-
 gura

gura oppressionis, vel summæ irritationis, ut videre est apud Claudium Galenum in lib. 4. de Causis Pulsuum cap. 23. ubi: *Causas illorum, quæcunque valde perspicuæ sunt memori priorum, præteribo; exponam autem obscuriores. Cum enim debilitetur facultas, aut per se, puta ab intemperie, aut de causa aliqua externa, ut, vel gravetur, vel irretetur præter, gravata quidem, parvum, tardum, rærum, pulsum edit; parvum, quod facultas vasa sit; tardum cum ob hoc, tum ob usum dissolutum. Frigidi sunt enim, qui facultatem onerant affectus, itaque rærum quoque est: nam dissoluto usu, talem ostendimus pulsum gigni. At ex irritantibus dumtaxat, & molestantibus facultatem affectibus, parvus etiam fit, & languidus, ob affectionem facultatis; & creber, quod languidus sit, nonnunquam aliquanto celerior est. Quomodo scilicet nos etiam, ubi imbecilliores simus, & de necessitate quæpiam compellamur; plurimum quidem pedibus progredi nequimus, sed quoad possimus, progressum nostrum magis concitamus. Ad eundem modum facultas,*

quæ arterias movet, ubi ad motum ad-
gatur ab usu, & sit imbecilla, non pote-
rit moliri magnas distentiones, sed ali-
quanto celeriores, ac tanto crebriores,
quanto minus usum compleant distentio-
nes. Unde si cor à pravis humoribus
fortius irritabitur; cùm fibræ ipsius, &
arteriarum, quæ ab ipso derivant, impen-
sè concluduntur; non potest sanguini
vim tribuere, ut circumire possit; quod
virtutes corpori non denegat, quia omni
motu privatur; cum spasmodicum ob irri-
tationes in febribus colliquativis fortio-
rem adsciscat, ut à pulsum duritie, &
celeritate conjectura prospicimus; sed
quòd ultra substantias communicare non
potest, ob solidorum adeptas rigiditates.
Hinc, quia Aqua frigida, liquores, qui
in cavis concluduntur, pacatos facit,
motum fermentativum, ac liquefactivum
coercet, solida laxat, & sanguinem in
cursu citatiorem reddit; ab utrisque
pondus aufert, ut virtutes explicari pos-
sint. An autem vires propter oppressio-
nes, vel omnimodas resolutiones abstra-
ctæ fuerint, facile deducere possumus,
 à mor-

à morbi brevitate , atque etiam , si non dum præcefferint multæ evacuationes , quæ integritatem à corde , & virtutes à sanguine removeare potuerint .

Secundo loco occurrit, Humorum Cruditatis , & magna Crassities ; quæ particulæ, copulative, & non disjunctive, sapientissimus Zaccutus Lusitanus in lib. 2. de Medicor. Princip. Historia, accipi debere opinatus est: Nam si sparsim suscipiuntur, quandoque usu Aquæ frigidæ, etiam emendari possunt. Siquidem bilis, multoties dicitur cruda, non quia crassa, sed quia nimis fervida, & acris est; ac proinde à motu nimis effervectivo aliquo modo retrahi debet, ut coqui possit; sicut bene advertit Avicenna in lib. 4. fen. 1. tract. 2. cap. 7. *Humoris autem cholericæ digestio est, ut conversus à sua subtilitate, fiat spissus, & Aqua quidem frigida facit illud &c.* : Quemadmodum, si bilis crassa reddita fuerit tempore coctionis, ut in ardentibus; nam Aqua frigida eidem occurrere non repugnat, quia jam separata est. Prohibent tamen Aquæ frigidæ largiores potus, si humores crudi, simul &

crassi fuerint; quoniam, extincta febris
vehementia, nonnisi tardè attenuari,
digerive possunt. Quapropter Pergame-
nus Galenus in lib.9.meth.cap.5. expres-
sè ordinavit, ut Aquæ frigidæ semper ab
optimo Medico designetur usus, ne for-
san cum cruditatum præsentia, febris re-
nitentior, & contumacior fiat; siquidem
crudas crassities alterare, & digerere,
non Aquæ frigidæ, sed alterius medica-
menti virtus esse videtur.

Et quidem si indicationem à causa de-
sumere volumus, hæc si crassa, & cru-
da fuerit, attenuari, & coqui debet, ut
tandem sanguis ablegare possit; &
qua spe niti possumus, Aquam frigidam,
immaturas crassities, ad statum coctionis
provehere, aptam fieri; si sanguini spif-
fescenti vim detrahit, sicut emendare,
ita etiam à se dimittere posse; sicut enim
effervescentes humores, & solutos con-
trahit; ita etiam si crudi, & crassi fue-
rint, contumaciores redderet. Et quan-
quam depressi, febrem aliquando remit-
tere videantur, novam tamen causam
pro urgentiori construunt. Non enim,

ut-

utcumque febris urat (inquit Valles. in com. 134. lib. 4. epid. Hipp.) & ægrotus sitiat, ac multum sibi bibere posse videtur, offerenda est frigida. Multis enim hæc habentibus oblata, primum quidem juvare visa est, ob intemperiem, quam extinxit; deinde vero, ut denuo excitaretur alia febris, & major, & contumacior priori, causa fuit; quæ cum adhuc materia morbi esset cruda, oblata, ejus & coctionem, & discussionem prohibuerit, aliis etiam incurabiles passiones, & pro inflammationibus brevi resolvendis, indissolubiles tumores manere fecit, alios una aliqua parte læsos, reliquum vitæ fecit miserè transigere, quosdam etiam vita repente privavit, naturali simul cum igneo calore extincto. Crudæ enim crassities, etsi ab humido vehiculo dilui possint, à frigido tamen ad bonam frugem reduci non videntur, quia coctioni obstat, quæ illas maturefcere solet. Unde Aetius (prout idem significat in tetrab. 2. ferm. 1. cap. 78.) quando in magnis febribus, cum cruditatum præsentia, caloris, & siccitatis prædomi-

nia intuebatur, ut humiditates non deficerent; & summus æstus vires non dissiparet: Aquam frigidam, etsi suis febricitantibus exhibebat, non solum in parva quantitate permittebat, sed promiscuè, alternis scilicet vicibus, Aquam calidam semper potandam, injungere visus est; ut utrisque indicationibus satisfaciens, opus completum perficeret.

Tertiò loco numeratur Abscessus internus. Pro cujus intelligentia, haud prætereundum tibi significare proposui, quòd hic nomine Abscessus interni, animo non comprehendo simplices illas phlogoses, sive ficcas inflammationes, quas descripsit Galenus in lib.2. de Arte curativa ad Glauconem cap.1. ubi. *Prima igitur inflammationis differentia est, secundum quam, hanc quidem humidam, hanc verò siccam, esse contingit; humidam quidem, quæ ex calida fluxione membrum occupante contingit, siccam verò, quando nullo humore influente calor naturalis ignescit; quoniam hæ, licet magnas febres quandoque insequuntur; tamen quia sæpe haud crassities involuunt, sed à*
sola

sola fibrarum mutatione, ob magnos fervorum impetus, coagmentantur; poterunt facili marte, aliquando usu Aquæ frigidæ distrahi; eo quod tollit motum superfluum, & irritativum, quo fibræ angustatæ, cruorem in cursu præpediunt, irretiuntque. Neque illos Abscessus, sive symptomaticas evacuationes, quas natura promovere solet, in decursu quarundam febrium mali moris, ut legitur apud Hippocratem in lib. I. epidem. sect. 2., ubi: *Cum tempus produceretur, ac colliquatio mala, his Abscessus succedebant, & majores, quàm ut ferre possent; aut minores, quàm ut quicquam prodes- sent, sed statim recurrerent, & ad pejus courgerent; erant autem, quæ his fiebant, hæc. Dysenteria, Tenesmi, Lyenteria, & Alvi profluvia*: Nam hi Abscessus, cum ab humoribus præterfluentibus fiant, qui non tam crassitie, quam summa acridine, partes, per quas trajiciuntur, molestiis implicant, possunt multoties Aqua frigida emendari, cum ab infirmatis partibus, ægritudinem, diluendo, & alterando avertat. Sed solummodo nomine

mine Abscessus interni, mente complector, stagnationem quandam quorundam pravorum succorum, extra proprios ductus, qui copia, vel summa crassitie, mordacitateque, vasa prementes, abscedendo, partes corrumpunt.

Et quidem, si ita significatus Abscessus, usu Aquæ frigidæ removeri posset; id quod in parte concluderetur, vel ad minus præstantes partes, natura derivare deberet, vel resolvere, aut omni ex parte maturare. Derivare autem impotens redderetur; eò quod crassæ est substantiæ, ad trajectionem minus aptum, extra proprios ductus, & canalia proximiora, propter adeptas firmiores rigiditates, parum prompta redderentur. Rursus nec resolvere eidem potestas esset; quia motum dilatatum à materia abscissa abstraheret; qui potestate valeret, materiam compactam, & intus latentem, quadantenus disiungere, & in auras promoveri. Frigus enim, omnes effervescentias contrahit, & quo minus humores distrahantur, vim adjicit. Et tandem, quæ spes de futura maturatio-

ne

ne animum nostrum fulciret, si particulae activæ, sive motum promovere aptæ, quas in crassitiebus Abscessus complectitur, ab Aqua ob frigus fortius obruerentur? Densius enim agglomerari deberent, & cæteris principiis prævalere, & sic suis commotionibus superfluas humiditates traducentes, cruditates digerent, visceribus temperiem calidam, qualitates activas, vim vegetam, & maturationem, inveherent.

Ob alias autem causas, externi quidam Abscessus, Aquæ frigidae usum, in nonnullis febribus, non prohibent. Primò scilicet, quia cutis, ut conveniens seccerniculum totius corporis, quidquid è sinu cruoris, media laxatione excipit, minori molestia sustinet. Secundò, quia humores pravi, aliquando imperfectè demandantur ad cutim, ob eorum crassities, & penurias humiditatum: At quia Aqua diluit, & eorum mores corrigit; majori aptitudine promoveri posse permittit. Tertio, quia moderat indebitas effervescentias, quæ sunt causæ, ut humores, medio excedenti motu, ulterius per-

pervertantur, & magis inficiati ad-
cutim demandentur; etenim multoties
cutim abrodunt, depascunt, absumunt,
& nisi emendentur, majori infectione,
contaminant.

Prohibent, Quartò, fortes obstructio-
nes, scirri, tumores œdematosi &c.:
Nam sive in tubulis ab humoribus lentis
impedimenta fiunt, sive ab extra hujus-
modi, aliquo tumore præmuntur; sicuti
superfluentibus succis obicem ponunt,
ne transduci possint, ita iidem, Aquæ
frigidæ transitum non largirentur; unde
fluctuando, cum huc, illuc, irrumperet,
vasa, vel discinderet, aut suffocationem
promoveret. Aqua enim frigida solùm
quandoque illas obstructiones delet, quæ
in canalium confiniis, post prægressas
magnas febres, peractis coctionibus, ma-
teria crassa, sed non lenta, coagmenta-
re solet; haud quaquam tamen, quan-
do materia viscosa, & resinosa, arctius,
& copiosius, poris, tubulisque in sar-
cta, vel plures simul circumvicinarum
partium, præprimis glandulosarum, ca-
naliculos intortos obsederit; quippe
cras-

crassitudines , quæ remanent post grandium februm status, etsi non trajectæ, tubos obstruunt ; quia tamen prope eorum confinia reduci solent , cum diluuntur , & solida laxationem contrahunt , quasi ad aucto incitamento producantur . Secus autem si in medio cavitatum , aut circa partium poros , ob lentorem concludi videntur : Nam licet magna febris ab utrisque humiditates abstrahit , non tamen ambobus , Aqua frigida pari virtute succurrit ; etenim si crassitudines febriles , post coctionem solvit , motum superfluum à sanguine removet, qui ab iisdem humiditates distrazit, & segregando , compacta reddidit : at in fortibus obstructionibus , & renitentibus tumoribus, cum ob defectus coctionum, excrementa sæpenumero tardiora fiant , ægreque dimanent , quia Aqua frigida illas infirmiores reddit , & ab humoribus lentorem non aufert , nec poterit quietem in illos inferendo , obstructiones , vel tumores remove ; humiditates enim in hoc casu , si quandoque defecerint , potius Aqua calida subministrari .

ri possent, quæ alia de causa, ac **M**alīs febribus, à solidis laqueos subtrahit, & humores in fluiditatem restituit.

Prohibent, **Q**uinto, capitis, & nervorum pathemata, ut notat Hippocrates in lib. 5. aphor. 8. *Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro, & spinali medullæ, calidum vero utile.* Scilicet, quando genus nervosum, vel cerebrum ipsum, naturaliter, vel ob aliquem morbum, aliquas debilitates contracta fuerint: nam quanquam acutus morbus superveniat iis, qui hujusmodi affectionibus subjecti sunt, minus tamen excessum frigoris sustinere possunt, quam illi, qui harum partium roboris species expriment, & ob debilem scilicet texturam, quam contraxerant. Modico enim sanguine hæ partes irrorari solent, cum parva arteriæ, cerebrum, & eius appendices circumseptant; adeoque, quia Aqua ob frigus torporem inducere posset; circuitum sanguinis in iis, vel retardaret, aut fortasse omnino supprimeret, & inducto abscessu, vel stupore, corrumpere.

Et

Et quanquam superius allatam orationem Hippocratis, quamplurimi ad frigus externum transferre videantur; nihilominus tamen, meliores interpretes, etiam de frigiditate interna, sermonem habuisse, referunt; cum frigidi potus plerunque convulsiones pariant, somnos diuturnos, & syderatos affectus, inducenda scilicet laxitate in nervos, & majori crassitie in liquores, qui per hasce partes circummeunt. Calorem enim moderatum utiliorem esse, Hippocrates tenuit, cum ad hujus presentiam, sive motus actiones, animales functiones prosequantur, & perfecte etiam absolvantur. Aditus enim pervios nervi retinere debent, ut virtutes citius promoveantur; quos frigus obliterando, ulterius comprehenderet.

Prohibet, Sexto, Ventriculi languor, & summa debilitas. Etenim hic, cum magna laxationem quandoque contrahat; magis, quæ ingurgitantur, frigida à coctione distraheret; eorumque vim frangeret.

Sed ne decipiamur, quandoque denegantes Aquam frigidam, stomacho debili-

bilibus , advertere oportet , num illa debilitas sit naturalis , an potius morboſa , & adſcitiſſima ? quoniam ſi erit ob defectum naturæ , cum hanc permutare , ventriculus difficile poſſit ; haud Aquæ frigidæ poteſtas ineſſet , languſcentem ventriculum ſuſtentare , cum calorem ulterius ab illo removeret , ſive illius motum convenientem infringeret . Sin autem adſcitiſſima fuerit ; cum hæc non ſemper ſit addiſſima frigidis cruditatibus , quæ ventriculi tonum media laxatione invertunt ; haud arduum erit credere , quod Aqua frigida , quæ efferveſcentias contrahit , & humores ab acredine deducit , ventriculo vim adjiciat , ut reſarciri poſſit ; nam deſtructis laqueis , à quibus ejus fibræ obſtringebantur , exigua vaſcula , quæ illum circumſæpiunt , novas ſubſtantias transfundunt ; quæ non ſolum coctiones perficiunt , quin etiam eidem vim afferunt , ut contenta promovere poſſit . Hac enim ratione ſuffultus Galenus in lib. 7. methodi cap. 8. , curantiam quandam inchoatam à quibusdam ſuis præceptoribus correxit ,

xit , dum hominem quendam , gravi debilitate ventriculi laborantem , non aliter restituit , quàm remediis quibusdam frigidis , extrinsecè , & intrinsecè adhibitis ; extrinsecùs quidem , à septo umbilicum versus , intrinsecùs autem subministrabat cibum , & potum sub fontanis Aquis .

Prohibet , septimò , naturalis dissuetudo , ut idem Galenus , in lib. 2. aph. 50. significavit ; nam consuetudo duo facit ; primò , ut alteratio minor fiat ; secundò , ut facilius , & cum minori periculo sentiatur ; quippe , insuetos potare Aquam frigidam , sæpissime in gravissimas ægri- tudines incidisse , experientia demonstra- vit , ut accidit illi , cujus historiam re- fert Galenus , in lib. de Consuetudinibus , cap. 1. ; qui cum febre correptus fuisset , & non esset frigidæ assuetus ; medicorum tamen voto coactus , assumpsit , & pe- riit ; sic enim ait . *Aristoteles igitur Mitylæus ; vir in speculatione peripa- tetica primatum tenens , cum in morbum quendam incidisset , qui à frigidæ san- guinis potione juvari poterat ; quia tamen ta-*

F

lem

lem potum nunquam ingessisset, medicis eum bibere consulentibus repugnabat; manifesto se scire, affirmans, se, frigida gustata, spasmo correptum iri; nam & hoc ipsum assererat, se vidisse in alio, qui sibi, & corporis habitu, & temperamento erat similis, calidæque potioni erat assuetus. Quod si tali potui, sicut nonnulli, assuevisset, maxime quidem, nec ipse, illius oblationem timuisset; tandem tamen, medicis eum omnino compellentibus, frigidam potavit. Ac ille quidem, ita obiit, ut audivi. Hæc ipse. Consuetudo enim, veluti natura adventitia est, & Aristoteles lib.7. ethic. cap. 10. testem Evenum poetam in confirmationem vocavit, qui ita scripsit:

Usus longus mos est, ac meditatio crebra,

Hunc tandem assero, naturam mortalibus esse.

Longum enim institutum habitum, generat, & actiones expeditas facit, quæ licet quandoque laboriosæ sint, sine molestia tamen perpeti solent.

Prohibet tandem, naturalis, & innata totius

totius corporis debilitas ; quia calor ,
 five motus , in quo vita consistit , est in-
 firmus , & spiritus deficiunt ; unde par-
 tes naturali vigore destitutæ , à frigido
 potu , magis læderentur : Siquidem , ut
 docet idem Galenus in lib.9.meth.cap.5.
Ideoque minus tuta his , qui exiguum san-
guinem , carnemque habent , frigida po-
tio est ; celeriter nanque ad solidas ani-
malis partes pervenit ; nulli , quod ejus
vim frangit , occurrens , sed de his satis
 superque ; pergo modo ad METHO-
 DUM .

METHODUS igitur , vir sapientissi-
 mè , exhibendi Aquam frigidam , admo-
 dum intricata est ; cùm propter contra-
 rietatem eorum , quæ sæpenumero oc-
 currunt , multiformis in dies fieri vide-
 tur ; adeoque , nonnisi suppositis qui-
 busdam præclarè delineari posse , reor .
 Et quidem Aqua frigida , vel indica-
 tur à morbo , qui febre caret , vel ab ipsa
 febre , quæ ob nimios fervores , humi-
 das substantias dissipat , & humores præ-
 viores reddit . Si morbus exigit , & cu-
 rantia coacta fuerit , omnitempere po-

terit experiri ; distribuendo quantitatem secundum temporis dilationem , & constantiam virtutum : nam multi parum bibere possunt , & pauco intervallo indigent , ut iterum sorbeant ; quamplurimi autem spiritum fortiozem habent , stomacho gaudent , & assueti sunt , Aquam frigidam potare , & his concedenda est assueti ; longiori tamen tempore interposito , ut illam trajicere possint ; adhibita semper cautela boni regiminis , & animadversione causarum , quæ eidem moram afferre possunt . Si verò morbus non sit adeo urgens , & inducias præbeat ; differri potest ad tempus opportunum , scilicet æstivum , in quo commodius bibitur , & facilius dissipatur ; aut saltem institui potest ad prandium , vel horis longinquis à pastu , peractis scilicet coctionibus , quantum pro consuetudine ægrotantes , unico haustu accipere possunt .

Si autem à febre indicata fuerit , etiam methodus varia esse solet ; pro diversitate scilicet , Temporis , Urgentiæ , & Status febricitantis .

Et

Et quantum ad tempus attinet, illud semper intueri debemus, & præsertim in acutis, qui sæpissime, ob multiplices attingendi modos, variam curantiam exposcunt. Sic enim loquebatur Hippocrates in lib. acut. num. 10. *Sane tempus valere admodum putandum, cum in morbis omnibus, tum præcipuè in acutis, & potissimum, quibus febris subjerit, periculumque summum.*

Tempus igitur exhibendi Aquam frigidam in febribus acutis, est tempus coctioni dicatum; in quo natura humores ad segregationem disponit; ita enim determinavit Galenus in lib. 11. meth. cap. 9. §. *Ergo si vires valentes fuerint, febris ardentissima, & coctionis notæ valde evidentes, frigidam dare audacter debetis; quemadmodum etiam significavit in lib. 9. meth. cap. 5. Cum ergo coctionis humorum in iis notas videris, de quibus dictum abundè in libris de crisi bus est, audacter frigidam dabis; quippe solidarum animalis partium natura roborata, præternatos jam humores aggreditur; itaut, qui utiles sint, atque ad nu-*

triendum habiles, hos quidem ad se trahat, inutiles, vel per ventrem, vel per urinas ejiciat.

Hujusmodi autem tempus, quod coctioni dicatur, aliquando dicitur particulare, multoties verò universale; & per hanc divisionem, etiam quantitatem. Aquæ frigidæ designare possumus, ut inferius clarius dilucidabo.

Tempus igitur particulare, est finis status accessionis febrilis, quæ durante toto tempore cursus febris, datis quibusdam intervallis, magno impetu recurrere solet; & de hoc tempore præcipuè loquebatur Hippocrates, loco supra citato in principio, dum dixit. *Tempus autem dandæ sorbitionis, tum per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maxime servare oportet; nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modo, verum quoque, & maxime à potu temperandum; at cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit.* Et designavit etiam

● Galenus in lib. 2. de crisib. cap. 3. *Tempus bibendi in tertiana exquisita paroxysmis, esse, cum calor quoque versus expanditur,*

tur, nibiloque plus thorax extremitati-
bus calet. In statu enim accessionis fe-
 brilis, motus effervectivus adaugetur,
 flamma magis dilatatur, & ad secretio-
 nem aliquo modo natura disponitur. Fe-
 bres quidem omnes, quanquam conti-
 nuæ sint, non tamen æquales semper
 esse videntur, cum non omnem mate-
 riam, quæ illas promovere solet, san-
 guis à prima invasione adsciscat, spar-
 sim enim quandoque recipit, & diverso
 etiam discrimine superare nititur, ut
 adstruit Hip. in lib. 4. aph. 63. *Si quotidie*
rigores sunt; quotidie febres solvuntur.
 Quapropter, cum non omnem materiam
 febris, sanguis in quolibet paroxysmo
 subigendam aggrediatur; sed tantum il-
 lam, quæ sui recursu, in effervescenti-
 am præternaturalem posuit; (alia enim
 remanet extra vasa maturanda, quæ re-
 currense accessione concludit) Aquam
 frigidam exhibere debemus, in modera-
 ta quantitate, & non ad libitum; una
 tantum vice, & ad modum alterativi;
 etiam si motus febriles adaucti fuerint;
 siquidem stabiles sæpe non sunt; cum

post hoc tempus, sensibilibus plerunque in declinationem veniunt ; ut eruditè Hieronymus Mercurialis in suis Pisanis prælectionibus Historia 7. adnotavit, ubi : *Itaque dicendum, Aquam frigidam posse exhiberi dupliciter ; vel in magna copia, & his legibus, quas tradidit Galenus, ut scilicet, & calor extingatur, & materia copiosè per omnes partes expellatur ; vel non eodem modo, sed ut tantùm calor febrilis, vel extingatur, vel saltem magnopere minuatur ; si primo modo sit danda frigida, certè multò securius est, eam præbere in statu, & morbi, & paroxyfmi, quàm vel in principio, vel augmento ; quoniam, etsi, in aliis à statu temporibus, possit opitulari ad fervorem febrilem frangendum ; non ita tamen valet ad egregiam illam, ut sic dicam criticam evacuationem ; si verò secundo modo Aqua frigida sit administranda, licet, immo expedit, tam in principio, quàm augmento offerre, non semel tantùm, sed pluribus vicibus, quo quidem tempore, nec ita frigida datur. Sic enim consuevi ipse in æstate omnes magnas febres .*

bres feliciter curare; nimirum, vel quotidie, si sic fiant, exhibendo in statu Aquam hordeaceam frigidam, ad mensuram, trium, vel quatuor librarum; nam hoc pacto, & calor febrilis quotidie retusus, faciendæ, atque propagandæ putredini redditur ineptior, ac impotentior.

Tempus autem universale, est summus status integri cursus febris; in quo natura, fere omnes humores, qui febrem promoverant, & prorogaverant, sanguisque colligerat, sensim superare nititur; attamen, quia in hoc tempore, fervores plusquam satis uberiores sæpius fiunt; & perfecta coctio, quæ motu congruo perficitur, nec minime potissimum distrahi solet; immo humiditates, quæ sunt fluiditatis vehiculum, præcipuè deficiunt; Aqua frigida copiose permitti debet, cum, ut excedentes motus effervescentiæ, moderari, & extinguere possint, tum, ut exigitiæ humiditates, quæ impensè absumptæ sunt, majori adminiculo adjiciantur; alioquin.

¶ Aqua frigida deficiens erit, illa in-

com-

commoda afferre posset, quæ recensuit Hippocrates in lib. acutorum num. 30., & Galenus in Comm. explicavit; scilicet, quod multo tempore in corpore maneret, haud coqueretur, fluctuationes promoveret, alvi excrementa non subduceret, & corrumpere tandem. Aqua enim, ut Aqua est, has virtutes non complectitur, sed propter mutationem qualitatis potus, quandoque consequitur, scilicet per frigiditatem, & quantitatem.

Verum enim verò, quanquam omnes tempore coctionis, in largitate conveniunt; in modo autem, non æquè concordant: Nam Hippocrates lib. 4. epidem. num. 30. usque ad vomitum tribuere, more comparatum habuit; Galenus vero in lib. 9. meth. cap. 8. quantum æger bibere poterat, largiebatur; & in lib. 1. acut. textu 43. usque ad extinctionem febris permittebat; ac tandem in lib. 10. meth. medendi cap. 5. & 7. quandoque bilgos, aliquando tres cyathos, vel duas heminas, sæpius exhibebat. Avicenna autem in lib. 4. fen. 1. tract. 2. cap. 7. usque

usque ad rigorem , & colorem viridem accipi debere dixit, & in cap.43. singulis horis , tribuendam esse, proposuit. Quid ergo dicam de horum discordia? Inconstantia quidem maculas his inurere non audeo; quia quavis Aquæ frigida quantitas, propter varietatem subjecti, & diversitatem eorum, quæ sæpenumero occurrunt, superflua, vel manca esse potest; adeoque nemini certam quantitatem Aquæ frigidaæ determinare, liberum esse video. De his tamen ipsemet citatus Galenus in lib. i. de arte curativa ad Glauconem, nos admonet, ubi dicit. *Modus in quantitate Aquæ frigida servetur, quemadmodum Tempus anni, Regio, Ætas, Natura, & Consuetudo postulant. Itaque (Alexandri Massariae verba sunt, in lib. 5. de febribus cap. 13.) ad summam, ita habendum est, Aquam frigidam, majori mensura perpetuo dandam esse; sed tamen tam prudenter, & caute, ut illa, vel augeatur, vel minuatur, sicut variarum rerum opportunitas, atque indicatio postulant. Siquidem multi affluenter bibunt, & integrari prospiciunt.*

eruntur ; quamplurimi verò cochleatim assumunt , & ejus commoda etiam percipiunt ; differt enim homo ab homine ; & pares morbi , non semper similia remedia exigunt .

Quapropter , ego ab antiquorum propositis non discedens , illorum praxim semper commendavi ; scilicet tempore coctionis universalis febris , Aquam frigidam tribuendam esse copiosè , sed non cumulatè ; cum omni tempore , repetitio numeri , & non quantitatis , semper cura , & anxietate vacavit ; vires plerunque illo tempore sunt infirmæ , & tantam Aquæ frigidæ copiam una vice sustinere non possunt . Cæterum unico haustu , quanquam copiosè ingurgitaretur , cum , huc , illuc , diverteretur , ad omnes partes pervenire non posset ; hinc sicut pro restituendis fluidis , non satis esset ; ita nec ipsis solidis ad sufficientiam opem præstaret . Singulis enim horis unus cyathus exhiberi potest ; vel si majorem spiritum febricitantes haberint , alternis libra una , aut duo , vel tres , post tres horas . Qui autem plus bibe-

bibere cupiunt, potus frigida reiterari potest illo tempore, quo lingua iterum sicca apparet, vel fitis intolerantior fiat. Hæc enim praxis antiquissima esse videtur, dum, servasse etiam Avicennam, intuemur; quemadmodum ab his, quæ idem notavit, in lib.4.fen.1. doctrin.2. cap.43. in curantia causodinis, deducimus §. *Si autem non fuerit, quod prohibeat, detur in potu de ea, etiam usque ad satietatem; & forte advenit eis permistio mentis, & obliviscuntur petere Aquam; quare oportet, ut sorbeant de ea QUALIBET HORA paulatim sorbitiones plurimas, & propria in eo, cujus linguam vides siccam, & cura accidentia ejus superflua cum eis, quæ diximus in capitulis suis.*

Quod si exitum non promoveat, haud ab incepta methodo desistere statim debemus; nisi ab interna aliqua inflammatione, vel abscessu, viscera affici, videbuntur; siquidem, multoties tantum sunt æstus, & humiditatum defectus, ut Aqua frigida, nonnisi sumpto spatio superare posse videatur. Nec semper de-
 terrere

terrere debent symptomata, quæ febris superveniunt; ni sanguinem in coagulum, vel summam crassitiem, jam abjisse prospiciatur; quoniam infirmata febre, removeri sæpenumero solent; etenim anxietates, adituum apertione, summovet; fluxus colliquativos, & vomitus pertinaces, distractis humorum incitamentis, removet; & sudores fivos, inducta in fluidis, & solidis majori firmitudine, abducit. Quare perperam nonnulli, Aquæ frigidæ, antimonium diaphoreticum, singulis haustibus adjiciunt; cum sudores, dumtaxat proficui esse videantur in magnis febribus; quando sanguis, humiditatibus repletus, & à forti motu efferectivo magna ex parte distractus, crassities, quas involuit, dilutione traducit, haud quaquam tamen si impensè dissolutus, promoveat; cum laxitatem in fibris, illud minus tribuere posset, eò quod incitamenta non auferret. Non sic autem, si nitrum applicetur; hoc autem effervescentias moderat; & Aquæ per urinam congruentem transitum præbet.

Sic

Sic enim res se habet, si natura constanti virtute, de febre, coctionis tempore, victoriam reportare, indicia certa præbuerit. Verum quia vires plerumque in decursu febris, longam stabilitatem non promittunt, & ob summam urgentiam, quo minus coctionis tempore, possit ægrotus à febre vindicari, securum exitum semper non pollicentur: hinc est, quod si febris ob vehementiam non dat inducias, & ad perfectam coctionem, transducere ægrotantem signa dubia tradiderit; etiam cruda existente materia, Aquam frigidam, affluenter usum habendam esse, mea sententia sustinet.

Et quidem licet tempore cruditatis magnæ febris, in quo humores, qui in cavis sunt, ob nimiam agitationem, sunt confusi, ac non dum subacti; & ab ipso sanguine, propter spissitudinem, quam invehit Aqua ob frigus, secludi non possint; nihilominus tamen, cum hæc, cruorem, motum intestinum excedentem nactum, abunde disperdi non permittit; vim interim tribuit, ut possit febricitans, quamvis longo tempore
stabi-

stabiliti ; nam summi æstus , aridum corpus reddunt , sitis divexat , sudores fusivi enervant , vigiliæ absumunt , & anxietates excruciant. Ad horum enim conspectum . *Quid faciendum* (Zaccutus Lusitanus exclamat in lib. 2. de medic. Princip. Histor. dub. 34.) *nisi oblata Aqua frigida ad satietatem ante coctionem , ægrum levare ? nisi ergo hoc feceris , spre- tis cæteris indicationibus , ægrotantem cito dabis in necem . Longitudo enim morbi , quam Aqua frigida afferre posset , spem aliquando recuperandæ sanitatis non demit ; immo symptomatis sæpenu- mero occurrere , securius est , morbo ali- quando neglecto , ob urgentiam .* Hac enim ratione inductus Avicenna in 1. 4. , tract. 2. , cap. 3. , ait. *Febris quandoque est tantæ vehementiæ , & acivitatis , ut non liceat uti regimine causæ ; immo necesse est uti infrigidatione multa .* Et Galenus in lib. 10. meth. medendi , cap. 6. ; in casu summæ urgentiæ , etiam adstante inflammatione interna , Aquam frigidam exhibendam esse consulebat ; verba ipsius sunt . *Tutius esse ratus phlegmonem in*
præ-

*praesens augere, quam sinere hominem in
 hecticam febrem incurrere.* Quid mirum
 igitur, si Metro ab Hippocrate relatus, in
 lib. 1. epidem. Histor. 7., secunda die à fe-
 bre, Aquam frigidam potavit, & sanus
 factus fuit? Nam licet febris, quæ illum
 à principio corripuit, humores, coctio-
 nes nondum iniisse significabat; ipsa
 autem magna erat, & bilis copiosa, acris,
 & nimis effervescentis, signa certa in-
 dicabat; sicut testimonium præbuerunt
 evacuationes bilis flavæ, tenuis, & sin-
 ceræ, quas tertia die Hippocrates ob-
 servavit. Bilis enim quandoque non di-
 citur cruda, quia crassa est, ut supra di-
 ximus, sed quia nimis fervens, & in-
 flammam eversa; & in hoc casu, Aqua
 frigida potius illam coquit, hoc est di-
 gestioni disponit, quam verè in crude-
 scere, permittit. Et quanquam sanguis
 ob fortem motum effervescitivum, fere to-
 tus resolvitur videatur, semper tamen di-
 citur crudus, quia separationes non ab-
 solvit; siquidem coctio in re medica
 aliud non significat, quam motum se-
 parativum, non autem distractivum.

G

Ca-

Ceterum facta comparatione inter juvamentum, & detrimentum; sapissime plus juvat, quàm damnum affert: nam si hoc tempore infrigidatur febris, sæpe homo non moritur, quamvis tardè refarciatur. Testatum enim Rhasium reliquisse invenio, in lib. I. division. cap. 148. 149. 150., aliquando dominum, & servum agrotasse, atque illum exhibita frigida persanatum, servum ex negata emostum. Quare in curatione coacta magnæ febris, ubi periculum est, quod æger non possit cum securitate ad debitu medicationis tempus pervenire; non cunctandum, vel citra ipsam, ob imminens ex procrastinatione periculum, Aquam frigidam affluenter tribuere; de quo argumentum consule Abrahamum Necmiam in tractatu de Aquæ frigida potu, qui de hoc negotio egit eleganter.

Hanc autem urgentiam, non solum calor excedens in febribus semper designat, verùm etiam nimia extremarum partium frigiditas, quandoq; indicare solet; (id autem audias, cum partes extremae, interclusione pabuli frigescunt; haud quaquam

quam tamen, si ob resolutiones omnium virtutum, calore orbata redduntur; nam cum non haberet Aqua frigida, quod ei resisteret, facultates omnes; non potius sustentaret, quam omnino opprimeret). Et quanquam frigus à calore differtur, ab eadem tamen causa, ambo, propter varia accidentia, derivari possunt; dum eadem febris, eodem tempore, frequenter in externas partes summas frigiditates invehit, & in internas, magnos caloris sensus advehit, ut optime Hippocrates in lib. 4. aph. 48., & in libris progn. num. 8. notavit. Hinc licet quandoque fermenta febrilia, in aliquod viscus, magna vi irrupentia, ob abscessus, & inflammationes; quas promovent, magnum sensum caloris intrinsecus prodignant; & eodem momento, extrinsecus subtrahant; nihilominus tamen, cum etiam intra vasa, & præcipue circa eorum confinia, aliquando colligari possint; & sanguinem in cursu præpediendo, etiam caloris sensus ab externis partibus subtrahere; Aqua frigida cum deluere possit, eadem sæpenumero

etiam penetrabilia facit , & obstacula removens, sanguinemque versus cor, ceterasque partes , majori facilitate circumferri permittens; sensum caloris quoque, veluti ex accidenti, restituere apta fit . Ejus tamen usus debet esse longinquus, & disjunctus, ut sine partium offensione ad omnes corporis partes, sensim pervenire possit ; quemadmodum, etiam si sudores frigidi apparuerint, nam cum violentia motus fusivi promoveri suescant ; Aqua frigida, quia hujusmodi motus, ruinam edit; & obtarditatem, quam humoribus solutis invehit, humidas substantias intra vasa concludens, sudores quoque facile removebit, & corpus rursus refarciri posse, facultatem tribuet.

Status itidem ægrotantis, hujusmodi methodum, etiam varietate distinguit: etenim modo abundè, modo parcè, modo ullimode exhibendam esse, significat; hinc est, quod si ægri juvenes, vel robusti fuerint, affluenter, servatis regulis bonæ methodi, permitti potest; cum minus à frigida lædantur, ob res-

sten-

stentiam . Sin autem debiles , vel omnino prohibenda , aut saltem temperanter concedenda; quoniam hi minus resistunt, & ob contractam pro virium jactura infirmitatem , facile extingui possent; ac proinde , febriles fervores , non quidem Aqua ad moderationem reduceret, sed potius caloris naturalis interitum faceret . Itaut perinde etiam ; si pueri , vel senes fuerint ; quoniam illi ob tenellulam ætatem , & hi ob defectum nativi caloris , æquè deficerent ; Siquidem , si plena manu iisdem tribueretur ; sine dubio vitam etiam concludere posset . Vel ad extremum , si aliis morbis , quibus frigus obstat , febricitantes obnoxii fiant ; neque tuto permitti potest ; quippe si febrem removeret , alios morbos graviores ocius produceret . Sufficiet enim in hoc casu , Aqua frigida naturalis , quæ in pauca quantitate , naturale temperamentum saneque invertere non posset .

Præstare igitur magnam diligentiam semper debemus , in huius præsidii exequendo usu; nam præterquam quod summa frigiditas , non semel obstat ; potus

etiam largus, nonnunquam summo-
 pere lædit; etenim ut optimè ait Cor-
 nelius Celsus in lib.1. sui operis cap.2.
*Sæpe si qua intemperantia subest, semper
 durior est in potione, quàm in esca.* Et
 hoc non modo, quia viscera naturalia
 premit, & à suis muniis maximopere di-
 strahit; verum etiam, quia principiis
 obstat, quo minus sanguis per convenien-
 tes motus, ab incongruo distingui pos-
 sit; incrudescere enim solet, & veluti
 hebes factus, compluries abscedit, vel
 motu circulari orbatus, plerunque cor-
 rumpitur.

Unde perperam nonnulli faciunt, pro-
 ducentes hanc aqueam dietam ad plures
 hebdomadas, ne dicam menses; nam sibi
 persuadentes, Aquam frigidam ulterius
 profuturam, sæpe febres ad longum tem-
 pus, protrahunt. Indicationes enim,
 non semper idem designant; siquidem in
 dies variari solent; quapropter, sicuti,
 quæ de novo eveniunt, recenti præsidio
 gaudent; ita si fortasse febris magna ex
 parte superata fuerit; haud expedit de
 Aqua frigida, longo tempore periculum
 face-

facere , sed alia præsidia usu habere oportet, quæ majori securitate ad finem, quò tendimus, perducere possunt.

Longus enim Aquæ frigidæ potus, præterquam quod, post remissos fervores, stomachum, & cætera viscera naturalia infirmata relinquit; sanguinem etiam inertem, & effectum reddit; qui alendo corpori inutilis, cum non habeat, quò superfluas suas humiditates declinet, non semel nova monstra portendit; gravitates enim orditur, difficiles respiraciones, somnolentias præternaturales, crudos abscessus, & sæpe etiam hydropisim promovet. Natura enim, semper moderatione gaudet, superfluum reluctatur; cum etiam à cibo, qui alimoniam præstat, si copiosus fuerit, gravi vari solear.

Annis elapsis, cum Leonardus Amodio, propter pustulam submento, à tonsore resectam, gangranæ se subjiceret, ustione indiguit, ut restitui posset; cujus occasione, à magna febre correptus fuit, ob cujus vehementiam, medici assidentes contra meum votum, Aqua fri-

gida longo tempore ad satietatem replere voluerunt ; Proh facinus ! sedata aliquantulum febre , pectus intumescere conispeximus, quod abscessum designans, illum aperire oportuit ; quem multis aquositatibus repletum chirurgus inveniens ; ob debilitatem contractam, nunquam ad veram cicatricem perducere potuit , & quanquam multæ hebdomadæ præteriiissent , adveniente tandem suffocatione, occubuit.

Cecilia Prota, uxor dilectissima magnifici Notarii Hyacinthi Rossi , ob febrem malignam de genere ardentium , qua deæinebatur, per tres menses continuos, ex cujusdam aquatici medici consilio, Aquam frigidam sine cibo perpotare coacta fuit . Cum ergo crura illi intumuisent, eadem methodo, medicus assidens detumesceere posse, eidem spem injungebat ; ac proinde, uberiorem Aquam frigidam permittebat . In immensum autem abeuntes tumores , ulcera quædam promoverunt, quæ postquam foras multas humiditates derivassent, nunquam amplius, ob diu contractam infirmitatem persanari potuerunt,

tuerant, quæ usque ad præsens, quamvis transacti sint ferè quindecim anni, cum maximo suo incommodo adservat.

Frater Nicolaus de Ruggerio, Æditimus Sancti Georgii majoris Piorum Operariorum Neapolis, cum annis elapsis febrem acutam passus fuisset, & fortem, ac constantem operam, largioribus computationibus Aquæ frigidæ daret; tandem abscessum contraxit circa costas meodas, quem nonnisi relicta fistula, expertissimus quidam chirurgus, curare potuit.

At non expedit illorum omnium adnotare numerum, qui longo tempore Aqua frigida curati fuerunt, cum plus duplo, triplove sint, qui graviora mala, ex præpostero ejus usu sustinuerunt, quàm, quos perfectæ sanitati restitutos fuisse dignoverim. Mihi proinde placet securiorem viam incedere, scilicet ubi opus erit, tantam Aquæ frigidæ copiam permittere; quantum necesse est, ut fervores aliquo modo moderentur, humores diluantur, & ad exitum provocentur; haud quaquam tamen, ut omnino supprimantur, incrudentur, lenti fiant, aut

aut facultates opprimantur; uti consue-
 tum erat Hippocrati, qui in febribus ar-
 dentibus Aquam mulsam propinabat us-
 que ad extinctionem sitis, sicut idem no-
 tat in lib. acut. num. 34. *Huic & Aquam,*
& Aquam mulsam aquosam coctam, quan-
tum volueris, bibendum dato. Deinde
 extincta siti, dilutis humoribus, atque
 quadam ex parte laxatis viis; aliquo mo-
 do per vomitum, aut per alvum deriva-
 re suefcebatur, ut testatur idem, propè ad
 superiorem textum. *Et si amarum fuerit*
os, vomere conducit, & ventrem per chy-
sterem subuere. His autem modis, si ex-
 purgari non prospiciebat, suavi stimu-
 lo, promovendos esse jubebat; ita enim
 concludit. *Si vero ad hæc non solvatur,*
lacte asinino cocto purgato. Galenus autem
 sero cocto utebatur, quia magis diffuens
 esse videtur; quod licet quoquomodo alvi
 purgativum sit, à febre autem non con-
 traindicatur; cum non irritando, sed la-
 xando potius, evacuationem promoveat.
 Hanc enim methodum, cum multum
 sustentari, immo summis laudibus offeri,
 à quibusdam sapientissimis Galeni, &
 Hip-

Hippocratis interpretibus, dignoventis, periclitatione probatam. aspxi in quodam mercatore, cui nomen erat, Donatus Lamberti; qui cum in mense Septembris anni 1693., ex aeris mutatione, in febrem ardentem pravæ indolis, incidisset, transactis à principio aliquot diebus; ob deterrima quædam symptomata, quæ eidem supervenerunt, se brevi moriturum, significabat. Hinc consilio inito cum celeberrimo viro illius temporis Carolo Pignataro, ob magnam sitim, calorem exurentem, & linguæ ariditatem, repetitis emulsionibus ex seminibus frigidis, tractari iussimus; saturatis tamen syrupo violaceo, diâ margaritonæ frigidæ, & nitro purificato; cum qua methodo, usque ad decimam quartam diem transigimus. Cum autem febris, sitis, & linguæ ariditas, eum derelinquere non videbantur, quia cœtiones instabant; audacter, adveniente aurora, dum paroxysmum febrilem jam remitti, sensu percipiebamus; largissimum potum nivati feri, cum unciis tribus syrupi cichorei Nicolai Florentini cum rhabarbaro pot-

rexi-

reximus; à cujus remedii exhibitione, post aliquot horas, magnam copiam putridæ, & foetidæ bilis per alvum projecit; & cum omnium admiratione, à febre, qua detinebatur, post tres dies immunis evasit.

Hinc mihi invaluit usus, nunquam ad longum tempus hanc praxim dilatare, sed transactis quibusdam, ab aquea diebus, si cætera non vetant, & purgationes ad exigentiam non prodierint; eidem Aquæ frigidæ, immiscere oleum dulce, aut syrupum violaceum, de cichoreo Nicolai Florentini cum rhabarbaro, rosatum solutivum, de fumaris majori, aut aliquid aliud, quod recrementa febrilia, cum blanditie derivare potest; deinde sensim ab exhibitione Aquæ frigidæ declino; modo reficiendo ægro tantem ovis forbillis, cum dimidiato tamen Aquæ frigidæ consueto potu; modo saccaro perlato eidem Aquæ insperso; & dilatando paulatim potus replicationem, post septem, vel octo horas, jusculum scurrens, haurire permitto, sine tamen alia Aqua frigida, vel altero cibo.

cibo. Mane vero postquam dormiverit, aliquando alium Aquæ frigidæ cyathum tribuo, & transacto rursus aliquo tempore, aliud jusculum, paucò pane, aut ovis sorbillis, vel taleolis ex fina pasta impregnatum, ingurgitare jubeo; sine tamen alio potu, ne stomachus affuetus Aquam frigidam assumere, jusculum renuat; & sic dies transigendo, paulatim aliquid aliud adjicio; scilicet, vel parvum hepar pulli gallinacei, aut testes gallorum, panem saccharatum, vel electuarium ex pulpa pectoris gallinæ, aut quidpiam aliud simile; dummodo palato non sit ingratum, & in pauca quantitate; donec stomachus ad pristinum redierit. Remedia autem quæcunque fuerint, ablegare soleo; ne ventriculo impedimento sint, ut à receptione novi pabuli distrahatur. Refectis autem virtutibus, si aliquid aliud, mihi necessarium videtur, ad usum revoco; gratum tamen, & haud nauseabundum, ut retinere possit; & hoc ad finem, ut viscera in suo robore firmen- tur, propria munia exequantur, & haud obstrui videantur.

Ordi-

Ordinem tamen, & modum exhibendi Aquam frigidam in febribus, longa oratione tibi non participo; cum jamdiu Te habuisse dignovi à præstantissimo viro, & nostro collega, Nicolao Lanzano, deinde à doctissimo Physiatro Nicolao de Crescentio, & tandem noviter à subtilissimo Domino Rev. D. Jacobo Todaro Paternitano, quorum dignissimis animadversionibus; cum nihil adjicere audeam, ad illos Te remitto.

Ad quamplurima alia tibi significanda, animus meus tandem præparatus esset, si quæ parturit ingenii mei debilitas in hac epistola, digna tua perlectione dignovissem; at ne tardio Te afficerem, illam concludere stabilivi; tua enim interest, illa prudentia, quæ uti soles, leges, quas ab antiquis nostris præceptoribus, & magistris habuimus, ad manus semper habere, & sic majori fecunditate, tum ægrotantium molimine gloriam, comparabis; Certis profecto remediis debemus primò ægrotantes tractare; secundò probabilibus; tertio tandem dubiis, si morbus omnia respuet; juxta

Celsi oraculum melius est anseps, quam nullum remedium experiri. Aqua enim frigida, plerumque dubia est in quibusdam febribus, vel morbis, quam non licet statim usa habere, si necessitas admodum non requiret.

Animadvertere etiam debemus, ne quandoque à sensibus decipiamur; & attento animo semper cogitationes convertere ad ea, quæ nos certiores reddere possunt de ejus futura utilitate. Et quamquam acuti morbi celeriter judicari videantur, & præsto juvamine indigeant, ut removeri possint; haud quaquam tamen præ celeritatis causa, eorum cursum semper præpedire debemus; nam febres desistere possent, & sæpenumero etiam periculosiores fieri. Non enim temerè tentandum quidquam, nisi à summa urgentia coacti fuerimus, cum hoc expressè prohibitum sit ab Hippocrate, in libro de epidem. sect. 2., ubi, *Nihil temerè*. Quæ lectio, licet ad quamplurimas res significantas diverti posse videatur; ad curationem tamen magis spectare; Hispanus Hippocrates Franciscus Vallesius

con-

contemplatur, sic enim habet in hoc commentario. *Quod qui rectè curare velit, nihil debet omittere eorum, quorum usus est necessarius, & salutaris; quin ea omnia suo tempore exequatur. Est enim occasio præceptus. Sed neque temerè uti faciunt quidam audacissimi tentandum quidvis; nem experimentum periculosum est. Non enim omnia præsidia secunda sunt in omni morbo, etiam pari; eoquod uni quandoque profunt, & alteri obesse solent; immo cum experimentum sit lubricum; haud conducit omni tempore periculum facere de illis remediis, quæ dubia, & incerta esse prospiciuntur; etiam in casu simili; nam ut sancivit Hippocrates in lib.6.epidem.sect.8. *Bonis autem medicis similitudines pariunt errores, ac difficultates; verum contraria facit causa, & occasio. Qua de re, etsi Aqua frigida, multos ærotantes à faucibus orci, eripuisse visa fuit; dexteritatis tamen, & experientia, semper eximius animus esse debet in ejus administratione; nam ob causæ contrarietatem, multi morbi, licet ejusdem iadolis, diversam**

Iam tamen curantiam nihilominus exigunt .

Attendere etiam debemus omne id, quod non solum hoc faciendum indicat; verum etiam tolerat, atque permittit; uti sunt omnes illæ conditiones, quæ passim à tot sapientissimis scriptoribus notantur, & nos etiam supra proposuimus; nempe; quod vires, & ventriculus permittat, humores non sint crudi, & crassi, ob causas supradictas; neque adsit interna aliqua inflammatio, vel abscessus, aut aliquis dolor in pectore; & æger sit boni habitus, assuetusque Aquam frigidam potare. Sin autem contraindicantia interdixerint, & ob nimium æstum, adæquatione indigeat æger, ut resumi possit; quamplurima alia vices Aquæ frigidæ gerere possunt; quæ majori blanditiæ, & securitate, etiam morbi causam eliminant, aut symptomata placent; uti sunt julapia refrigerantia, expressiones ex seminibus frigidis, Aquæ stillatitiæ, brodia alterata, & quandoque etiam potus calidus, & his similia; juxta oraculum divini senis Hippocratis,

H tis,

tis , in lib.6. epidem. sect.7. *Multa de quocunq̄ue rectè præcipi possunt; alia quidem eadem potentia, alia autem non.* Eligenda proinde sunt illa remedia, quæ minus offendunt , & easdem virtutes itidem promovere possunt .

· Hæc igitur, Vir Sapiëntissime, pro inventione , usu, & methodo Aquæ frigidæ in curandis febribus , præcipuè tibi præscribere , meaque consilia aperire , fat suffecisse statui ; summam tamen meos sensus exponere volui , ut satietatem longæ epistolæ effugerem , atque ne eam ob prolixitatem odiosam redderem. Scio enim, Te , non modo , quæ scripsi , sed quodcunq̄ue aliud significare potuisssem , jamdiu didicisse ab Hippocrate , Galeno , Tralliano , Cornelio Celso , aliisque antiquissimis scriptoribus ; qui de hujusmodi necessitate adeo signa clara præbuerunt , ut nullum locum dubitandi in posterum reliquisse videantur. Sin autem quæ scripsi male ordinaverim ; habent causam in conspectu tuo , & tenuitas ingenii mei , cui aliquid melius non occurrit ; atque tempus , quod
praxi

praxi dicatum habui, quod animum peregrinandum tenuit; meliora enim si cupies, apud sapientissimos scriptores invenies. Cæterum, ut omnem rem, persolvam, & ne tibi tandem desim in iis, quæ à me jam olim, quàm studiosè efflagitasti; alteræ parti tuæ petitionis satisfaciam, nempe aliquas febres, vel morbos, disceptando transcribere conabor, de quibus præcipuè controversiæ ad præsens in praxi agitari solent; num scilicet iisdem Aqua frigida aliquando suffragari possit; & quamvis de his fere mille exempla adducere possem; quia tamen de quibusdam dumtaxat dubia resolvenda mihi proposuisti, de illis tantùm verba faciam; & quales sint mentis meæ determinationes, singulatim adrutinam vocando, palam faciam.

FEBRIS HECTICA.

Febri hectica, quamvis sensim hominem invadat, & lento modo procedat; sine sensu tamen, corpus omnibus humiditatibus spoliat; & ad

tabem perducens, illud tandem corrumpit. Crediderunt enim antiqui, à calore factò progigni; non quidem in humoribus, sicut in febribus putridis; sed in ipsius substantia cordis implantato, qui sanguinis dissolutionem promovens, partium solidarum contabescentiam invehit. Immo non defuerunt quidam ex iis, qui asserere conati sunt, hunc calorem, ipsa ardente intensiorem esse, cum quia ab hac multoties procedit; tum quia hec tica necessario interficit ex sua propria natura, nisi diligenter præveniatur, febris autem ardens contingenter. Et quanquam hanc intensiorem, explicassent multi, radicalem esse, & non adjectivam, sicut in cauponide; quemadmodum significat Ludovic. Mercat. in tract. de febre hec tica diffic. 1. Nihilominus tamen, quia vires acquirit eundo, modo frigidis in potentia remediis; interdum etiam sola Aqua frigida curare, diligentiam adhibebant; instituendo scilicet compluries pro potu, & quandoque pro balneo, ut videre est apud Galenum in methodo.

Verùm

Verùm enim verò, licet non ad rem-
 vendum calorem, qui accidens febris est,
 & propriam essentiam non designat;
 immo etiam si determinaret, pusillus
 esse solet; sed ad moderandum sangui-
 nis motum liquidivum, nonnulli ad
 præsens, hujusmodi praxim consenta-
 neam quoque decernunt; ego autem si-
 cut in postremis non habeo, omni ex
 parte tamen non recipio. Nam si anti-
 qui Aqua frigida utebantur incurantia
 febris hæcticæ; consilii habebant satis ad
 effugienda pericula; cum non omni tem-
 pore, in excedenti quantitate, & ad mo-
 dum frigidam exhibebant; sicuti hæc no-
 stra ætate usu rectè haberi posse, aliqui
 credunt. Etenim sanguis in hæctica,
 quanquam laxatur, sensim tamen dissol-
 vitur, & non ocius colliquatur, sicut
 in ardente; tanto magis, quia hæctici,
 carnem, & spiritum sufficientem non
 habent, ut Aquæ magnam quantitatem,
 & frigiditatem sustinere possint, velut
 testatur Galenus in lib. 9. meth. cap. 5. S.
*Ed. sit, ut hæctica febres, nec perinde
 eam, quæ prorsus sit gelida, nec multum*

*desiderent, ceu qua extenuatis omnino, exiguique sanguinis corporibus incidant. Acredine enim, etsi hectici sanguinem affluentem habent, in visciditatibus tamen semper illam concludunt; & proinde longius tempus durant, subitoque disperdi non videntur. Et licet Galenus alibi, Aquam frigidam in hectica; usu habuisse quandoque legimus; non prorsus gelidam, quæ multum noëua est; sed frigidam dumtaxat, velut minus insufficientem, primis diebus, & non ultra, permittebat; ne sanguis in summis frigiditatibus obrui posset, & solida ulterius contabescere viderentur. Sic enim loquitur in libro de Mæore cap. 7. *Didum est supra de diariarum febrium differentia, quasdam cum hecticarum genere communitate, primaque die non posse eade cognosci; sed in secundâ, vel in tertiâ. Ac primam cum cognita fuerint, Aqua frigida ipsis danda est; quippe eo tempore est tutissima, cum virtus valida sit, & sanguis in corpore copiosus contineatur. (Et en tempus, quod concipit congruum). Nam ubi febres morantur**

tra-

traxerint, vires redduntur imbecillæ, & sanguis fit paucus. (Modo detrimenta, quæ afferre potest, describit). Duplici igitur læsione læduntur. Altera quidem, quia ex Aquæ potione, pars aliqua feritur, ac refrigeratur. Altera quoniam, quicquam exhibent, nisi modum, mensuramque tenuerint, non solum aliam, quampiam particulam refrigerabunt; sed eam ipsam, quæ principium generationis febris obtinet. Quin si ipsum cor largius refrigeraris, si quidem innatam suam humiditatem seruet, concidit virtus; sin siccius jam existat, affectio senectuti similis subsequitur. Ignis enim magnus metalla fundit, parvus verò ceram liquefacit: at si moderari debent, non possunt pari virtute reduci; nam si magnum ignem, certa quantitas Aquæ coercet, hæc quidem exiguum profectò extinguet. Ita à pari in casu nostro; febris hæctica pusilla est, & sensim corpus liquatione consumit; febris autem ardens magna est, & ocius sanguinem dissolvendo disperdit; hinc si Aquæ frigida in hac ignem febrilem moderat, in

hectica, cui pusillus inest calor, ex æquo omnino obrueret. .

Sed quid dicam de hectica simplici ; si in putrida, quam adnexam quandoque habet, quæ majorem calorem invehit, five citeriorem motum in sanguinem introducit, maxima moderatione Galeus utebatur, scilicet in pauca quantitate, non ultra consuetudinem, & datis dumtaxat quibusdam temporibus ; sic enim scriptum reliquisse reperio in lib. 10. meth. cap. 5. *Maxime tamen, ut dictum est sæpius, siccos, calidosque affectus, statim à principio hectica corripit ; sicut mulieri accidit, quæ autumno ex tristitia, & vigiliis febricitare cæpit. Perseveravit enim ad plurimum hyemis ; hanc quarto die, ut scis vidimus, deprehendimusque statim hecticam esse febrem, cum alia, quam humores contraxerant conjunctam. Curatio autem unà tum fuerat, at frigida tempestivè, & moderatè daretur, consuetæ scilicet per sanitatem, bibere. Si igitur Galenus in hecticis, febre putrida laborantibus, ulteriori calore, five motu in vecto in sanguinem,*
 pro-

propter partium debilitates , non ultra institutum , Aquam frigidam exhibebat; quæ spes de futura utilitate nos sustentare potest , si affluenter , & admodum gelidam propinare studebimus? Cæterum hæctici in progressu , potius humiditate deficiunt , quàm calore excedenti abundare solent; quapropter humectantibus citius , quàm refrigerantibus opus habere videntur ; quia vires non resolvunt , nec obruitione corrumpunt ; ut sicut perbellè nimis explicat Ludovicus Mercatus in loco supra citato §. *Est quidem non leve periculum in refrigeratione , ed quod per efficacem maximè qualitatem inducatur ; & ob id periculosa existit ; adeo ut passio censenda sit potius , quàm actio ; quo fit , ut imbecillum corpus citra noxam id omnino ferre queat ; è diverso verd siccitatis , per ea quæ humectant , curatio , ut longo tempore est opus , ita minus est , quàm refrigeratio periculo exposita .* Hanc praxim cum rationi magis congruam , periculi expertem , immo magis proficuum didicissent antiqui , fere sequuti sunt omnes , ut videre

re

re est apud Galenum in lib.7. & 10. methodi; Averr.7. collectan.; Paulum Æginetam in lib.2. cap.33.; Mercurialem in lib.5.de febribus cap.7.; Danielelem Sennectum in lib.3.cap.3.de hectica,& alios.

Et tandem, quod ruiturum prævenire poterit, si sudores, vel alui fluxus promovere apta est? hi enim sunt termini, in quibus hectici sæpenumero vitam concludunt, & nullo modo integrari posse videntur. Quapropter Aqua nostra frigida usualis, securior esse poterit; quia minus inficit, vel si nive illam refrigerare aliquis aliquando exoptaverit; more Galeni non sit gelida, sed dumtaxat frigida, sive minus molesta, & in principio ad prandium, moderata, & non ultra consuetudinem.

FEBRIS CUM SOMNOLENTA VIGILIA.

OMnis quidem febris, quanquam pro diversitate causarum, methodum varietate distinguit; ob disparitatem tamen symptomatum, etiam multipli-

plicem quandoque reddit. Siquidem multa sunt symptomata, quæ sola febris resolutione distrahuntur; non pauca, etiam eidem aliquando superveniunt, quæ ob citidrem perniciem, quam afferre solent, totam curantiam ad se trahunt; in quibus, si studium, ac summam diligentiam non adhibemus; æger citius corrumpi videtur, quàm febris ipsa distrahere potis esset.

Præ cæteris autem videtur esse illa febris, cui somnolenta vigilia supervenit: nam somnus morbosus, non solum omnes animales functiones pervertit; sed caput ipsum cum magna quiete; inducta urgentiori ægritudine, non semel ex toto disperdit.

Ad hoc igitur symptoma removen- dum, imparem vim, sicut in vero pervigilio Aquam frigidam obtinere posse, sibi quamplurimi persuadunt; quia sanguis, licet quandoque effervescat, crassitiam tamen sæpe etiam præferret; & dato, quod acrimoniam quoque concludat, semper segnis esse solet; eò quòd, quacunque causa illud promoveat; semper ob-
struen-

struendo effingit ; hinc cum Aqua frigida , non solum humiditates præstet , quæ sanguinem diluere possunt ; verum etiam , quia ob frigus in motu effervefactivo illum tardigradum faciens , spissum aliquo modo reddit ; non potest illa impedimenta remove , quæ spiritus à motu progressivo , sive directo distrahunt , & somnum adepta quiete suboriri faciunt .

Veruntamen , quia somni præternaturalis variæ sunt causæ ; & eundem promovere possunt , non modo sanguinis ferosæ colluvies , ut in lethargo , Caro , Apoplexia &c. quin etiam sulphureo salinæ quædam febrium recrementa ; quæ haud obrutione spirituosarum substantiarum , vel nimia laxatione nervorum , animales functiones supprimunt ; sed inducta rigiditate in poros cerebri , & nervorum ambulacra , motum progressivum spiritibus inhibent , & refluxum adaugent ; non implicat quo minus hoc symptoma , quod Coma vigil appellatur , quandoque usu Aquæ frigidæ deduci possit ; & eò magis , quia febrimede-

de-

detur, quæ illud progignit, & sustentare solet. Ob ingentem enim flammam, & distractionem humiditatum, compluries cerebri pori, & capitella nervorum sua diametra obliquant, & sine tumore, abscessu, vel crudo infarctu, quemadmodum liberum processum spiritibus interdicunt, ita eosdem motum retrogradum, confusum, & divaricatum, majori impetu aggredi, jus faciunt; prout scite doctissimus Thomas Villisus in cap. 5. de Pervigilio, & Comate vigili erudire videtur. *Pori, & meatus in cerebro, qui spirituum ambulacra sunt, licet à materia crassiori, & soporifera e cruoris massa suffusa occupentur, ut spiritibus à solita expansione, & mutuo commercio plurimum inhibitis, sopor jam gravis, & inexpugnabilis imminere videatur; tamen quia spiritibus istis particula quædam acres, & summè agiles, veluti totidem aculei adhærescant; illi perpetim in motus agitantur; ideoq; illorum aliqui, vias utcunque præclusas, & sepimentis obductas perrumpunt, & directè, aut obliquè, quæ ullatenus data*
via

via est, occurrant; atque talis horundem motus, utpote confusus, & propter impedimenta divaricatus, licet exercitium functionis animalis completum instituere nequeant; tamen istius requiem, & cessationem facile interpellat; propterea quidem, ut hoc morbo affectis (non aliter, quam sub polo degentibus, quibus Solis tantum medietas supra horizontem versatur), neque perfecta nox instet, neque perfectus effulgeat dies; sed illi tantum medio inter somnum, & vigiliam, crepusculo fruantur. Qua de causa antiqui hujusmodi symptoma, mixtum appellarunt, à pari dominatu diversorum humorum; bilis, & pituitæ pariter inter se concertantium ortum; ad differentiam simplicis, sive veri somnolenti, quod fieri crediderunt, vel à pituitæ simplicis, & incorruptæ abundantia, vel à cerebri exolutione, aut ab ejusdem perfrigeratione, febrilis ardoris consecutaria. Et hanc existimationem, si quoque tutari animus meus induxerit; dicere possem, quòd cum pituita in decursu magnæ febris absorbitur, & bilis dominatum acci-

accipiat, hæc ob adauctas effervescentias, cum majorem acrimoniam concipiat, & fortiores irritationes promoveat, aptior efficietur, laqueos intexere, quo minus spiritus per sua ambulacra liberè produci possint; haud quaquam tamen in suo fonte, & cerebri emborio ob crassitiam, obruitione corrumpi. De his autem excogitatis, non obscuram conjecturam assequi possumus, quia exacto principio, somnus sensim recedit, & vigilia crescit; febris incrementum capit, dolores in capite, & toto corpore ordiuntur; phrenitis plerunque succedit, & convulsiones suboriuntur; ut optimè notat Hippocrates in lib. coacat. prænotionum secundum partitionem. Ludovici Dureti in cap. de Caro, & Comate textu 2. *Qui ab initio, & continenter sunt Comatosi, unà cum capitis, lumborum, cervicis, hypocondrii dolore, somni expertes; etiam ne phrenetici?* Et in textu 3. *Comatosi, quibus ab initio sudatiuncula exudavit, cum permolestia urina, & ardore febrili, immeritò alsiosi; mox æstu excandescentes, comatosi,*

tos, *subinde ad pedes delapsi*, *mortiferum habent malum*. Et tandem in *textu* 9. *Comatosi*, *etiam ne quid habent convulsificum?* Et quis sanæ mentis inficiari poterit, hujusmodi symptomata febris acutæ, & comatosæ supervenientia, à simplici spirituum tarditate, humorum crassitie, & nervorum laxitate non provenire; dum sine motu irregulari spirituum, liquorum nimia agitatione, capitis, & partium corporis summa instigatione, explicari non posse videntur? Frequentabat enim laude dignus supracitatus Thomas Villifius etiam narcotica in somnolenta vigilia, ad inferendum otium agitatis spiritibus. At licet tranquillitatem aliquo studio in hoc removendo symptomate, semper promovere debemus; pace tamen tanti viri; sicuti laudibus hanc methodum honestare; quandoque non repugno, ita si in augmento magnæ febris Coma vigil, supervenerit; narcotica semper proficua esse censum non habeo; nam hujusmodi congruam humiditatem febescitantibus, sicuti Aqua frigida non præ-

præstant, quam ingens febris, ob magnos æstus devastare solet; Spiritus enim, si motum confusum, & indirectum aliquando ordiuntur; biliosa sanguinis recrementa sunt, quæ ob acedines, & fervores, cerebri poros, & spirituum ambulacra coangustant, & illa, cum Aqua frigida à vitiiis, quæ contraxerant, reducere possit, ipsum coma, quod promoverant, distrahere valebit.

APOPLEXIA.

SECUS verò in Apoplexia, quæ febre caret, sensu, & motu privat, ac profundum somnum, non sicut Coma vigil promovere solet. Materiam enim morbificam alterius indolis, & ferè contrariam pro causa agnoscit, quæ non in cerebri tantum ambitu exteriori, sed ultra pergens, omnem motum spiritibus inhibet; ut optimè advertit supracitatus Villisius, in cap. 8. secundæ partis suæ pathologiæ; ubi. *Quod si de materiae hujus morbificæ indole, sive natura inquiratur; suspicari licet, spiritus animales*

males in Apoplexia, plura alio modo, ac in passionibus comutatis affici; nempe syderationi obnoxios, capulam explosiva contrariam, hoc est, vitriolicam potius, quam nitro-sulphuream adsciscere; praindeque ab ea, spirituo-salinas illerum particulas prorsus figi, ac à motibus, sive explosionibus, inhiberi. Itaque si Aqua sua frigiditate, spiritibus, si nimis agitati fuerint, quietem inferre potest; hanc si præter modum propter aliquem morbum contraxerint; majorem, inducta frigiditate consequerentur; adeoque ipsam Apoplexiam fortiprem facillime redderent.

Hanc tamen existimationem, quamquam pro accidentali Apoplexia fere omnes recipiunt; pro habituali autem, non æquè omnes sustentant: nam cum Apoplexia habitualis à cerebro, vel à sanguine principi aducatur, & hujusmodi non semper frigida, & gelatinosa substantia repleti videantur, eò quòd etiam ea orbata, ad præsentiam acrim, & biliosorum humorum Apoplexiam promoveri experientia in dies sæpe demonstrat,

frat; hinc dividentes Apoplexiam in calidam, & frigidam; sicut huic calida praesidia commodum afferre posse credunt; ita illi Aquam frigidam minimè deesse putant.

Hujuscemodi enim determinationes ab Hippocrate, & Galeno derivatas esse pronunciant; Siquidem Hippocratem in lib. de Glandulis, hæc scripsisse referunt. *Cerebrum enim cladem perfert, etiam ipsum non sanam existens; sed si quidem rodatur, turbationem multam sustinet, & mens desipit, & cerebrum convellit, ac destrahit totum hominem, qui in se ipso matrem non edit, & suffocatur; & hæc affectus syderatio, ac græcè ἐρατάσθια dicitur. Aliquando quidem aeris non est fluxio, sed capta in cerebrum irruens, ipsum affigit, & mens perturbatur, & homo circumambulat, aliena cogitans, aliena videns, perferens moribus mores, visu, auditu, & peregrinis imaginatio- nibus. Et Galenum in lib. 2. aphorism. 42. Omnes autem Apoplexias fiunt, vi ani- mali non potente defluere ad partes in- fra caput existentes, aut propter dispo-*

sitionem inflammatoriam, quæ in ipso cerebro sit constituta; aut ventriculis ipsis oppletis humore pituitoso. Igitur cum Aqua frigida in calida Apoplexia, ac redines, & fervores à sanguine removere apta sit, & eidem etiam permittere, ut familiares, ac congruas substantias cerebro, & nervis subministret; rigiditates etiam destruet, ob quas virtutes subtrahi solet.

In quorum confirmationem observationes quasdam ipsius etiam Hippocratis in medium adducunt, qui in calidis quibusdam Apoplexiis, Aquam multum profuisse narrat. Et prima est Historia Mnesianæctis, quam idem descripsit in lib. 7. de Morbis Popularibus num. 25. ubi: *Deambulante ipso in foro, splendor præ oculis observabatur, & Solem non valde ferebat. Cum autem parum discessisset, extra se ipsum erat, & colikum convulsus est. Postquam domum deportatus est, vix suspexit, & ipse vix sui ipsius erat. Primum autem collustrabat circumstantes, & corpus refrigeratum est; vix verd recalcatus est, utriculis, & fomentis adhibitis.*

bitis . Postquam, autem ipse intra se ipsum esset , & exurgeret , non volebat exire , sed timere dixit ; si verò de gravibus malis aliquis differeret , subducebat se præ timore ; quandoque etiam caliditatem sibi ad præcordia allabi dixit , & oculorum splendores comitari , & alui egestio multa , & sæpe ; & similis hyeme , contingit ; facta est venæ sectio ; datum est veratrum ; bibit lac bubulam ; prius autem asininum contulit ; & alui egestiones sedavit , **AQUÆ POTUS** ab initio , deambulationes quoque , & capitis purgationes .

Secunda verò est Historia Androphani , quam designavit in eodem lib. nu. 43. *Androphani* vocis interceptio , ignorantia , delirium ; his sedatis supererat multis annis , & recidivæ fiebant . Lingua permanebat per totum tempus sicca , & si coluvie non uteretur , loqui non poterat ; & plerunque erat valde amara ; aliquando dolor etiam ad Cor. Venæ sectio solvit hæc , **AQUÆ POTUS** , Aqua mulsa . Sanguinis enim missio Androphanum sublevabat ; venæ sectio Mnesianactem confirm-

firmabat; Aqua Androphano juvamento erat; & Mnesianacti manum præfidiarum præstabat; Et quæ argumenta majori probabilitate ostendere possunt, (inquiunt), hos calidam Apoplexiam obrepisse? Sanguis enim nunquam extrahitur in frigidis affectibus, neque Aqua tribuitur in humorum lentoribus; igitur si humores acres, fervidi, & motu violento præditi; possunt aliquando Apoplexiam invehere, Aqua frigida, saltem calidæ Apoplexiæ pro remedio esse posse, decernunt.

Dum hæc meditabar, & hunc sensum cuidam sapientissimo Viro hujus opinionis maximè tutelari exponebam, idem mihi palam fecit, se vidisse faminam, quandam, ex immodica vini vinosi ingurgitatione apoplecticam factam fuisse; & cum nullis remediis à lethargo, quam obrepserat, excitare potuisset, ne illam sine remedio derelinqueret, multa nive faciem ipsius cooperiendam esse, injunxit; hac praxi instituta, illa nivem liquecentem sensim fugere cepit, de qua cum multum oblectaretur, plu-

plurimum hausit, & sana evasit.

Tandem, ajunt, quod Apoplexia, quam fiat ab humore crasso, pituitoso, & condensante; posito, quod Aqua, juxta sententiam Galeni; & Sanctorii Sanctorii existimationem, unit calorem debilem, & fere extinctum, & tollit siccitatem congelationis, qua amota natus calor fovetur ab influente, posito etiam, quod ejus frigiditas motum causat calorem, & spiritus auget; æquè poterit hujusmodi affectus Aqua frigida curari.

At, qui hanc sententiam consecantur, si rem intimius perpendissent; utique meo videri illam ablegavissent, & probabiliorem, ut pote praxi non degenerem assequuti forent; nempe, Apoplexiam habitualem, licet aquels, nunquam tamen actu frigidis remediis removeri posse; etiam si à causa calida processum habuisset, indicia certa præbuerit; sed quod si in capite, si in sanguine hujusmodi principia fiant, semper humores illam producentes summas crassities referre solent; hoc autem conjectare possumus, quia catarrhis quandoque super-

venit, forti vertigini succedit, longissimis capitis doloribus accidit, & cachexiis plerunque familiaris efficitur; & haud dissimulans, quod etiam à forti convulsione membranarum capitis multoties derivari possit, eo tamen inficias, quod Aqua frigida illam distrahere potestatem habeat; cum liquores, qui spasmus afferunt, semper in crassitiebus acrimoniam concludunt. In absentia enim febris Apoplexiam ordiuntur, diuturnam efficiunt, & quam maximè, etiamsi levissima sit, fortissimis præfidiis renitentem; unde non immeritò Divinus Senex Hippocrates inter desperatos morbos reposuit; nam in lib. 4. aph. 42. inquit, *Solvere fortem Apoplexiam impossibile, levem verd non facile.*

Et quanquam convulsio, à rei inanis stimulis, etiam advenire possit; à corpulentioribus tamen, sive crassioribus, diuturnior efficitur, & compluries etiam irresolubilis redditur; frigus enim cum tarditatem promoveat, ab humoribus crassis, lentorem non aufert, ac proinde neque acrimoniam removebit, sed illos

illos concretiores faciens, posteriores complexus ordiretur. Sed quid dicam de Apoplexia, dum febris ipsa, quæ calorem immodicum invehit, si crudæ crassities in corpore redundant, Aqua frigida tutò curari non potest? Et dato, quod aliquando profuisse visa fuit (præterquam quod nunquam mihi experiri obviam venit) non frigiditate quidem utilitatem invehisse mihi persuadeo, sed potius humiditate; quæ humores lentescentes fluere facit, & acrimonia præditos, pacatiores reddit; ut optimè ad rem nostram advertit Doctissimus Antonius Valesneri in epistola ad Illustrissimum Marchionem D. Didacum de Ara Cæli, in qua sic scribit. *Posta dunque questa dottrina, ch' io verissima ho con l'esperienza osservata, può aver giovato l'Acqua in una delle accennate calde cagioni; ma torno a dire anche in questo proposito, non come attualmente fredda, ma come umida, e addolcente, e dissolvente l'acrimonia de soli, e il torbido degli zolfi; o domando, o intenerire facendo, e flussili, e lubriche rendendo quelle fissate materie,*
che

che impedivano il corso agli spiriti: Veg-
 gendo con chiarezza ogn'uno, che quelle
 Acque benchè freddissime ingojate, passen-
 do per tanti luoghi caldissimi, e finalmen-
 te pel cuore, non possono giammai al capo
 giugnere, se non anche esse sabbie caldis-
 sime, e colà esercitare la loro forza col
 bagnare, temperare, e lavare, rendere
 scorrenti, e portar fuora quelle accenna-
 te ostili materie, non vincerte come fred-
 de. Præterea semper me terret respectus
 partium, quæ cum sint principia sen-
 sus, & motus, facilè Aqua frigida ja-
 cturam iisdem afferre possit; siquidem
 membris omnibus exanguibus, & frigi-
 dis, calidum amicum, & frigus inimi-
 cum semper esse sœscit.

Quod si Hippocrates Aqua utebatur in
 curantia Mnesianactis, & Androphani;
 nunquam tamen frigidam exhibebat, sed
 solum loco simplicis potus naturalem
 instituebat; etenim Mnesianacti collum
 convulsum erat, & caliditates usque ad
 præcordia sublevabantur; ac Androphano,
 quia lingua exiccabatur, minimè
 deerat; vinum enim non concedebat;
 quia

quia ultiores stimulos Capiti infirmato advehere potuisset, & obstructions in spirituum ambulacris fortiores reddere; ut in lib. acut. num. 30. idem Hippocrates notat. *Suspicienti autem in his morbis Capitis gravitatem fortem, aut mentis percussione, omnino abstinendum est à vino. Aqua verò in hujusmodi utendum est; aut aquosum & album omnino dandum est vinum, & omnino sine odore, & post illius potum Aquæ parum insuper bibendum; ita enim robur vini, mirus percutit caput, & mentem.*

Experimentum enim ebrizæ supra descriptæ defectuosum esse mihi videtur; cum profectò apoplecticam factam fuisse, nec quidem suspicaverim; nam si Apoplexia verè detenda esset, haudquamquam Aqua frigida, quæ humores aliquo modo spissos reddit, restitui potuisset; sed remediis motum tribuentibus, & crassities distrahentibus, ut idem significat in lib. de morbis; *Quod si ab ebrietatibus hæc patitur, itidem moritur, nisi febris superveniat.* Aqua enim frigida, febrem sæpe extinguit, quia motum dis-

solu-

solutivum sanguinis magna ex parte coercet ; febris autem ipsam Apoplexiam, quia ejusdem crassities resolvit.

Consuetum enim est ebriis aliquando tali somno præhendi , ut verè quandoque pro apoplecticis habeantur, cum neque fortissimis stimulis excitari queant , & tamen non semper Apoplexia detineri solent. Scio enim Tabernarium quendam, qui cum ebrius factus fuisset , à profundo somno correptus fuit ; in lectulo enim veluti mortuus jacebat , & apoplecticum redditum esse , qui adstabant , sibi persuadebant . In collo enim gestabat quasdam glandulas strumosas semi-suppuratas , quæ ob sordities , quas præseferiebant , crustas etiam contraxerant . Gallum namq; habebat per domum errantem , qui escam sibi parare avidus , lectum ascendit , & rostro glandulas sensim rodens , omnem illarum substantiam extraxit (ridiculè quidem), nunquam à somno , quo detentus erat , expergisci potuit , donec omne vinum digere-ret. Excitatus autem post aliquot horas , sanus rediit ab Aponia , & à strumis ,
tran-

transactis aliquot diebus, etiam liber evasit. Non enim omnis Aponia, Apoplexia est; cum mulieres, quæ hysterica passione afficiuntur, multoties etiam aphonæ fieri videntur; & tamen Apoplexia non laborant.

Quod autem Aqua frigida, Apoplexiam divertere possit, maxime, quia calorem ad interna revocans, stabiliorem, que faciens, motum imprimat congelatis humoribus, qui spirituum ambulacra infarciunt; hoc sicuti gratis ab hujusmodi sententiæ fautoribus assertum, fuisse video; ita etiam satis probatum non invenio; siquidem multa corpora viventium reperiantur, quæ ob excelsus frigus, etiam calore interno depauperantur. Et licet Hippocrates in lib. 1. aph. 15. dicat. *Ventres hyeme, & vere, natura calidissimi sunt; quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda;* Attamen cum de bene valentibus præcipue sermonem habeat, ut declarant illa verba, quæ in fine citati aphorismi apponit, v3. *Etenim tunc calor innatus copiosior est, inde, & pluribus*

bas indigent alimentis; Hinc fit, quod quia apoplectici, incommoda valetudine teneatur, & fere calore intus sunt expertes; non potest Aqua ob frigus illum concludere, & fortiozem reddere.

Confirmat hanc meam existimationem Pergamenus Galenus in hoc com. ubi sic. *Contingit autem hominibus, qui Aqua frigida perluuntur, si debile corpus habuerint, refrigerari, atque offendi; si vero robustum primum quidem innatum calorem ad interiora refugere; ibique se ipsum colligere; postea vero ad exteriora remanentem, multo quam prius erat fieri frigidiorem. Sic et animalia quocumque sunt frigidiora, eis calor innatus, à frigore hyberna superatur, adeo ut fere extingatur; quamplurima ipsorum similium mortuis conspiciuntur, cum sine sensu, ac motu in lateribus jacent; quaedam vero prorsus in hoc affectu moriuntur.* Igitur si animalia frigida natura prædita, à frigiditate tempestatu plurumque magis lædi solent; quid dicendum si maiorem frigiditatem ob aliquem morbum contraxerint? Præterquam quod si frigus in-

cru-

crudis, & crassis redundantibus, calorem
 intus sustentare possent, nunquam apo-
 plexiæ tempore hyberno promoveri
 fuissent; cum per frigus tempestatis,
 huiusmodi crassitudines primi status acta
 retexerent; sed in hoc tempore magis
 grassari videntur, ut idem Hippocrates
 etiam advertit in lib. 3 aphor. 23. Hyeme
 autem pleuritides, pulmonum inflamma-
 tiones, lethargi gravedines, raucitates,
 tussas, dolores pectoris, laterum, & ca-
 pitis vertigines, & apoplexiæ. Hinc est,
 quod si frigus, crassities, quæ apople-
 xiam pariunt, summopere promoveri
 aptum est, non potest Aqua ob frigus,
 illarum mores corrigere, & à vitiis, quæ
 contraxerant, revocare. Abundans enim
 Aqua frigida, potius potius apoplexias
 confestim parturisse, quam verè re-
 movisse visus fuit.

Sic enim, accidit anno elapso Alexio
 Rossi, Scribæ paritissimo S. R. C., qui fe-
 te senio confectus, & multis copiis cras-
 sorum humorum redundans, cum causa
 magnæ febris Aquam frigidam abundè
 ingurgitans, coactus esset, mox Apo-
 ple-

plexia correptus , obiit .

Carminus Lago, etiã Scriba integer-
rimus S.R.C., cum ad explendam sitim
tempore æstatis multam Aquam frigidam
in potu haufisset, noctu ab Apoplexia
raptus, occubuit.

Dominicus Anastasio, mercator ce-
leberrimus nobilis Artis serici, ex abun-
danti sorbitione cujusdam saccharati, &
nivati liquoris; adventente apoplexia,
die sequenti, ultimum vale mundanis
dixit.

Ad extremum si hoc Aquæ frigida
propriè, & per se ineffet, semper calo-
rem intus foveret; adeoque neque feбри-
bus ardentibus præstò esse posset; cum ex
hac hypothesi, omni tempore calorem in-
tus accresceret, & nunquam remove-
ret.

Sanguis enim si aliquo modo crassescit
in febribus, & Aquæ frigida potu ple-
runque dilui videtur, motum efferve-
ctivum incongruum supponit, qui hu-
miditatum quadam distractione coctio-
nem promovens, ejus particulas veluti
corpulentiores facit; juxta illud Hippo-
cratis

cratis in lib. prognostic. num. 9. *Inspissari autem oportet egestionem, morbo ad judicationem tendente*. In apoplexia autem, quia naturam vitriolicam veluti acquirere suescit, sine humiditatum distractione, spissum fieri contingit; ac proinde si in febribus, frigiditatem, & humiditatem adjiciendo, sanguinis fervorem moderatur, & cursum properat; in Apoplexia ob defectum fervoris, motum abstraheret, & majorem crassitiam inferret; quapropter, cum in calidis, & frigidis apoplexiis crassitudines æquè redundant; licet hujusmodi imparem vim obtineant in subtrahendis virtutibus, & diversa curantia indigeant, ut emendari possint; frigiditatem tamen, semper respuunt, eò, quòd nervorum ductus, & cerebri pori, vel à materia calida, sive acri fortiter obstringantur, aut intus à materia frigida constanti complexu teneantur; liquores tamen, qui eos circumsepiunt, semper crassitudines referunt, & tardi in motu fieri solent. Si enim caliditatem, sive acridinem sine crassitie concluderent, vel mo-

tus convulsivos, & non stabilem convulsionem promoverent, aut ipsam Apoplexiam non tam gravem redderent. Quamobrem in calidis Apoplexiis, ubi spirituosæ non profunt, medicamenta solum sint aqueæ substantiæ; vel si ipsa Aqua pro remedio uti volumus, illa sit simplex & naturalis ad potum; sin autem ob exigentiam morbi, affluenter usu haberi oporteat, calida semper exhibeatur, quia facilius crassitudines resolvit, & si qui sunt stimuli, ab iisdem imagines aufert; cæterum cum summa frigiditas in corporibus debilibus torporem quodam modo inferat, caput & nervos ulteriori debilitate opprimeret.

PLEURITIS.

Quemadmodum, & multi morbi, ob varium causarum concursum, consueta præsidia respuunt, & infuetis, ac quandoque etiam contrariis acquiescere solent; ita etiam non semel Pleuritidem modo calidis, modo quoque actu frigidis remediis extingui posse

se quamplurimi credunt; calidis quidem si à materia cruda, & crassa oriri videatur, frigidis autem si dolorem lateris, magna febris promoveat. Grandis enim febris, humidas substantias quamprimum dissipat, sanguinem in motu projectivo tardigradum facit, & continentium partium ob varia incitamenta diametra etiam obliquat; hinc liquores excurrere nequeunt, sibi invicem luctando efferi fiunt, majori firmitudine tercluduntur, & pleuram compluries interceptantes, sæpenumero quoque corrumpunt; per frigus enim crebrò illorum fervores ad moderationem vocantur, & per humiditatis adjectionem, pariter partes continentis à contracta tensione recedunt, ac iisdem processum restituunt; unde pleura jam septa à liquorum acrium copiis; à dolore etiam vindicari posse sibi persuadunt. In cujus confirmationem multas experientias similiter adducunt, quas passim à suis publicis scripturis, olim Te habuisse scio.

At quia pectus ob summas frigiditates semper angustias patitur, haudquaquam

hujusmodi rationes, in animum meum credulitatem inducere potuerunt, quod Aqua frigida veræ Pleuritidi, etiam cum magna febre prodesse possit: nam ingens frigiditas, tussim, quam Pleuritis comitatam habet, non removet; sputum, quod exoptatur, non producit; & inflammationem, cui adjungitur, non determinat; immo rigiditates in pleura majori vi coagmentaret, avulsionum expertem redderet, ac ipsam Pleuritidem contumaciorem efficeret. Quapropter magno consilio præditus noster Hippocrates, frigiditates semper abhorruit, & à calidis fomentis curantiam primùm inchoandam esse præcepit; ut inducta in solida laxitate, spina à pleura facile abstrahi possit; sic enim loquebatur in lib. acut. num. 15. *Lateris autem dolor, sive in principio fiat, sive postea, calefactoriis quidem primùm, non alienum est tentare dissolvere; ex calefactoriis autem optima est Aqua calida in utre, aut in vesica.* Cujusvis enim veræ Pleuritidis curatio, in inflammationis remotione reponitur, quam excedens Aquæ frigiditas,

ditas , profectò incrudesceret , & nec
 resolvi , aut maturari posse permetteret.
 Magnam enim febrem Sapiientissimus
 Senex , solummodo privativè , sive pa-
 buli subductione , nempe larga sangui-
 nis missione , avertere studebat ; & præ-
 fertim si dolorem ad brachium , vel cla-
 viculam vergere prospiciebat , ne pe-
 ctus majori angustia affligeretur ; per
 phlebotomiam enim sanguis majorem in-
 fluendo motum concipit , & fibræ cavi-
 tatum , congruam laxitatem etiam ,
 adipisci solent ; hinc canales pleuræ pro-
 ximi , toxicum à parte affecta derivan-
 tes , ob loci majorem amplitudinem ,
 Pleuritidem minus dolentem efficiunt ,
 & multoties etiam ex toto resolvunt .
 Quietem enim in effervescentes liquo-
 res , non semper expedit actuali frigidi-
 tate introducere , & præsertim quando
 vasa sunt anfractuosa , maximè exigua ,
 minusque permeabilia ; quia magna fri-
 giditas , ob rigiditates , quas affert ,
 disrumpere posset , quemadmodum do-
 cebat Hippocrates in lib.6. epid. sect.3.

Frigidum valde venas rumpit , & tussim

movet, veluti nix, & glacies, & con-
 stringit, veluti sunt eminentiæ longæ,
 & rotundæ. Confirmat hoc tempus hye-
 male, in quo Pleuritides sæpe impetu in-
 cedunt, quæ, vel non recedunt, aut serb ob-
 ingens frigus resolvuntur. Tanti enim
 erat pectoris prospectus apud antiquos,
 ut etiam in illis febribus, quas Aqua-
 frigida curare sueſcebant, si levem tuſsi-
 culam intuebantur, ab illius usu declina-
 bant; sic enim scripsit Cornelius Cel-
 sus in lib. 3. sui operis cap. 7. de febre pe-
 stilenti. *Si quis autem in hujusmodi fe-
 bre, leviter tuſſit; is neque vehementi
 ſiti conflictatur, neque bibere Aquam fri-
 gidam debet; sed eo modo curandus est,
 quo in cæteris febribus præcipitur.* Igi-
 tur, si in febribus levis tuſſicula Aquam
 frigidam prohibet; quid dicendum in
 Pleuritide, quæ præter tuſſim, fortem
 inflammationem in pleura gignit? Pleu-
 ritides enim quamvis magnæ febres co-
 mitantur, in pleura tamen semper spi-
 nam abscondunt, quæ liberum proces-
 sum sanguini excurrenti non tribuit; &
 licet aliquando usu Aquæ frigidæ febris
 remit-

remittit^r videatur, inflammatio tamen à pleura non dimovetur, dum etiam febre mitescente, immanitate inflammationis hujusmodi ægrotantes supremum diem explere, prospiciuntur.

Hoc ipsum obtigisse memini annis elapsis Dominico Lambiasi, qui Pleuritide laborans, non solum dolorem perterbrantem in pectore perentiebat, quin à magna febre vexatus, cum linguæ ariditate, & difficili respiratione, non mediocrem sitim perentire referebat. Ad quæ removenda symptomata à prima visitatione sanguinem à brachio extrahi jussi; sed nihil hæc medicina proficiens, mox abscessus disrumpi visus est, & cum forti tussi multam copiam sanguinis semi-purulentis projecit; & quantum ad dimovenda crassamenta; & repurgandum apostema multa specifica instituissem, nempe sanguinem hircinum, lepocinum, mumiâ alexandrinam, spermaceti, oleum dulce, decoctum papaveris rubri, & ferè sexcenta hujusmodi alia, omnia tamen sine conferentia usu tractando dignovi; hinc inito consilio

cum alio medico non infimæ sanæ hujus nostræ inclitæ civitatis, hic Aquam frigidam experiendam proposuit; quam praxim, etsi multis rationibus confutassem, spretis meis consiliis, ipsius consanguinei, illius voto annuere voluerunt. Abundanter igitur eidem Aquam frigidam permiserunt; & post aliquot horas, extincta siti, & ardore, ac mitescente febre, magnam copiam putridæ, ac fœtidæ bilis per alvum projecit. Arrepta proinde occasione ex conferentia, ejus usum producere voluerunt. Proh scelus! non transactis plus, quam duobus diebus, febris, & dolor iterum invaluerunt, atque coercito sputo, & suborata difficili respiratione, è vita decedere visus fuit.

Et quanquam dici posset, quod Aqua Pleuritides incipientes removeat, suppuratas autem non avertat; nihilominus tamen cum per frigiditatem, id quod resolvi, vel abigi debet, inducta quiete non promoveat; licet de recenti factæ fuerint, non ablegaret, sed crassius reddendo magis concluderet.

Ob-

Observationes enim, quas afferunt, illud quod determinant, planum non reddunt; cum non omnis lateris dolor, semper veram Pleuritidem designet, tametsi effingat; eò quòd spinam longè à pleura suas radices figere non semel experientia demonstrat; ut testimonium præbent multæ evacuationes fœtidæ bilis, quæ hujusmodi dolores laterales in dies distrahunt. Hoc autem brevi oratiuncula explicavit Hippocrates in lib. coacar. prænot. num. 3. ubi. *Cum lateris dolore non tamen pleuritico, & turbulentis tenuibus levibus, hi phrenetici evadunt;* hoc est, ut declarat Sapientissimus Ludovicus Duretus in hoc commentario; *Minimè nato ab inflammatione sistrophica membranae constæ intertextæ.* Hos enim dolores, & non verè pleuriticos, aliquando Aqua frigida delere potuit, & quos hujusmodi opinionis fautores removisse gloriantur; qui quanquam febris acutæ aliquando succedunt, non à vera inflammatione pleuram infestante proveniunt, sed à bilis, huc illuc excurrentis organo potius oriri significant; ut doctè nimis

mis supracitatus Ludovicus Duretus, in cap. 16. de Pleuritide, & Peripneumonia textu 49. interpretatur. *Quamobrem, si vel Galeno teste, rard ed dicuntur, quod sint fugaces, hujusmodi autem esse possunt à bilis orgasmo, quàm demonstratum est metaptosin crebram, huc illuc habere, sicut in cerebro, sic in thorace, modo infera, modo supera, modo dextra, modo sinistra, modo antica, modo postica illius regione; atque dolor talis, non est verè pleuriticus, nisi forte ὀπορώπως dicatur, & κωρυμνωτός, quia non habet secum adjuncta Pleuritidis patognomonica, & σπυρδερύουα, sed tantum ille dolor transit ad cerebrum, ibique paraphorica edit symptomata, sicuti jam per orgasmum metastasin habuit ex alvo in thoracem; paraphorica autem symptomata, facile in cerebro excitantur. Dolores enim, qui per consensum fiunt, sine respectu partium ab angustia oppressarum, multoties levari solent; dummodo medicina illi particulæ à qua proveniunt, adjungitur; quia stimulos aufert, qui à longè promovent.*

HÆ-

HÆMOPTYSIS, SIVE SANGUINIS SPUTUM.

Quanquam processus Aqua frigida effecit multos, in quamplurimis sanguinis ab ore dejectionibus; à partibus tamen spiritalibus, si sponte dimanaverit, haud uberes fructus usque ad præsens tuisset, experientia mihi demonstravit; neque ratio persuadere potuit, quomodo scilicet de illius facultate, sine magno timore in hoc affectu periculum facere possem. Etenim si ob aliquam crassitiem, sanguis à venis excipi nequeat; & reflexione vasa dilatando profunditur; aut inducta magna effervescentia, vasa tenellula pulmonum, anastomosi illum trajiciant; vel à præconcepta acredine, hæc eadem erosa transmittant, aut forti vi distincta promoveant; etiamsi ab Aqua frigida vasa concludi videantur, semper res est periculi plena; & formidulosus exitus; quippe, si crassitiem sanguis adeptus fuerit, hanc Aqua frigida non summo-
vebit

vebit, quia ob frigiditatem spiffiorem faceret. Si efferveſcentiam conceperit, illam ſi removeret; extravafatum non produceret, cum in coagulum abire faceret, & vias obliterando, furſum ferri non permetteret; unde inducta ſuffocatione etiam vitam præcludere poſſet. Si eroſa canalia fuerint, magis inficiaret; eò, quòd *Frigus ulceribus mordax eſt*, teſte Hippocrate lib. 5. aph. 20. Si autem à forti vi diſtincta, neque etiam conglutinare poſſet; quia tuſſim concitat, illiſque exigitam quietem non tribuit; ut idem in lib. 5. aph. 25. *Frigida qualis nix, & glacies, tuſſes moventia ſunt, ſanguinem ſolvere facientia, deſtillationes afferentia*. Si enim Aqua frigida ſanguinem immediatè ingredi poſſet, & per partes à pectore longe remotas, eidem communicari; etiam ſi pectus inficiatum fuerit, ſine illius perniciæ, ſanguini præſto eſſe videretur, quia antequam recaleſceret, pectus non aggredederetur: at cum citò attingit ob viciniam trachæ, ſubitò illi moleſtiam inferret; quia illud anguſtiam pati cogeret. Et
dato,

dato, quod vasa, rigiditatem afferendo, concluderet, illa equidem aptiora redderet ad novas ruptiones subeundas; sic enim docet Pergamenus Galenus in lib. 4. de locis affect. cap. 8. *Insuper nulla manifesta extrinsecus adveniente causa, ut in cæteris corporis partibus; ita in pulmone, vas aliquod ob sanguinis abundantiam disrumpi potest, cum videlicet extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem. Ita Hippocrates, venas, inquit, frangit frigidum; atque ipsum per se rupturas non facit; sed quia venarum tunicas, frigiditate sua duras, & extendi contumaces reddens, ut rumpantur paratioros efficit. Si igitur frigus angustias in pectore parit; sanguini intra vasa crassitiem tribuit, & extra vasa, conglaciare facit; ullimode poterit Aqua frigida hæmoptoicis suam manum præfidiariam præstare. Præterea abscessum non curat, quia non resolvit; aut suppurat; crassitudines non delet, quia spiritus quadantenus obruit; cursum non reproducit, quia canalialia ulterius illa.*

illaqueat ; & tandem sanguinem congruatum non derivat , quia vias coangustat ; hinc minus sanguini reducendo proficiet , & nihil organis utilitatis afferre posset . Et quanquam Aqua frigida ob firmitatem , quam partibus tribuit , aliquando motum projectivam ulteriorem faciat , in Hæmoptoe tamen idem non assequitur , quia impedimenta removere non satis consentanea fieret .

In visebam anno elapso Petrum Antonium Donadio ; erat autem hic officialis major in cogendis solutionibus vulgo dictis , *della corretura* ; qui ob Hæmoptoicam passionem , qua detinebatur , multas sanguinis spumosi libras , infra paucos dies ab ore magna tussi rejecerat . Medici proinde , qui ejus curam susceperant , inter medicamenta adstringentia , quæ eidem subministrabant , certam quantitatem Aquæ frigidæ dato quodam tempore permittebant , v3. singulis horis quasdam pilulas deglutiendas adigebant , compositas ex specifico Helvetii , sanguine Draconis , & fungo melitensi ;
post-

post quas lambendam cocebant mixtu-
 ram Francisci Sylvii de Leboe, pro hoc
 curando affectu præsertim descriptam;
 attamen cum omnem cibum eidem sub-
 traherent, & solis succis ex carne assa,
 ut reficeretur, vim afferrent; ob ma-
 gnam sitim, qua detinebatur, bis in die
 frustulam panis saccharati tribuebant, &
 post illam cyathum grandiusculum A-
 quæ frigida porrigebant. Cum autem
 æger non relevabatur, ad consilium me
 vocarunt; accedens ergo, omnia reii-
 cienda esse proposui; & præcipuè Aquam
 frigidam; consulens dumtaxat, ut cum
 succis carnis assæ, simplicissima alchali-
 na, & non multum styptica medicamenta
 esse offerenda; timens fortasse, ne ex
 forti sanguinis suppressione; æger suf-
 focari posset; tanto magis, quia à multis
 mensibus, quodam spurio empyemate la-
 borabat. Hisce ergo meis votis adstan-
 tes medici, cum non annuissent, incoe-
 ptam methodum prosequi voluerant.
 Recedens igitur, omne studium iisdem
 reliqui, & cum consuetam methodum
 producerent, expectoratio post paucos
 dies

dies subito cohiberi visa fuit ; febris autem incrementum cepit, & lingua cum nigro colore suberum ustum æmulabatur ; quod cum vidissent, Aquam frigidam copiosiore fecerunt, & sic, quem redacturum sperabant, suffocatum tandem, deperdiderunt.

Mihi proinde consuetum est in hæmoptoicis passionibus, præter alia, ad manus semper habere illa medicamenta, quæ suavi dulcedine, vel ut melius dicam, potenciali quadam frigiditate, & miti stypticitate, quietem, & emendationem humoribus agitatæ, efferisque redditæ inferre possunt, & cum ad fortiora adire necessitas me coegerit, solummodo blanda expectorantia alchalinis remediis interponere ; more Galeni, qui dum posca utebatur, semper multam intermiscerat, & sic utrisque indicationibus satisfaciens, motum incongruum à sanguine remove studeo, congruatum resolvere, conclusum quodammodo derivare, atque partibus quandam virtutem præstare, ne ulterius inficiari possint.

Lu-

Lustrum præterit , quo Josephum Torino Mercatorem librorum ad curandum advocatus fui, quem cum fere extinctum , ob copiosam sanguinis quantitatem , quam ab ore tussi projecerat , invenissem , quid facere nesciebam ; nam prægressæ erant prius multæ sanguinis detractiones, & ferme sexcenta alia remedia styptica , & fluxum sanguinis cohibentia, quæ usu habuerunt medici , qui ante me illius curam susceperant . Advertens tamen ego, eundem in hunc morbum incidere potuisse, ob retractionem quarundam pustularum, quæ prius ipsius universam cutim obrepserant, haudquaquam Aquam frigidam, ob formidinem pectoris sorbendam injunxi, sed mixturam quandam exhibendam curavi, conflata ex libra semissa Aquæ acetosellæ, & dragmis duabus gummi Arabici, & totidem ex Dragacantho, cum dragmis quinque sacchari albi, edulcorationis gratia; quam cum lambendo degustasset, contulit, & intra paucos dies tussis declinavit, & sanguis etiam concludi visus est.

L

Ve-

Verùm enim verò, ut quæ huc usque scripsi magis consentanea fiant, velim me sic scribentem accipias, Aquam frigidam hæmoptoicis plerumque obesse, non quia sanguis fluit, sed quia à pectore dimanat; nam si ab aliis partibus derivate videatur, etiam si per os proiciatur, utique poterit aliquando prodesse; id autem variis causis accidere posse coniectio. Primò, quia partibus, à quibus proficit, compluribus immediatè adjungitur, illasque contrahit, stabiles reddit, & sine pernicie multoties concludit. Secundò, quia à vasculis iisdem vicinis fluxionem distrahit, ne prolixè sanguinem suppeditent; non modò, quia illum, quem concludunt ab impetu deducit, verùm etiam, quia canalibus minus dilata reddit, ut à tergo sanguini insequenti transitum præbeant. Tertio, quia illarum vasa, tam anfractuosa non sunt, ut possint congruatum complecti: nam si spuitione, vel secretionem traducitur, non grumescit, quia ablutione transferitur; si autem vomitu traiciatur, licet extravasatus spiffescat, detrimentum tamen

men inferre non potest, quia viæ satis amplæ sunt, per quas ventriculus ab onere, à quo præmitur, levari valet; etenim per alvum etiam sæpe numero promovet; cæterum, & sanguinis vitia delet, ac vasis robur, & firmamentum affert. Ut cunque autem sursum promoveatur sanguis, semper ac tussi non proiicitur, aliquando Aqua frigida prodesse potest; & licet de his multas sapientissimorum scriptorum authoritates adducere possem; attamen ne prolixius fieri videar, una tibi sufficiat, quam adduxit Hippocrates in lib.7. aph.37. *Quicumque sanguinem vomunt, siquidem sine febre salutare; si verd cum febre malum; curare autem frigidis, & adstringentibus.* Febris autem sæpissime abscessum designat, quem remove, Aquæ frigidæ liberum non est, cum infrigidando, sicut non resolveret, ita maturatum non abstergeret; ut accidit annis elapsis U. J. D. D. Petro Tennerelli, qui ex abscessu rupto in stomacho, sanguinem vomens, cum Aqua frigida curatus esset, syncope oborta, periit.

A S T H M A

INter alios morbos , quibus pulmones subiici solent , Asthma primas obtinuisse , patet ; siquidem ob crudelissimam tyrannidem , quam in ipsis exercere videtur , non semel miseros ægrotantes suppresso spiritu conficit . Cumque remedia , que ad illud removendum usu haberi solent , tardè suas virtutes promoveant ; quæstio proinde Vir Sapien- tissimè inter doctissimos professores etiam sæpe agitari videtur , num Aqua frigida in forti ejus paroxysmo , suam virtutem aliquando sustentare possit .

Et quidem non desunt , qui hisce no- stris temporibus , Aquam frigidam mi- nimè deesse putant ; & insequendo divi- sionem Helmontii in Asthma humidum , & caducum pulmonum , pro utroque sic ratiocinari suescunt . Asthma humidum sæpenumero suboritur à quadam effe- vescentia quorundam lentescentium li- quorum , qui vaporibus , vel spiritibus turgidi , per pulmonum substantias , huc
illuc

illuc fluctuantes, omnes illorum cavitates replent, & vacuitates pro aere ingrediendo occupantes, cum stertore, & sibilo ipsam respirationem angustam, reddunt; iidem cum per usum Aquæ frigidæ ad quandam moderationem revocari possint, & advecto humido vehiculo, etiam fluentes fieri, spatia, quæ prius occupabant, per effervescentiæ cohibitionem vacua relinquentes, ingressuro aeri vim tribuunt, ut cursum sanguinis properare possit, & per consequens Asthma ipsum distrahere.

Ita pariter prodesse posse, inquit, si convulsivum, & caducum pulmonum fuerit; Siquidem solent quædam serosæ colluvies, particulis quibusdam irritativis refertæ, nervos diastolem pulmonum promoventes subire; & spiritibus illuc scatentibus motum citatiorem tribuentes, illos rigidos, atque inflatos reddere, ut neque ἐκπνοῆς, vel εἰσπνοῆς munia exequi valeant; hinc cum Aqua frigida acredines ab hujusmodi substantiis removeat, & spiritus à concitatori motu retrahat; potest etiam ipsam respi-

rationem facilem reddere, & pulmones à laqueis, à quibus obstringebantur quodantenus vindicare.

Attamen, licet hujuscemodi rationes quibusdam arridere videantur, me autem unquam comprehendere potuerunt; nam cum hic morbus pectori adscribatur, non sine filius aliquo respectu curari posse, conjectura prospicio; cui cum summum frigus non proficiat, ab usu Aquæ frigidæ ulterius inficiari posse, mea sententia tenet. Pectus enim expansione indiget, ut liquores, & eò magis, si crassi fuerint, à tantis tortuositatibus promoveat; sæpe tamen angustiis urgetur, & vim patitur in Asthmate humido, vel ob crassos humores, quibus pulmones repleti solent, aut ob summè tenues, si omnem eorum substantiam replent; cum nec spiritum etiam violentum, eosdem dilatate posse, experientia demonstrat, sicut docet Galenus in lib. 4. de locis affect. cap. 8. *Quippe bifariam accidere potest, ut vehementer quis tussiendo pauca expuat; Alii enim ob lentum, crassumve humorem; Alii ob tenuem id facere videntur. Siquidem*
te-

tenuis humor, cum sublevatus est, inter
tussendam à spiritu divisus, refluit; len-
tus vero, ac valde crassus, difficulter ef-
fertur; utpote quia non tam facile à cor-
poribus, quibus impactus est, abstergi;
neque etiam à quavis occurrentis spiritus
violentia impelli potest. Quamobrem si
crassa, ob renitentiam, etiam fortissima
tussi, à pectore removeri non possunt,
& tenuia, quia divisa refluent, sursum
ferri non videntur; Aqua frigida, nec
apta fiet, ut per anacatharsim derivare
possit; cum crassa spissiora fierent, &
tenuia, quia non coquerentur, à pe-
ctore averti nequirent; immo aeris im-
pulsibus eadem fortius resistendo, aucta
solidis majori rigiditate, non sine par-
tium continentium aliqua distinctione,
simul cum sanguine demandarentur.
Damnabat enim Hippocrates in libris
acutorum num. 30. etiam Aquam frigi-
dam naturalem, in affectionibus pecto-
ris, quia tussim non lenit, & sputum
non educit; quanto magis, si nive gla-
ciata fuerit, dum venas quandoque dis-
rumpit, & tussim concitat. Et licet ob

exigentiam morbi , aliquando ob sequen-
 tem se præbebat , in parva tamen quan-
 titate , & non frigefactam , sed inter sor-
 bendum oxymel , & melicratum , solum-
 modo permittebat , propter mutationem
 qualitatis potus , ut in sequentibus ad
 textum notationibus , sapientissimus Fran-
 ciscus Vallesius explicat . *Si quis utitur
 oxymelite , aut mulsa , & inter hæc aliquan-
 do sorbeat exiguum Aquæ ; augebit etiam
 Aquæ excreationem ; non quod hoc insit
 Aquæ proprium , sed quia expers omnium
 facultatum , facile excipit virtutes o-
 mnium , quibus cum miscetur , aut in ea
 coquantur , aut macerantur . At si sola
 Aquæ in Asthmate humido sorbeat ; præter
 quam quòd non haberet , à quo vir-
 tutes extraheret ; quia tamen frigida est ,
 nihil aliud pectori infirmato participa-
 ret , quàm solam frigidam humiditatem ,
 quæ haud potis est , crassitudines à pul-
 monibus distrahere , & canalibus vacua ,
 pro æris ingressu restituere ; cum rigidi-
 tates construeret , & crassities magis fir-
 mas redderet . Proficuas quidem humidi-
 tates impartiretur , si calida exhibere-
 tur ,*

tur, nam laxitatem tribueret, & crantitudines diffuentes efficeret; ut citatus Vallesius in calce notat. *Quare consultum est asthmaticis, & aliis, qui thoracis passionibus laborant, cum excreandi tempus accessit, potionem augere, & inter medicamentosa, Aquam etiam dare; detur autem ad hunc usum, tepida, aut calida*: Nam calor qui corporum particulas agit, versat, atque sæpenumero etiam dissolvit, non sine humidi beneficio liquare potest. Olim Rev. Pater D. Caetanus Tarallo, Presbyter regularis Piorum Operariorum in Ecclesia S. Georgii majoris, ab Asthmate humido præhensus, cum magna siti anxietur, & noctu, tempore hyemis, se viente bruma, Aquam frigidam lautè potare voluisset; post paucos dies suffocatus obiit.

Sin autem Asthma caducum fuerit, quia Epilepsiæ naturam induit, eodem modo curari debere, necesse est, & sicuti Epilepsiæ Aqua frigida officit, ita & Asthmati caduco jacturam faciet; rigiditates enim ob frigus adaugebit, & stimulos ab humoribus non auferret; cæterum

rum hujusmodi affectio est passio propria nervorum, qui sicuti à calore mediocri juvari solent, ita ab excessu frigoris maximopere lædi, quemadmodum optimè advertit etiam Hippocrates in lib. 15. aph. 17. & 18.

Memini jamdiu me observasse Illustrum quendam Virum in hac nostra inclita Civitate Parthenopis, cujus nomen, quia probè cognitum, reticeo, ne medici, qui ei assisitebat famam deturpem. Hic enim cum Asthmate caduco pulmonum laboraret, & Aquam frigidam ex illius consilio potare coactus esset, cum omnium stupore, statim obstrictis faucibus, à vita migravit.

Secus verò, si stomachicum fuerit; nam quanquam mucus in intestino duodeno à bile rarefactus, & in vapores resolutus modò ventriculi os superius, modò fauces obstringendo, suffocationem promoveat, Aqua frigida cum effervescentiam coerceat, sicut flatus discutit, ita etiam ob laxitatem, quam invehit, solvendo, illum ad intestina protrudit, & vim ad-

no-

noxa liberari possint .

Medebar annis elapsis D. Hieronymæ de Fusco, quam in uxorem habebat U. J. D. D. Bartholomeus Mannia ; hæc enim quia affectione hypochondriaca laborabat, variis symptomatis affligebatur ; scilicet menses sæpe deficiebant, qui si aliquando etiam prodibant, magnis cruciatibus se expediebant ; languida proinde reddebatur, caput fortiter ei dolebat, & ab alvo nil dejicere poterat ; duo tamen plusquam relata illam magis affligebant, scilicet ardor intus assiduus, & Asthma stomachicum, & convulsivum, quod per vi-ces, & interyalla, spiritum intercludebat. Pro hisce ergo abigendis symptomatis, licet diverso tempore varia remedia instituissem ; cum tamen usu proficua non expectatus fuisset, ad Aquam, frigidam potandam inclinavi ; erat autem tempus æstivum, & admodum fervens, pro hujus remedii periclitatione facienda magis accommodum ; cujus cum mane jejuno ventriculo potasset, modo tres, modo quatuor libras ; sensim in melius abire pronunciabat ; habebat enim ab hu-
jusmo-

jufmodi potu aliquando duas, & multo-
 ties, etiam tres fedes; urinæ interim pro-
 vocabantur, & totam diem in quiete,
 fine ardore ventriculi, & difficili respi-
 ratione, tranfigebat; noctu quoque dor-
 miebat, & cibum, quem ad prandium
 ingurgitabat, fine noxa perferebat; Hi-
 ſce ergo utilitatibus cum frueretur, per
 viginti dies hujufmodi methodum ſer-
 vare injunxi; tandem ad balnea Aquæ
 dulcis alliciens, infra paucas hebdoma-
 das ex toto ſanam reſtitui.

AFFECTIO HYPOCHONDRIACA.

MOrbus hypochondriacus, à quibus-
 dam morbus flatuoſus appellatur,
 à nonnullis autem, etiam melancholicus
 dicitur. Sed perperam hi, qui in hanc
 determinationem veniunt, cum non ſem-
 per paſſio hypochondriaca, affectionem
 melancholicam comprehendit; eò quod
 non pauci affectione hypochondriaca la-
 borant, & tamen morbo melancholico
 non detinentur. Protheum etiam mor-
 bum verbo notarunt alii, ob diſparia ſym-
 pto-

ptomata , quæ secum affert ; at cum uni generi causæ hujusmodi morbus non sit addictus , diversæ indolis esse solet . In eo tamen fere omnes concordant , quod semper hujusmodi ægritudo , malas digestionis insequitur ; quæ cum actiones ventriculi depravatæ sint , vel ab ipso , aut à partibus ab eodem non longè distans , sua primordia recognoscere , pro more habet .

Ventriculi enim actiones plerunque inverti videntur , vel ob errata in victus ; dum scilicet pravæ indolis assumitur , aut supra modum ingurgitatur ; vel à quibusdam liquoribus depravatis , qui in ipsum ad fermentationis scopum protruduntur . Quomocunque autem illius conditiones invertantur , quia sæpenumero acidam naturam referunt , vel biliosam expromunt ; acidam proinde , aut biliosam affectionem hypochondriacam designant .

Acidam quidem , cum Saliva incrassatur , & inspissatur , in succum Pituitæ non dissimilem ; atque collato Pancreatis corpore glanduloso , cum par geminis

minis ipsi maxillaribus glandulis salivam præparantibus, & pancreatico ductu, itidem cum non dissimilibus ipsi ductis salivalibus, non ita perperam suspicionem moveri de succo pancreatico, salivæ quoque simili, ac proinde pituitæ producendæ aptissimo; adeo ut primaria hujus acidæ cruditatis causa videtur statuenda, tam saliva, quàm succus pancreaticus, uti secundaria, & externa, alimentum pro sua diversitate, plus, aut minus materiæ in Pituitam mutari aptæ, continens.

Biliofam autem, cum Bilis, quæ in Ventriculum transfunditur, vel sua natura multo sale lixivioso prædita, aut ciborum acidorum, sive succi pancreatici tabo coinquinata, luctam cum his, qui in stomacho sunt alii liquores, iniens, magnas effervescentias promovet; cujus fervores aliquando adeo explicantur; ut non solum Ventriculum multo calore inficiant, & ardore corrumpant; verum etiam, & reliquum corpus, veluti à febre correptum fuisse demonstrant. Unde Diocles Carystius referente Galeno in lib.

lib. 3. de locis affect. cap. 7. verè Pylorum
 in inflammationem abire suspicabatur ;
 & ob ingentem flammam obstrui , prohi-
 bereque , ne alimenta statuto tempore ad
 intestina descendant . At licet Diocles
 malè philosophatus fuisset , morbum ta-
 men , saltem quoad sensum delineare vi-
 sus fuit ; cum in quibusdam hypocho-
 ndriacis , incensiones , pulsus , & tensio-
 nes , non secus ac vera inflammatio , Bi-
 lis etiam promovete potest , & præsertim
 si debita humiditas illi in effervescentia
 deest ; cum efferatior multoties fieri vi-
 deatur : causam tamen non indagavit ,
 quia ipsi ignotum erat , quomodo cum
 magno sensu caloris , absente inflamma-
 tione , & febre , evacuationes secum
 supprimi possint , & obstructions etiam
 ordiri .

Supposita igitur hac distinctione , en-
 dicationes curativæ insurgunt , quæ
 variæ esse possunt , sicuti diversi sunt hu-
 jus morbi infestandi modi . Et quidem si
 Ventriculus ab acidis cruditatibus distra-
 ctus , humores pituitosos congreget ,
 summa laxitate inficiatur ; inflationes
 pro-

promoveat, & coctiones supramodum tardas reddat, Aqua frigida eidem præstans esse non potest, quia partes volatiliores chyli, sua frigiditate obrueret, nec excrementa ab ejus complexu distingueret; & cum fluctuando, huc, illuc irrumperet, præter inflationes, quas accresceret; ipsum Ventriculum tandem, ad nauseam, vel ad vomitum provocaret; hinc non sine causa doctissimus Hippocrates respiciens hunc statum corporis in lib. acutor. num. 30. loquendo de Aqua, dixit; *Tardi enim transitus est, quod sub frigida, & cruda sit neque dejectiones faciens, neque urinas movens.* Non enim omnes defectus, Aqua frigida supplere potest; sed solum, quando humores, ob motum, ab aliis principiis dissociari videntur; aut acrimonia, partes solidas infestant, non autem lentescunt, opprimant. Summa enim frigiditas, semper naturæ obest, si calor internus non resistit; si quidem omnes actiones naturales, quæ motu explicantur; expugnaret; atque in suam ditionem redigendo, non exigita quiete corrumpere. Vidi enim hujus
 fortis

fortis hypochondriacos non semel ab uberrimo Aquæ frigidæ potu cachecticos factos fuisse; & non longo tempore, etiam hydropicos redditos; præter fere sexcentos alios plerunque cardialgicos, quandoque vomitioni obnoxios, multoties nauseabundos, & nimis inflatos, aut corde oppressos, & frigidos. His enim, præter alia, quæ à proprio fonte desumi possunt medicamenta, Aqua calida succurrere posset, quia crassitudines solvit, ventriculum non debilitat, & irritamenta, quæ in visciditatibus concluduntur, omnino disperdit.

Sin autem Bilis in prædominio fuerit, & coctiones ob illius errata perverti videantur, scilicet, si multo sale lixivioso prædita sit, aut acrimoniam majorem ob complexum Succij pancreatici degeneris acquirens, magnas effervescentias, præcipuè post partum in Ventriculo promoveat, atque ibidem sensum excedentis caloris invehens, ardorem cum inflatione producat; tunc citra alia, Aquam frigidam etiam utilem esse posse decerno, non solum ad prandium pro potu,

M

sed

sed si occasiō permittet , jejuno Ventriculo pro medicamento , quia Bilis non modo diluetur , quin item in omni suo opere promptè debilitabitur ; diluetur quidem , propter adjectionem humiditatis , debilitabitur autem propter frigus , quod ejus fervores contrahit ; & licet dum effervescit , pariter solvi videatur ; acrimoniam tamen majorem semper concipit ob motum , propter quam non solum Ventriculo , & cæteris visceribus molestiam affert , quia undequaque opprimit , verum , & sanguini infesta efficitur , cum in motum effervescitivum citatiorem commoveat , nocentio-remque reddat . Verba sunt Francisci Sylvii de Leboè in appendice ad Praxim , tract. 7. de affectione hypochondriaca num. 141. *Ubi Bilis dominatum accipit , superatque Pituitæ visciditatem ; tunc , & ipsa sentiri incipit , ac quo ad pulsus , ipsius observatur frequentia ; tunc enim rarefit potentius , ac celerius sanguis , ac simul à bilis acrimonia lancinatur cordis parenchyma , unde frequentius contrahitur idem parenchyma ; propellitur*

*tur frequentius in arterias sanguis, expanduntur frequentius arteria, sentitur frequentius pulsus, isque nunc simul major, nunc minor, & quidem pro adjunctæ adhuc pituitæ copia, & visciditate majori, vel minori, superata scilicet, vel permanente. Si igitur Pituitæ viscidæ copia, Bilim ab effervescono aliquando desistit; quid dicendum de Aqua frigida, quæ salia solvendo, & sulphura comminuendo, principia motus efferectivi destruit, & quietem sine tanta crassitie invehit? Non immerito ergo Galenus, hanc ægritudinem, febrium more curare sueſcebat; dum Vinum, quod pro Ventriculi debilitate quandoque permittebat, non nisi Aqua dilutum, & frigidum exhibebat. Sic enim ait in lib. 7. meth. cap. 8. *Ac multò sanè magis, si pluscula caliditas sit, ipsum Vinum aquasius permittemus, tum sub eo frigore, quod fontis Aqua per medium Ver exhibet; illud unum nobis persuadentes, hujusmodi affectum, febrium proportionè respondere, quippe, quæd illa, vel in toto animali, vel in corde est, id propositus**

M 2

nunc

nunc affectus in Ventriculo est.

Et quidem Ventriculus in hypochondriacis affectionibus, dum cibaria, & potulenta recipit, veluti febre quandoque laborare videtur; dum ætus plerunque illum exagitant, ardores media coctione infestant, sitis molestat, & pulsationes in hypochondriis adeo increbescere prospiciuntur, ut non sine metu saltem incipientis Aneurismatis, concipi possint, ut recte advertit Lazarus Riverius in capitulo de affectione hypochondriaca, & melancholica; ubi duas historias refert; unam allatam à Fallopio, in lib. de tumoribus præter naturam cap. 14., & alteram ab Ambrosio Paræo in lib. 6. sui operis cap. 28. Tantum enim ardorem compluries hypochondriaci in corpore persentiunt, ut nec vestes etiam levissimas tolerare apti fiant; quemadmodum accidit olim Celeberrimo Viro, & nostro concivi Physiatro Joanne Baptista Guarnerio, qui ab hujusmodi morbo correptus, quanquam sine febre, nec vestes sericas media hyeme gestare poterat. Et licet in re medica multa,
alia

alia remedia sint, quæ huic affectui prodesse possunt; haud quaquam tamen pari virtute, omnia eidem præsto esse videntur: nam ubi humiditates superant, crassitudines, & cruditates prævalent, atque aciditates cum Ventriculi summa debilitate antecellunt, leviora cathartica profunt, digestiva utilitates afferunt, amaricantia emolumento sunt, ac calybeata omnem operam complent, quoniam crasis sanguinis acida, & effecta reddita est, ac viscera à crudis lentisque humoribus oppressa, atque distracta inveniuntur. Sin autem sanguis, statum, veluti salino-sulphureum natus fuerit, & in imis visceribus cum magno æstu, saburram etiam acrium, biliosorumque fermentorum nidulari, signa adfuerint, tunc enumerata præsidia operam commodam præstare non possunt, quia liquorum fervores cohibere nequeunt, & salium, ac sulphurum distractorum resultantias, haud solvendo, traducere. Aqua tamen frigida non sic; nam humiditates pro dilutione præbet, effervescentias cohibet, salino-

M 3

rum,

rum, & sulphurum confociationes solvit, absorbet, divertitque, & cum tenuis sit substantiæ, & undequaque scurrat, ac difficulter ob auctam quantitatem corrumpi possit; potentius alterabit, & tandem ratione suæ gravitatis cum exitum promoveat, infestos humores, simul etiam foras trahit.

CARDIALGIA.

Cardialgiæ enim, non modo subiiciuntur ii, qui ob malum victum, quæ ingurgitant in pravos succos convertunt, verùm etiam illi, qui ex variis partibus corporis humores in ventriculum trahunt, vel malæ indolis, aut si ex toto non degeneres; mutuo tamen amplexu non fruuntur; nam sibi invicem quandoque adversantur, & dum corrumpuntur, dolorem non ferendum promovent.

Hujusmodi autem derivari solent, vel à glandulis in ipso Ventriculo sitis, aut ab arteriis, ramisque celiacis in ipsum confluentibus. Compluries autem à Pancreate

create succi quidam acres , & mordaces deducuntur ; quemadmodum etiam à Porro felleo , multæ bilis acris incongruæ superfluitates in Intestinum duodenum asportantur , quæ suis pravitatibus , vel seorsim Ventriculum ad vomendum cogunt , aut potius sibi invicem inconvenienter commistæ , & cum præterfluentibus cibus fermentationem quandam dolorificam ineuntes , Ventriculi os superius maximo dolore afficiunt .

Utcunque autem hujusmodi dolor promoveri videatur , duplex semper indicatio existit ; una , quæ sensus acrimoniam mitigat , si affectio sit adeo urgens , ut non præstet occasionem differendi in posterum ; altera quæ causæ malum efficienti providet . Hebetatur quidem sensus : Primò iis auxiliis , quæ mucilaginosæ sunt , & pinguem , ac emplasticam virtutem obtinent , uti sunt mucilagines , lac , amyllum , & hujus cæsus alia remedia , quæ acuitatem retundunt ; ut sicut etiam oleum dulcissimum , quod commendare summopere visus est Galenus in lib. 2. de simplic. medicam. facult.

cult. cap. 13. , Secundò etiam narcoticis , quæ sunt, Theriaca Andromachî, Mitridatium Damocratis, Diaſcordium Fracaſtorii , Laudanum Opiatum, Philonium Romanum &c. At , quia huic muneri ſatisfaciendo , non ſemper anodyna , & narcotica ſufficiunt ; cum crudelior ex horum uſu dolor ſæpe fieri videatur: Secunda indicatio erit, quæ cauſæ morbum efficienti providet ; Cauſæ enim non ſemper proſpiciunt evacuantiæ remedia, cum ex lege methodi , nunquam cauſa morbi evacuari poteſt , niſi prius alterata fuerit . Hinc ſi fortaffe Bilis acris, & efferveſcens , hujusmodi affectui occaſionem dederit, haud incongruum exiſtimaverim , quod Cardialgiæ bilioſæ quandoque Aqua frigida ſuppeties afferre poſſit; ſiquidem hæc primùm Bilim alterat, deinde diluit, & tandem quo ad fieri poteſt , etiam evacuat. Alterat enim, quia ejus fervores coercit , & pacatam quodammodo reddit, diluit, quia ſolvit ; & denique poſthæc , quoque à ſtomacho diſtrahit ; nam per os , aut per alvum non ſemel etiam diſturbat . Cæterum

terum si narcotica in summis dolorum urgentiis manum præfidiariam quandoque præstant, Aqua frigida ob id, quod aliquo modo torporem invehit, dolorem, vel avertere, aut saltem mulcere apta efficitur.

Pro cuius rei majori intelligentia, audias velim medicinæ antiquæ Corypheum Ludovicum Mercatum, qui in lib. 3. de intern. morbor. curation. cap. 1. de Cardialgia, sic habet. *Secunda curandi ratio, quæ circa causam versatur, (loquutus enim erat prius de anodynis, & narcoticis) quam protinus extrahere (quod esset tutius) propter doloris vehementiam non datur, frænare, & compefcere primò oportet, quod fit duobus præfidiarum generibus, quorum aliud id efficit manifesta aliqua qualitate, pugnante adversus humoris peccantis, aut cujusvis alterius causæ qualitatem, vel copiam, quibus dolorem, aut exolutionem molitur, qui si calidus fuerit, frigidis compefcitur; si acris, & mordax, lenientibus, qualis est Aqua calida, decoctum, vel expressio se minum frigidorum, aut succus viola-*
rum,

rum, vel *Aqua stillatitia ex Portulaca*, aut *foliis Viola*, praestat id etiam *Amylum*, sicuti dum fervens humor est, *Aqua frigida potus*, aut *mali punici acidi succus cum saccharo ingestus*. Dolentes enim particulae sua diametra obliquant, & dum contorquentur, toxica, quibus imbuuntur, fortius concludunt; *Aqua frigida*, quia solvit, fibras pariter relaxat, ad hoc, ut removeri, abducique possint.

Verum enim verò quanquam hoc sit rationi consentaneum, & experientiae quandoque non adversum; nihilominus, cum iudicium de quovis morbo semper sit difficile, & experimentum de similibus affectibus omni tempore, etiam non conforme; advertere proinde debemus, num huiusmodi humores acres, & effervescentes, cum aliis liquoribus crassis, & renitentibus aliquando unionem ineant; nam licet *Bilis* his quandoque supernatans, *Aquae frigidae* usu aliquo modo retundi possit, crassities tamen cum quibus implicari solet, non deleantur; quapropter si signa *Bilis* sinceræ,

ræ, acris, & effervescentis dubia fue-
 rint, primò aqueis acidis remediis uti
 possumus, non actu tamen admodum
 frigidis; quemadmodum faciebat Hip-
 pocrates, qui in lib. 2. epidem. sect. 2.
 narrat, mulierem quandam, solo suc-
 co mali punici restituisse; ait enim. *Mu-*
lier cor dolebat, & nihil remittebat, sed
in mali punici polentam inspergens, &
semel in die comedens, depulit, & non vo-
mit; Vel expressionibus ex seminibus
 frigidis, aut solutionibus Amyli, gummi
 Arabici, vel Dragacanthi; deinde quan-
 quam Bilis copiosa, & sinceræ signa ma-
 nifestiora fiant, nec copiosam statim fa-
 cere existimaverim, sed primò in mo-
 derata quantitate melius experiri posse,
 crediderim, deinde si confert, abundan-
 tiorum reddere. At si vires subitò sup-
 peditare non videatur, nulla postposi-
 ta mora, ad Aquam calidam, tanquam
 ad securius medicamentum devenirem.
 Textatur enim Aretæus, se experientia
 dignovisse, hanc contrariam mutatio-
 nem, sæpe malum abstulisse; idque
 confirmat etiam Cornelius Celsus, qui

in cap. 1. lib. 3. sui operis ait. *Remedia in acutis, ubi non profunt, statim mutanda esse; atque etiam ad contrarium usum faciendam mutationem; quandoquidem sæpe temeritas juvat, quod Ars curare non potuit; licebit itaque, non juvantibus frigidis, transire ad calida.*

DIARRHŒA, ET DYSENTERIA.

Quamvis verò ad Diarrhœam, & Dysenteriam attinet, non nisi etiam à cognitione causarum, methodus curativa desumi potest; quoniam, si ob nimiam ciborum ingurgitationem, pravumque usum, aut propter Ventriculi debilitatem, sive defectum digestionis invertantur, & assumpta acido acrem naturam acquirentia, dum ad intestina descendunt, copiosè promoveantur; tunc præterquam, quòd, expedit sæpe per unam diem, vel plures, ut Celsus monuit in lib. 3. cap. 19. fluere facere; sollicitare etiam quandoque oportet, si vitiosæ fuerint, aut molestè dimanaverint. Ita enim purgari suescit corpus, & quod ulte-

ulteriorem noxam temporis cursu inferre posset, majori commodo exturbari videtur. Perinde etiam, si ab iisdem causis dolorificæ Dysenterix fiant; quoniam tunc quoque necesse est humores pravos, qui ulcus promoverant, suavi medicamento traducere, ne ulterius suis pravitatibus intestina inficiant; ut patet ab his, quæ notavit Hippocrates in lib. de affect. num. 24. *Et alvum lacte cocto elueris, reliquum corpus curato, & si febre caruerit, pinguibus, & dulcibus, ac liquidis semper ea, quæ insunt, ex alvo subducito.* Interdum verò ea, quæ perfortes Diarrhœas foras demandantur, aut per magnas Dysenterias egeruntur, non omni ex parte ab intestinorum cavis proveniunt, sed sanguinis inficiati productiones esse demonstrant. Siquidem, quæ à depravatis coctionibus purgamenta supersunt, multoties sanguinem intrant, quem adeo exagitant, ut quàm maximè solvi, & colliquari etiam permittant; qui fusus, & liquatus, quasdam serositates per glandulas intestinorum quampluries à se dimittit, quæ ve-

luti

luti toxica quædam, partes omnes, quas trajiciunt corrodendo corrumpunt. Verba sunt Hippocratis in loco supra citato inferius. *Morbis enim hic fit, ubi bilis, & pituita* : (Loquebatur enim hic de pituita falsa, quæ alvi fluxum cruentum sæpenumero suboriri facit) *in venas & alvum incubuerint; ægrotat quidem sanguis, & corruptus secedit; ægrotat verò intestinum, & roditur, & exulceratur; fit autem hic morbus longus, & laboriosus, ac lethalis, & si quidem robusto adhuc corpore curatur, spes est fugæ; si verò aliquanto jam, & ventre omnino exulcerato, nulla vitæ spes superest.* Et quidem, quia intestina sunt partes debiles, motionibus subjectæ, cum excrementis semper commercia habent; & remedia ad illa plena manu non perveniunt. Et licet in hæctica febre, sanguis etiam liquefeat, alvi que fluxum etiam quandoque promoveat; nihilominus tamen, dum à pravis succis reficitur, semper infestius aliquid demandat, ut optimè advertit Ludovicus Mercatus in lib. 3. de interior. morbor. curat. cap.

cap. 11. ubi sic ait . *Contingit etiam non raro substantiam nostri corporis refici pravis succis , qui succensi , & excalefacti in colliquamentum ocrys degenerant , quàm laudabilis substantia , quæ nonnisi à colliquante calore , ut in hectica , aut humoribus exustis , ut in caufonide liquefcit ; at , quæ ex pravis fit eduliis , à febrim tertianarum calore , promptiffimè in Dysenteriam , aut Diarrhœam commigrant .*

Cum igitur Diarrhœæ pertinaces , aut Dysenteria laboriofa , nonnunquam à sanguine , falino-sulphureis particulis imbuto , & liquefcente ortum habere , possint ; supposito , quod pharmaca fortia eundem reducere apta non sint ; (quemadmodum de Leambio refert Ingeniosissimus Hippocrates , in lib.4. epidem. num.21. , qui pharmacum assumpsit , & in pejus ruere visus est) hinc est , quod si Diarrhœa , vel Dysenteria à sanguine liquefcente ob pravam victum , vel febrem malè judicatam , promoveri videantur , quandoque hujusmodi affectus Aqua frigida curare , à ratione alienum

num esse , non existimo ; Adstringentia enim sine actuali frigiditate non semper proficua esse videntur ; cum hæc firmitates partium potius respiciant , haud quaquam tamen acredines ab humoribus in motum actis removeant, & præsertim si humiditates ob progressas febres deficient : nam sicuti solidæ partes , liquidis bonæ indolis sustentantur , auferuntur , & custodiuntur , ita si hæ mutata fuerint à liquorum pravitatibus , non nisi etiam horum emendatione , restitui posse contingit . Aqua enim frigida liquorum stimulos distrahit , dulcorat , atque qua data via illos à motu liquativo incongruo , quem injerunt , retrahit & solida itidem instaurat , ut reduci possint .

Hanc existimationem summis laudibus effert Doctissimus Hieronymus Mercurialis , qui in lib. 3. suæ Practicæ cap. 15. expressè præcipit , ut adstringentia medicamenta sint semper promiscua frigidis , inquit enim : *Peculiariter autem, ubi malum efficitur ab acrioribus, & biliosis humoribus , utendum his medicamentis*

mentis, quæ refrigerant, & adstringunt, non tantum potentia, sed etiam actu, tam extrinsecus, quam intrinsecus. Mercurialem insequitur citatus, Ludovicus Mercatus, qui loco supra citato ad finem, clarissimis notis significat, liquefactionem sanguinis à pravis succis promotam, si in dysenteriam, vel diarrhoeam commigraverit, non sicuti in hæctica modicè refrigerantibus supprimi posse, quin potius frigore fortiori indigere, ut coerceatur: scribit enim. Quare modò calor exuperans, seu exurens, modò prædicti humores causa sunt, triplici remediæ genere res agenda est; nimirum, Primò his, quæ refrigerent, modicè tamen; nam periclitatur extinctione à frigidis pilulis hæcticorum calor, paulò tamen intensius, quibus prædicti humores abundant, in quibus non est verendum, syrupos, apozemata, & reliqua auxilia nive refrigerare. Secundò hanc rem exequeris his, quæ humedent &c.

Dignum tamen animadversione censeo, quod cordati quidam practicantes sæpe notant; scilicet, quod hujusmodi

N

Aque

(194)

Aqua frigida^z usus, solummodo locum habere potest in illis diarrhœis, quæ ob suas ferocias, licet leves dysenterias actu faciant, magnas tamen tractu temporis, ob humorum nimias pravitates promittunt; nam si ulcus grande effecerint, Aqua frigida non solum non removeret, quin potius ob majorem instigationem, quam inveheter, per sanari non permetteret: siquidem intus fortius colligaret, quod foras promovere deberet; parvum tamen non sic, nam cum in superficie tantum partem contaminat; ablutione detergeret, & pravis humoribus emendationem adhibendo, ulterius dilatari, impedimento esset.

HYDROPSIS AFFECTIO.

ET quod Aqua frigida vero Hydropsi semper jacturam faciat, neminem sanæ mentis inficiaturum esse crediderim; nam loquendo huc præcipue de Ascite, sive ejus causam formalem intueor, aut ad morbum jam factum meas considerationes converto; quomodo pro-

prodesse possit, non invenio.

Et quidem, quantum ad ejus causam formalem spectat, quis erit, ut neget, sanguinis inertiam esse? nam suo sale volatili destitutus sanguis, nihil præter lympham fabricare solet, quæ vel sua humiditate vasa relaxando, aut magna acrimonia erodendo, huc, illuc abscedendo, concluditur.

Hanc autem inertiam, multoties cruor contrahit, vel quia id à quo reficitur, nimis crassum, & faculentum est; quapropter sicut principiis activis destituitur, & debitas fermentationes subire non valet, ita perfectè assimilari, nequit; vel quia Cor, ac ceteræ partes corporis, quæ in ipsum conspirant, suos congruos influxus inhibent, & sua officia comple-
re vetant: at cum neutros hujusmodi defectus Aqua frigida emendare potis est, neque etiam Hydropisi opitulari posse, mea sententia tenet. Crassum enim, & faculentum reducere non potest, quia coctiones suapte natura retardat, cum hæc motu congruo expediantur, & spiritus propter motum in libertatem,

N 2

abeunt

abeunt; frigus enim, quemadmodum aqueum incassat, calorem etiamnum remouet, qui humores, & spiritus expeditos facit. Hinc Antesignanus Hippocrates, cum Hydropisis curationem designare voluisset, haud quaquam Aquam frigidam copiosam, sed parcum potum vini rubri commendabat, & quandoque etiam hoc pane calido alterari debere, ius faciebat; ait enim in lib. acut. num. 62.

Edat sicca, & acria cibaria, sic enim, vel maximo urinam eiecerit, & plurimum viribus potluerit. Deinde panes calidos ex vino nigro, & oleo vindos edat, & quam minimam bibens, plurimum laboret. Labor enim corpus agitatae reddit, quod per motum, sicut spiritus, in libertatem tradit, ita crassities digerit, solvit, & promouet.

Et tandem, quomodo poterunt Cor, & ceterae nostri corporis partes in Hydrope usu Aquae frigidae redintegrari, dum ab ipso sanguine gubernari solent? Quod si Aqua frigida sanguinis segnitiam emendare non valet, neque etiam partes solidas hic poterit vigore replere;

re; Siquidem operationes omnes naturæ, quæ conservationem nostri corporis respiciunt, ita sunt cum sanguinis vigore colligatæ, ac conjunctæ, ut fieri non possit, quin ex ipsius inertia, motus Cordis langueat, reliquarum partium solidarum robur infirmetur, spirituum valor deiciatur, glandularum textura depravetur, fermentorum activitas vilescat: & vicissim, si Cor lentius sanguinem per arterias trajiciat, ac segnius per venas, corporis partes illum impellant, glandulæ munere suo non fungantur, Chylus, ipsum novis spiritibus non ditet, suoque contagio ipsius fermentationem non vigeret; omnino necesse est, ut ejus vigor corruat, & coincidat.

Si verò ad morbum jam factum meas considerationes dirigo, etiam sufficientes rationes mihi deficient, ut conicere possim, quomodo Aqua frigida pro Hydrope removendo sufficiens esse possit.

Et primò, quia corpus novis humiditatibus replèt; quæ non modò, quia frigidæ sunt, crassitudines remove non

possunt, quin ob ulteriorem laxitatem, quam lymphæ ductibus inveherent, veluti alio dato stimulo, ab eorum interpeccadinibus, & inosculationibus, in locum, quem antiquæ humiditates sibi vindicarunt, ipsæ novæ frigidæ humiditates deciderent, aut aliud spatium occupantes, novas inflationes promoverent: & licet Aquæ Hydropicorum conclusæ, sint acrimonia præditæ, quia tamen segnities non deserunt, ab Aqua frigida superari non possunt. Vasa enim, quæ lympham vehunt, tam exilia sunt, ut tot annorum curriculo; anatomicorum oculos effugere visa sint; ac proinde, quia infirmæ sunt texturæ, quemcunque violentum incursum sufferre, non possunt. Præterea si Aqua frigida præter modum assumpta, ex se sola, non adhuc à sanguine contracta hac inertia, huic morbo aliquando formalitatem indidit, quomodo poterit Hydropem jam factum divertere, si æquè abundantes frigidas humiditates exhibet?

Secundò, quia viscera Hydropicorum, sæpe varii tumores circumsepiunt, qui
sive

sive sint frigidi, & ob crassities liquorum, sensim per longum tempus contracti, aut ab acuto morbo provenientes, & ob debilitates, vel non debitas curantias non resoluti, semper superfluentibus liquoribus obicem ponunt, ne ultra transmitti possint; unde si de Aqua frigida Hydropici satietate afficerentur, præterquam, quòd debiliores efficerentur, atque principia activa omnium fermentationum obruerentur; exitum tamen, cum huiusmodi tumores implicarent, ulteriores anxietates miseri egrotantes sustinerent, & acutus etiam suffocati obissent, uti pluries observavi.

Tertio, quia Aqua frigida aquositates extra limites coacervatas non haberet, quo divertere; & quanquam multæ viz sint nobis incognitæ, per quas natura quandoque se exonerare solet, has quidem, si in Hydrope promptas haberet, sibi adaptaret prius, quàm ab Aqua frigida novis humiditatibus pressa esset, cum copiosæ etiam sint aquositates, quæ naturam in Hydrope molestia afficiant, & ulteriori Aquæ proventu non indi-

geret, ut distrahere posset.

Quartò dato, quod Aqua frigida, à longo tempore coacervatas Humiditates quadantenus derivaret, ipsam tamen Hydropisim non resolveret: nam non minus Hydropisi laborat, qui universum corpus, vel aliqua ejus pars, à nimia feri copia intumuerit, quàm qui aridum habens corpus, vel per nares, vel per alvum, vel per urinam, vel per cutim, stupendam humoris serosi collusionem scernit: quod clarius evincit; quia suppressa illa evacuatione, protinus partium tumor iterum apparet; aut si in conspectum non venerit, alicubi aquositates delabentes, majus incommodum progignerent. Plerunque enim in Pectus ruunt, & tusses, ac difficiles respirationes pariunt. Aliquando Cor afficiunt, & ejus motus intercludunt; Atque non semel etiam ad Caput vertuntur, & Apoplexiam, vel Lethargum producunt. Oportet enim, aquositates non generari, ut sanguis, & viscera nostri corporis, habem non contrahant; procreant autem si fuerint, illa remedia usu habere necesse

se

se est, quæ sanguini inertie provideant, robur, & firmamentum partibus adiciant; & aquositatibus viam congruam tribuant, ut determinari possint.

NEPHRITIS CALCULOSA.

Quanquam nemini controversatur, Nephritidi calculosæ Aquam semper adesse, num autem calida, vel frigida, copiosa fieri possit, non est Vir Sapientissime, ut scio ad præsens apud omnes receptum; nam multi experientia adducunt usu Aquæ calidæ subito evanuisse; alii observationes referunt potu Aquæ frigidæ mox extinctam fuisse, hinc, illinc, proinde versantes, quidam Aquam calidam commendant, nonnulli verò Aquam frigidam summis laudibus extollunt. Cum autem ingenium meum, etiam in hac re perspicuum habere poposcis, quales fuerint meæ determinationes, paucis quibusdam delineabo.

Et profecto quidem, Aqua, vel consideratur, ut Aqua est; aut quia frigida,
vel

vel calida est. Si ut Aqua est, omni Nephritidi convenit, quia salium concentrationes, à quibus lapides in nostro corpore generantur, removet; sin autem ut frigida, vel calida est, quemadmodum illa quandoque prodest, ita hæc, etiam non semel conveniens esse posse videtur.

Interdum enim Aqua ut frigida est, Nephritidi calculosæ suas manus præstidarias præstat, ob aliquid aliud præcipuè, quod renibus dolentibus accidit. Nempè si in corpore, humores, qui motum, ac flammam invehunt, redundaverint; cum hi ad ipsos renes, propter maximos suos cruciatus impetuosius accurrant, & ob irritationes, quibus hos ulterius laceffunt, spatia contrahentes; calculum fortius intercludant, ex eo, quòd magis dolorificum reddunt, Aqua frigida, quia ab illis sua humiditate acredines removet, & frigiditate, impetum, ac flammam coercet, dolorem etiam levabit, & ut calculus promoveri possit, facultatem tribuet. Sæpe enim, quæ calculum comminuunt subministrari non possunt, quia plus quam decet, motum irritativum in-

sti-

fituunt; & sicuti liquorum impetus adaugent, ita, & renes dolentes, majorum, instigationum participes multoties efficiunt. Secus autem Aqua frigida, quæ haud motu irritativo calculum propellit, sed vias dilatas faciendo, illius descensum properat.

Hoc autem præterquam, quòd multis aliis rationibus planum reddere possem, experientia tamen ductus approbare videtur, etiam Pergamenus Galenus, qui in lib. de renum affectuum dignotione, & medela, sic scripsit: *Veruntamen, si laborantis natura calidior esset, & sitis vehementior, vacuato prius toto corpore, & ab excrementis repurgato, si qui frigidam bibere essent consueti, & phlegmone nullum viscus laboraret, nec esset imbecille; frigidam sæpe copiosè exhibuimus, renibus ita corroboratis, e vestigio lapidem impactum expulerunt.* Nec obstat, quod tepida ad renes perveniat, nam fervores moderat, qui majores rigiditates progignere solent. Cæterum, si stupefacientia interdum proficiunt in removendis doloribus, Aqua frigida quia quodammodo

modo torporem affert, majori commo-
do à sensu molestiam distrahit, & à reni-
bus obstructions aufert.

Aqua verò calida, etiam primas mul-
toties obtinet, si Nephritis calculosa,
corpus debile, obstructionibus obnoxium,
vel crudis, crassisque succis abundans,
invadat; nam calorem naturalem foven-
do, humiditates exigitas subministrat,
obstructions laxando, reserat; atque
lentitas crassities solvendo, traducit. Cal-
culum enim non semper humores motu,
& acrimonia præditi, propter rigidita-
tes, quas afferunt, renitentem faciunt,
verùm etiam si lentescentes fuerint, for-
tius infarciendo, etiam concludunt, ut au-
tem dolor auferatur, spatia, in quibus com-
plectitur, dilatare oportet, quæ cum non
uno modo angusta fieri videantur, haud
pari virtute remediis, explicari possunt;
dilata quidem Aqua frigida reddet, si an-
gustias ob ferveores contraxerint; dum
autem propter multitudinem crassorum
humorum coarctari prospiciuntur; non
nisi à calida humiditate reserari posse
contingit; Quapropter idem Galenus,
qui

qui in calida Nephritidis constitutione Aquam frigidam usu habendam esse proposuit; ad præsentiam crassorum excrementorum; quæ tepidam facultatem obtinent, commendare visus fuit, sic enim ait in loco supra citato inferius: *In corporibus autem plethoricis, quæ succorum quatuor multitudine equaliter redundant, & excrementosis, & in quibus viscus aliquod debilitate affectum est, & ea forte aliis, frigida potionem cavere conuenit. Cæterum si post hæc omnia, quæ diximus, lapis adhuc firmiter resistat, utendum est medicamentis, quæ tepidam facultatem habeant.*

Ad hæc enim referri possunt; quæ Sapientissimus Zecchius in suis consultationibus notavit; scilicet Aquam calidam summum remedium esse in Nephritide calculosa, hoc est, maximo opere prodesse posse, si calculosi, frigidi, & debiles fuerint, ac crudis, & crassis succis abundaverint; nam crassities delet, quæ calculum in renibus magis irretiri faciunt, & stomachum non infirmat, si copiosa fuerit. Concludo igitur Aqua abundans

dans ; omni nephritidi adesse potest , quia urinam , quæ calculum promovet , fecundam facit ; modo tamen debet esse frigida , modo calida ; prout ea , quæ occurrunt , prævio fervore , vel segnitie , calculi casum prohibent .

URINÆ SUPPRESSIO .

Sequitur modo Urinæ suppressio , quæ græco vocabulo *ισχμία* dicitur , Nominis autem Ischuriz , hic non modo illam affectionem designo , ob quam vitio Vesicæ Urina non transmittitur ; verum etiam quando ob Renum , vel vasorum illis adjacentium culpas ad Vesicam non pervenit (de stricta autem sanguinis compage , ut Sapientissimo Villisio placuit , hic non loquor , cum si hic quoad suam crasim strictus evaserit , præterquam , quod ægrotanti subito vitam præcluderet , serositates autem , in quibus innatæ , haud strictu complexu teneret ; siquidem satis superque constat in febribus coagulativis , illas ubertim per Urinas , aut sudores divertere) ; eò quod
ab

ab utrisque commune symptomꝰ procedit, nempe Urinæ interceptio, prout clarè docet Galenus in lib. 3. de sympt. caus. cap. 2. *Vocat enim vulgus medicorum, non secus ac Ischuriam, quanquam Ischuria non sit illud quoque symptoma, cum Urina in Vesicam non venit, perditâ scilicet Renum actione, & permittendi proinde sunt ita nominare, cum propriam actionem non habeant, non tamen latere debet amborum affectuum differentiam.*

Quomodocunque igitur Urina supprimitur, vel in Renibus impedimenta fiunt, aut in Vesica vitia construuntur. Si Renes Urinæ moram afferunt, quia multæ sunt causæ, quæ illos infirmare possunt, non æquè omnes usû Aquæ frigidæ removeri posse videntur; nam si Renes sensu torpescunt, & ob contractam Paralyfim spirituum influxibus orbati fiunt; medicamentis, quæ motum infittuunt opus habent, ut vitalis influentia compotes esse possint; quemadmodum insinuavit Galenus in lib. 1. de locis affectis, cap. 6. *Hos autem curare oportet calorifica auxilia locis affectis adhibendo.*

da. Ita quoque si obstructione preman-
tur: nam cum obstructio fiat à crasis,
tardisque substantiis, & Aqua frigida ob-
quietem, quam invehit, illas disjunge-
re non possit, neque apta fiet obstru-
ctiones remove; Et permisso, quod
lapidem Renibus impactum aliquando ab-
duxisse visa fuit, ille tamen grandis ef-
se non poterat, cum in Nephritide non
semper Urinas omnino intercipiat, &
copiosus Aquæ frigidæ potus, qui lapi-
dem, Urinam abundantiorē faciendō,
courget, sanguinem non inficit, quia ci-
to pertransit.

Sin autem Renes ob conniventiam, su-
perfluentibus serositatibus aditus pervios
non reddant, cum huic duplici, ex cau-
sa subjecti fiant, videlicet, ut ait Ga-
lenus in supracitato libro de symptoma-
tum causis cap. 2. aut propter collectio-
nem aliquam, quæ præter naturam fit, aut
propter nimiam siccitatem accidat; ita si
primæ Aqua frigida satis esse non potest,
sic & secundæ aliquando opportuna fieri
videtur.

Conniventes quidem interdum fiunt
Renes

Renes ob crassos quosdam humores, qui in eorum porositatibus interclusi, ac ob difficilem transitum in tumores elevati, magnis angustiis prementes, ab illis urinas in vesicam delabi non permittunt: at, quia Aqua ob frigus majorem crassitiam tribuit, & quo minus tumores resolvantur efficit, neque Urinas fluentes reddere possit. Et licet hujusmodi tumores aliquando calida apostemata representant, attamen, quia Aqua suo algore incrudesceret, & non abduceret, aut etiam si suppurati fuerint, probè non abstergeret, nec illa impedimenta removeret, quæ cursum Urinis intercipere solent. De hac enim præcipua Renum collectiva conniventia loquutus fuit Avicenna in lib. 3. sui operis fen. 18. tract. 2. cap. 1., cui in cap. 3. cum curam adhibere voluisset, Aquæ potum omninò interdicere visus est. Sic enim ait. *Et propter illud oportet, ut prohibeas potum Aquæ quantum possibile est, scilicet in hora simili huic horæ, quamvis sit conveniens secundum aliquem modum curatio ad mundificandum; nam etsi Aqua sit conveniens,*

niens, propterea, quia infrigidat, & humidat apostemata calida, veruntamen cum est taliter, quod impellit provocationem, & coarctat versus eos ea, quae sunt effusa ad latus hujus apostematis, & ad contrariam viam suo motu, tunc nocumentum est supra juvamentum, causa qualitatis suae. Hoc est, ut explicant aliqui Doctissimi Viri, quia crassius reddit, quod Renes intus concludunt, & canalia angustiora facit, quorum munus est Urinas promovere.

Plerumque verò Renes conniventes fiunt ob nimiam siccitatem; & hoc accidit, quando febres humiditates impensè à corpore resolvunt, & Renes intercludi videntur, non solum, quia humiditatibus, quae à sanguine decidere solent, orbantur, verum etiam, quia ob fervores sanguinis, & praecipuè ejus, qui per arterias, & venas emulgentes, quae ipsos circumsepunt, Phlogosin quandoque concipientes, contrahuntur; & in hoc casu Aquam frigidam congruam existimaverim, eò quod fervores sanguinis retardat, qui humiditates distrahunt,
&

& Renibus laxitatem præbet, ut Urinas trajicere possint.

Hanc autem siccam conniventiam, cum collectivæ oppositam dignovisset Sapiientissimus Avicenna, ipse quoque contraria curantia distrahendam esse proposuit, inquit enim in loco supra citato inferius. *Quod si necessaria fuerit, tunc oportet, ut in potu detur Aqua frigida, quæ sugendo per cottum (vel ut explicat alia litera, sugendo paulatim), vel per aliud sumatur.* Si enim de conniventia collectivæ verè loquutus esset, utique, quæ prius significavit, contradictionem inveherent; cum necessitas haud remedia incongrua, sed solùm, quæ curantiam contrahunt, ob urgentiam, indicat.

In Ischuria autem legitima, in qua Urina vitio vesicæ supprimitur, quamvis musculo sphincteri, qui ejus os claudit, pariter siccæ inflammationes obvenire possint; nihilominus tamen, quia Aqua frigida vesicam majorum ferositatum copia afficeret, & ob aliam causam, nempe ob nimiam distentionem à debita

pressionem distraheret, non posset equidem pari virtute proficere. In uno tamen casu suas virtutes dilatare valeret, scilicet, quando sanguis ob nimiam liquefactionem in serositates resolutus, illas abundè in vesicam promoveat, & hæc ob nimiam dilatationem, privata pressione non trajiciat; etenim quia Aqua frigida fusionem sanguinis cohibet, & serositates ab ipso minus decidere facit, licet in vesica conclusas abigere non possit, causæ tamen obstat, ne cruor illas magis profluentes faciat; & quanquam à tergo influentibus vesica ulterius opprimi videatur, tamen, quia usu catheteris ab his levari potest, & applicatione remediorum externorum sensim vigorari, præteritam culpam redimens, redintegrabitur, ut ex sequentibus Historiis colliges.

Annus enim octavus pertransit, quo infirmabatur Dominicus Ragozzino, Faber autem lignarius erat iste, domicilium habens in viculo quodam, ubi dicebatur *is Mannise*, qui recurrentis Rhedæ impetu, in vicinum coactus parietem, cum
penè

penè frangi visus effecit, auxilium meum imploravit ; quem licet aliquo modo post aliquod tempus restituissem, impotens tamen semper erat ad laborandum. Cui, ut presto essem, balnea naturalia adveniente tempore Veris, ut ingrederetur, imposui ; in qua providentia acquiescens, tempore stabilito Insulam Ænariam pergit, & cum ea usu habuisset, fortior redire visus fuit ; quapropter per plures annos de iisdem periculum facere voluit, nam vigore præditus semper redibat, & melius postea suis incumbere negotiis. Transactis autem aliquot annis, febribus quibusdam subiciebatur, à quibus aliquando haud liberari poterat, ni magnam quantitatem Urinæ cum summo ardore projiceret. Recidivus ergo quodam tempore à febre factus, Urinæ non sicuti prius laboriosè prodibant, sed tamen omnino supprimi inspiciebantur, quas licet usu catheteris semper à vesica extrahere faciebam, nihilominus tamen pauco transacto tempore, eandem iterum implebant, & triplo, vel quatruplo materiam potus singulis

diebus superare videbantur. Cum autem febrem, illum haud derelinquere inspe- xissem, immo ob magnam sitim, anxie- tatem, & linguæ ariditatem, sensim, etiam exolvi; sanguinem in liquationem abiisse, suspicatus fui, unde negligens per aliquod tempus curam vesicæ, omne studium ad sanguinem reducendum im- posui; Quapropter lacte caprillo pri- mùm instaurandum curavi, & multoties etiam aliquas potiunculas ei largiebar ex syrupo violaceo, unà cum pulvisculis ex gummi Arabico, & Dragacantho; Vesicam interim semper cathetere exhau- riri faciebam, ne ulterius à magno pon- dere Urinæ gravaretur. Verùm, quia morbus ad plenum dissipari non videba- tur, immo ægotantem in majorem rui- nam abire perspexissem, semel in die post octo horas à pastu, largissimum po- tum Aquæ frigidæ permittebam; quem cum proficuum post paucos dies exper- tus fuisset, (etenim sitis extingui in- spiciebatur, lingua humescebat, somno aliquantulum indulgebat, & urinæ quan- quam per catheterem extrahebantur, sen-
sim

sim diminutæ prodibant, cum materiam potius parum aliquando excedebant) per duas hebdomadas hujusmodi methodum servare injunxi, & sic febris intermisit, sitis evanuit, & corpus iterum nutriri cœpit. Urinam tamen, quia ad nutum voluntatis non trans mittebat, ob obtusum sensum vesicæ, hanc balneis, & calidis fomentis instaurandam proposui, & quamvis à prima invasione transegissent quadraginti dies, sanus tandem perfecte evasit.

Secus autem accidit Rev. D. Paulo Adjutorio, Religioso benemerito PP. Camaldulensium, cujus solertiæ munus erat, Procuratoris hîc Neapoli commissum. Infirmam autem hîc vitam ducebat, nam forti Stranguria à multis annis laborabat; & quotidie cum Urinis magnam quantitatem materiæ sabulosæ extrudebat. Negotiis ergo suæ Religionis incumbens, urinæ licet profluere videbantur, magis tamen dolorifica, ob non assueta exercitia efficiebantur, & quandoque quadam ex parte, etiam à consuetudine deficiebant, quia in magnos

sudores sæpe resolvebantur. Claudens tamen cursum sui officii, Archimandrita Sacri Eremitæ Sanctæ Mariæ Incoronatæ factus fuit; quo pergens ob clima frigidum illius loci, sudores, quos prius abundè profudebat, non amplius reverti visi fuere, nec Urinæ proinde fluentiores reddebantur. Transacto igitur aliquo tempore cum hac convalescentia, sensim, & sine sensu, tumor quidam, subtus Umbilicum apparuit, ad quem resolvendum multos medicos circumvicinos convocari iussit, qui eidem, etsi multa remedia præbuisserent, tumor autem non distrahebatur. Neapolim ergo rediens, cuidam Perito suo partialissimo amico curantiam commendare voluit, qui in determinationem veniens, tumorem esse de scirrhi genere, quia dolorem non afferebat, balnea naturalia Putheoli, vulgo dicta *Subveni homini*, ingredi ordinavit, indicationem capiens, non solum à tumore, quem distrahere cupiebat, sed etiam à sudoribus suppressis, urinis diminutis, & à materia sabulosa, quam cum urinis non sicuti prius excernebat.

nebat. Exonerato igitur corpore Aqua solutiva Pauli Emilii, & syrupo florum persicorum, balnea introivit; sensim tamen debilitari cœpit, & urinas, quas copiosiores reddere debebat, magis deficientes erant. Suspicionem tamen habens aliquem lapidem in Vesica abscondi, illam cathetere explorandam esse præcepit. Adveniente igitur Lithotomo, catheterem in Vesicam injecit, in qua lapidem non reperiit, sed magnam quantitatem urinæ ab illa extraxit, quo facto tumor statim evanuit; liquecebat enim sanguis, & propter balnea ocysus in urinas resolvebatur, quas plus justo vesica excipiens, in magnum tumorem se elevabat. Ab extractione igitur transfactis aliquot horis, quia urinæ ob sanguinis liquationem, iterum copiosæ descende-
 debant, tumor rursus se manifestavit, quem usu catheteris denuo resolvere oportuit. Et quanquam necessitas sic postulabat, catheteris tamen usu, Vesica tandem in inflammationem abiisse visa fuit, propter quam infra paucos dies oculos in mortem clausit. Aperto igitur

tur cadavere, magna copia urinæ in Vesica inventa fuit, hujusmodi autem livida erat, ob Gangrænam, quam contraxerat; corruperant enim omnem ejus substantiam, cum longi urinæ adhæsus, qui eandem debilem effecerunt, tum summæ dilatationes ob copiam, quæ non modo urinas ab exitu retrahebant, verùm etiam ulcus, quod habebat in collo, summopere propagabant. Hic enim si usu Aquæ frigidæ curatus esset, forsitan (ad meum sensum) restitui potuisset, quia licet Aqua ulteriorem materiam urinæ sanguini advehere valuisset, istius tamen ruiturum retinens, minus in perniciosas humiditates abire permisisset. Et dato, quod Vesicam, quæ Ischuriam parturiebat, immediatè Aqua frigida non attigisset, majori malo occurrens, quo ulterius labefactaretur, interdixisset. Quapropter semper animum advertere debemus, num in Ischuria legitima congregetur urina in Vesica ob sanguinis liquefactionem; cujus copiam, licet Vesica ob nimiam distentionem aliquando non transmittat, haud possunt tamen

me-

medicamenta, quæ illius exitum provocant, sanguinem sic affectum restituere, sed tanquam altera Diabetes curari debet, ut paulò inferius.

STRANGURIA, ET DYSURIA.

SIve guttatim urina cum ardore emanet, aut affluenter cum dolore profiliat, semper morbum teterrimum designat, ac curationi renitentem, cum neminem se vidisse servatum narret Hippocrates in libris Epidemiorum. Quamobrem, cum nullum fere remedium hisce affectionibus sæpe proficere videatur, etiam de Aqua frigida quamplurimi in præsentiarum periculum facere cogitant. An verò ex methodo hujusmodi praxis debeat, quando, & quomodo, ab his, quæ modo tibi significaturus sum, imaginem mearum cogitationum delineatam habebis.

Et quidem hoc vitium, vel immediate à sanguine derivat, aut à parte, per quam pertransit, vel cum ea consentit, contrahit. Utcunque autem consequi-

sequitur, datis quibusdam, potest aliquando subsidio venire, non datis autem obesse.

Utilitatem quidem interdum afferre potest, quando lotium à sanguine, vel nimis effervescente, aut à bili salina-sulphurea turgido, acrimoniam nactum, laboriosè transmittitur: nam cum Aqua frigida humiditates longè, latèque prolactet, cruorem omni ex parte perluens, atque ipsius fervores contrahens, illas, quæ ab ipso deducuntur serositates, minus nocituras reddit. Nisi enim aquositates copiosiores fierent, pauca illæ serositates, quæ sanguinem circumfluunt, superfluitates, quas ab ipso exciperent, majori complexu tenerent, & non nisi molestiam inferendo easdem promovere possent.

Damno tamen esset, si lotium à sanguine acido acri acrimoniam mutuaverit; quia cruor per hujusmodi ægritudinem, sæpe crudos, & crassos generat succos, qui etsi acredines etiam involvant, Aqua ob frigus magis concluderet, & fortius implicando hostiliores
red-

redderet . Senes enim , quia acidas cruditates generant , hisce ardoribus plerunque subiecti fiunt , & propter debilitatem , ac frigiditatem naturæ , minimè reduci posse videntur .

Argumenta autem , quæ huic mæx estimationi vim tribuunt , erui possunt ab ipsius causæ intuitione ; nam sanguis acido salsus fieri solet , vel ob languorem , aut deficientiam fermenti fellei , ut opinatur Helmontius , quod non valet succum Pancreaticum degenerem emendare ; vel ob potus , aut cibos acidiores , sive non benè fermentatos , qui felleum liquorem pervertunt . Cum autem Aqua frigida fermentum felleum adeo instaurare , vel supplere non possit , ut succus Pancreaticus , & acores alii ex languore aliorum viscerum aborti , corrigantur , aut acidæ cruditates à crudis , crassisque cibis promotæ , emendentur , neque poterit hisce ardoribus ab acido acri vitio sanguinis progenitis curantiam injicere . Hujusmodi enim ægrotantes cachexiis compluries subjiuntur , debiles redduntur , tardè coquunt ; parum appetunt ,
mi . . .

minus sitiunt, frigidi evadunt, & viscera eorum semper crudis, & crassis succis abundare prospiciuntur.

Quod si culpa Renum, Vesicæ, aut potius Uteri, vel Intestini recti, quæ cum Vesicâ consentiunt, dolores, sive ardores promoveri videantur, uti scribit Hippocrates in lib. 5. aph. 38. *Recto intestino, aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium accidit, & renibus purulentis accidit stillicidium, urinæ.* Tunc curantia etiam disparilis esse solet. Et quidem quantum ad inflammationem attinet, si hæc simplex *Phlogosis* fuerit, cum hæc non aliud, quam sanguinis incensionem designet, quæ in fibris quandoque sola mutatione facta, & sine manifesto tumore, sanguinem à cursu præpedit, poterit multoties prodesse, quia flammam extinguit, laqueos disperdit, & sua gravitate sanguinis cursum properat. Si verò *Phlegmonin* representabit, minimè meo videri consentanea evadet, quia ob tarditatem, & crassitiem, quam sanguini confert, illum magis in parte inflammata concluderet.

Quo-

Quomodocunque tamen hujusmodi partes exulceratæ fuerint, nunquam pro remedio esse posse mihi persuadeo, quia si *Frigus ulceribus omnibus mordax est*, ut docet Hippocrates in libro 5. aph. 20. in his mordacissimum redderetur, ut idem in aph. 22. ejusdem libri narrat. *Et Herpetibus exedentibus, Sedi, Pudendo, Utero, Vesicæ, his calidum amicum, & judicans, frigidum verd inimicum, & interimens.* Vesica enim, Uterus, Sedes, & Pudenda, cum omni ex parte nervosa sint, sicuti à calido semper juvantur, ita à frigido summopere lædi solent.

Et tandem si ardores aliquando ægrotautes patiantur ob calculum vesicæ, Aqua frigida abstrahere non potest; cum quia mucositates, in quibus involvitur, & augmentum capit, copiosiores fiant, tum quia urinæ abundantiores factæ, in exitu calculum fortius impellerent, & Vesicam ulteriori pressione, majorem angustiam subire permetteret.

Sic enim accidit annis elapsis Nicolao Sellio, in Plathea vulgo dicta *lo Pen-
nino*

nino, qui ob calculum grandem, quem in vesica gestabat, cum hisce ardoribus subjiceretur, & spe ductus à tantis cruciatibus liberari, si Aquam frigidam ad satietatem biberet, postquam sorbuit, ob citatiorem urinæ transitum, dolores adeo increbuerunt, ut potius mori optabat; quàm in viventibus censeretur.

Vidi etiam non multis ab hinc annis Infectorem quendam serici, qui denominabatur Dominicus Tucci, in Plathea dicta, *Santa Catarina delli Trenettari*, qui ob summos ardores, quos calculus magnus, quem in vesica gerebat, promoverat, cum Aquæ frigidæ ad longum tempus, mane quinque horis ante prandium, & sero totidem à pastu, ad duas, vel tres libras, copia affectus esset; præterquam, quod Aqua frigida illos non abduxit, cachecticum tandem reddidit, & inter vivos agere, desinere fecit. Hi enim blanditiis decipiendi sunt potius, quàm remediis suspectis tractandi; & illa medicamenta semper ad manus habere debemus, quæ si hosce ardores penitus non eliminant, saltem mitiores facere possunt.

DIA-

D I A B E T E S .

Diabetes à verbo græco διαβαίνω, latinè transeo, dicitur, in qua urinæ non solum post potum cito fluentes fiunt, sed triplo, vel quatruplo multoties illius quantitatem excedunt. Sittim enim tantaleam invehit, quia corpus omnibus humiditatibus spoliatur, febrem advehit, quia sanguinem plusquam oportet agitaturn reddit; & corpus demacrescere facit, quia debita refectioe privat. Et quanquam antiqui in determinandis differentiis discordent; omnes tamen in Causa cum Hippocrate conveniunt, nempe à sanguinis liquatione, fieri. Sic enim habet in lib.6.Epid.sect.5. *Urina concolor cibo, & potui, & ut consuevit, ubi humidi colliquatio.*

Et quidem, qui hujusmodi mali effectus attento animo intuentur, non nisi à plus justo laxato cruore originem habere posse, conjectura prospicient; etenim, si potus, & cibi humidiores, urinis materiam suppeditant, absque dubio, si

P

hujus-

hujusmodi defecerint, & urinæ plusquam satis uberiores fiant, cum hæc immèdiatè à sanguine derivent, nisi cruor laxaretur, plena manu non promoveret; nam si strictus evaserit, cum fortius completeretur, illas non traduceret. Si enim sanguis non colliquesceret, motus Cordis concitator non fieret; partes internæ à sensu molesto caloris non afficerentur, nec partes solidæ à febre distractæ, contracta macie contabescerent. Partes enim solidæ, semper cum liquidis conveniunt, & sicuti illæ liquidis congruis sustentantur, ita si hæc alienari videantur, solidæ partes proprias substantias pro illorum instauratione tradunt.

Et quod verè partes solidæ in sanguinem quandoque abeant, & cum illius substantiis in Diabete transmittantur, ulterius argui potest, non solùm à pinguedine, quæ sub olei forma cum urinis extruditur; verùm etiam, quia hujusmodi, veluti Mel, & Lac dulcescere solent. Cæterum si substantiæ partium solidarum, dum sanguinis penum resarciunt, cum eodem non liquarentur, neque

que cum ipsius particulis dum foras trajiciuntur, urinæ indaginem representarent. Et licet renes dilatiori hiatu possint, etiam aliquando urinis promptiorem transitum præbere, haud quamquam tamen si serositates sanguini non superessent, apti forent illas transmittere, quia nemo, quod non habet, alicui dare sufficiens esse videtur. Galenus enim, qui magnam activitatem in renibus excalescentis reposuit, liquefactionis non immemor, huic primum locum tribuere visus est, sic enim notat in lib. 5. de simplic. medicament. facult. cap. 13. *Siquidem ad id, quo facillimè ad se trahunt renes, quod in sanguine aqueum, tenueque, ac serosum est, utraque hæc conferunt, nempe totius sanguinis primum fusio, deinde segregatio, quorum neutrum absque valido calore peragi queat. Calorem enim, sive motum pro causa hujus dissolutionis agnovit, quia motus est, qui particulas cujusque corporis, quæ stricto complexu tenentur, separat, atque disjungit. Præterquam, quòd si renes ad hanc affectionem producendam soli concur-*

P 2

currerent, sanguinem, etiam cum urinis traducerent.

Hunc autem motum fusivum, compluribus sanguis init, quando salis volatilis, & valde acris copia afficitur, & præsertim si eidem adjungitur acidum acerrimum, *Utpote cui* (quemadmodum docet Franciscus de Leboe Sylvius in Appendice ad Praxim tract. 5. num. 330.) *præ aliis rebus convenit res quasvis corrumpere; & ad fluiditatis statum deducere; ut sicut videmus in scorbuticis, qui sæpenumero sputatores sunt, & urinas fluentiores reddunt. Quam existimationem confirmant in dies causa, quæ hunc affectum promovere solent v3. Febres quamplurimæ salino-sulphuræ, vel vini vaporosissimi moderati potus, aut cibi multo sale, & pipere conditi, sive motus animi, & corporis concitatiores, ita ut perinde etiam, & Regio calidissima, de qua præcipuè verba faciens Doctissimus Hieronymus Mercurialis in lib. 3. suæ Practicæ cap. 30. ait, ideo antiquis græcis, raro hunc affectum innotuisse, quia cum Regionum occidentalium incolæ fuissent,*

sent,

sent, ob frigus, quod illuc dominabat, non ità facile promoyebatur; in Orientalibus verò, & præcipuè in Ægypto, cum calor illius Regionis moderationis limites prætergrediebatur, citius fieri, consuetum erat, ac proinde Raby Moyse, qui per decem annos illuc commoravit, plusquam viginti dinumeravit.

His pro certo habitis, & quis inficiabitur, Aquam frigidam, diabeticis sitientibus, & consumptis prodesse non posse? hæc quidem humiditates abundè distractas suppeditat, salia, quæ sanguinem impensè dissoluunt, diluit, ac redines ab eodem contractas avertit, & ex nostra hypothesi, omnibus motibus liquidivis ex adverso esse potest. Remediâ enim, quæ motum retardant, non æquè omnia humiditates congruas subministrant; at quia Aqua frigida debitas humiditates præstat, reliqua antecellit, quia fortius agit, nempe cito sitim placat, sensum molestum caloris intus distrahit, ac à dissolutione cruorem tuetur; & quam humiditates copiosas introducat, minus tamen profluentes facit, quia san-

guinem à liquatione abducit . Refert enim Zaccutus Lusitanus in lib.2: suæ Practicæ cap.17., Hominem quendam , cui necesse fuit , tempore hyemis , se-
 viente bruma , per viginti dies in lacu-
 nam Aquæ frigidæ plenam se injicere ,
 ut à magna siti , & ardore , quem ingens
 urinæ exitus , promoverat , vindicaretur . Rhafis etiam hæc erat Praxis , sci-
 licet diabeticos in Aquam Frigidam im-
 mergere , & tamdiu in illa commorari
 faciebat , donec universa cutis propter
 frigus obrigesceret . Et tandem Avicen-
 na , tam in infrigidantibus , & humectan-
 tibus remediis confidebat , ut nullo alio
 præsidio melius resolvi posse vaticina-
 batur . Sic enim inquit in lib.3. fen.19.
 tract.2. cap.18. *Diabetes quidem cum ac-
 cidit , ut plurimum accidit ex caliditate
 ignea , quapropter plurimum curationis
 ejus est , infrigidatio , & humectatio ,
 cum fructibus , & oleribus , & robur fri-
 gidis , de illis , quæ non provocant , si-
 cuti sunt Lactuca , & Papaver , & quie-
 scere in aere frigido humido , & sedere in
 tineâ Aquæ tamdiu , donec fortasse con-
 gele-*

geletur (vel ut alii explicant , vehementer infrigidetur) & sedetur sitis ejus , & infrigidentur renes , & fortes fiant lacerati eorum , & confert in ea odorare canphora , & nenuphar , & similia de redolentibus frigidis ; & de illis , quæ valent ad hoc , est dormire , & occupatio à siti est remedium antecedens . Quare oportet , ut occupetur saltem sumendo à potu superfluitatem Aquæ , & melius illo est , ut sumat in potu Aquam frigidam valde , & deinde evomat eam , & iteretur illud in eo . Medicamenta enim adstringentia in Diabete , si aâuali frigiditate orbentur , haud certam reductionem promittunt , quia licet solidis partibus aliqualem firmitudinem tribuant , à liquidis tamen stimulos non remouent ; unde idem Avicenna in loco citato , siue Affocam ex farina hordei , aut trochiscos ex balauſtis . , aut Bolum Armeniam , Dragacanthum , vel Gummi Arabicum usu habebat , semper cum Aqua frigida permiscere sueſcebat , ad hoc ut partes stimulis privatæ , minores irritatiores perciperent , minimè omnium resolverentur ,

atque, ut robur acquirentes, novas humiditates sibi assimilare possent . .

P O D A G R A.

Quanquam hoc nomen Podagra ad significandam pedum dolorificam, passionem præcipue destinatum fuerit; nihilominus tamen, quia præsens occupatio Praxim invehit, & ægrotantes, ut ait Nathan Lacy in tractatu de Podagra. *Res & substantias, non autem nomina, & pompam querant.* Hic Podagram univèrsim sumo, & omnem sub illo nomine arthriticam passionem comprehendo, scilicet, dolorem, Coxendicum, Gonagricum, Chiragricum, Podagricum, Rachisagricum, Omagricum, Pechisagricum &c. Num autem hujusmodi dolores Aqua frigida aliquando diverti possint, ex aliis primùm, deinde ex meo sensu opiniones expromam.

Et profectò quidem multi sunt, qui pro parte affirmativa contendunt, & præsertim, si à causa calida promoveri videantur; nempe quando præter magnos

gnos cruciatus, quos sæpissime inferunt, febrem promovent, virtutes resolvunt, & articuli rubore, calore, ac gravi pulsu occupari prospiciuntur : Nam cum hæc omnia magnam flammam representent, & cum non exigita effervescentia, etiam summum humorum acrimoniam ; Aqua frigida, quia quietem affert, sicuti fervores extinguit, & aculeos ab humoribus efferis aufert ; ita etiam doloribus levamen tribuit, nec non animo pacem, ac viribus consistentiam.

Et quod in acerbissimis articulorum doloribus, aliquando Aqua frigida possit se adjutricem præbere, authorem Hippocratem esse dicunt, qui in lib. 5. aphor. 25. ait. *Tumores articulorum, & dolores sine ulcere, & podagricos dolores, & convulsiones, horum plurima, frigida multa super affusa levat, & minuit, & dolorem solvit ; Stupor autem mediocris dolorem solvit.* Quod clarius explicasse Galenum referunt in comm. *Quæcunque enim inflammationes, vel inflamina ad rubrum, & subruentum recenti sanguine tendunt, à frigida ait sanari, quæ*
in-

influxum sic cohibet, & dolorem in talibus solvit, quia ejus causam abscindit. Refrigeratio enim largior, offert torporem mediocrem, qui & ipsum dolorem solvit, sensum hebetando. Et tandem Cornelium Celsum; etiam adducunt, qui in lib. 1. cap. 9. sui operis, sic literis mandasse tradunt. Frigida prodest articulis, doloribusque, qui sunt sine ulceribus. Cum ergo ex horum sententia Aqua frigida extrinsecè adhibita, articulorum doloribus succurrit; si affluenter in potu exhibeatur (inquiunt) causam, quæ illos promovet, facilius dissipare poterit. Humores enim si effervescono abscedunt, donec a fervore non recedunt, influxum cohibere non possunt, nec acrimoniam, qua præditi sunt, deperdere videntur, si à motu non revocantur; agitationem enim deperdentes, pacati fiunt, & quamquam in articulos influant, minorem ægritudinem inferre solent.

Alii autem, etiam in calidis affectionibus ab hujusmodi methodo declinant; quia, etsi ob frigiditatem, & humiditatem à liquoribus summus fervor, & acrimonia

monia auferatur; obruta tamen flamma, licet dolores mitescerent, tumores autem non removerentur, qui diuturnum morbum efficientes, potius ægros cachexiis obnoxios redderent.

Mihi autem placet Vir Sapientissime in ambas opiniones venire, scilicet si morbus dat inducias, & quiete, ac victu tenui, brodiis alteratis, frigidis syrupis, vel emulsionibus, removeri posse spem induxerit, a potu Aquæ frigidæ copioso, vel à suffusione in partem dolentem, abstinere; cum tardiores, istius affectus resolutionem faceret. Sin autem febris ingens fuerit, urinæ rubro colore vestitæ, sitis tantalea, vigiliæ perennes, & partes dolore obsessæ, magnam flammam designaverint, ac supra dicta præfidia non proficient, non abhorrerem quandoque Aquam frigidam pro medicamento in potu exhibere, scilicet, vel mane jejuno ventriculo ad satiætatem, aut sero ad modum largi alterativi, ne virtutes præ dolore, & nimio fervore exolvantur. Extrinsecus tamen non statim parti dolenti adjungerem,

rem, nisi necessitas à remotione causæ curantiam non divertat : Nam quamquam, Hippocrates, Galenus, & Celsus, Aquam frigidam parti dolenti superafundendam esse insinuarunt, symptomatici respexerunt, cui ex adverso ire, solum ob urgentiam, relicto morbo, aliquando expediens esse posse videtur. Id autem, etiam advertisse Galenum legimus in Comm. 6. lib. 6. Hippocratis de morbis Popularibus textu 5. ubi : *Refrigeratio autem variis sedandis doloribus utimur, membrorum quidem exteriorem superficiem densante, distenta vero magis intendente. Solas igitur calidas intemperies, sine materiæ multitudine factas, refrigeratio discutiet; sicuti in capitis dolore ob solis æstum, aut februm ardorem; Caput igitur oleo rosaceo frigido perfundentes symptoma curamus, & Erysipelata ob excedentem calorem, dolorem inferentia, nec non & Podagras, in quibus biliosa, calidave fluxio est. Cum autem causæ occurrere possumus, de symptomate non curabimus, cum subito reprimi consuetudinem accipiat, si id à quo*

quo derivat, disperditur. Hinc licet Aquam frigidam, parti dolenti super impositam, dolorem abstrahere multoties videmus, haud removet, quia causam, à qua fluxio procedit, abscindit, sed quia illuc inducto, ob frigus torpore, aliquo modo distrahit; quæ doloris ablatio, non est semper secunda, & præsertim si fluxio copiosa fuerit; etenim præterquam, quòd particulam debiliorem redderet, humores etiam illuc affluentes, alibi diverteret, qui in nobiliorem partem forsitan irrumpentes, affectionem periculosiorem efficerent, ut optimè notat Daniel Sennertus in cap. 1. de Arthritide. *Non solum manus, pedes, & articulos hujusmodi passiones infestant; verum etiam in ipsum Caput, in ipsum Jecur, in ipsum quandoque Cor faciunt impressiones.* Quapropter si necessitas postulaverit, tunc solum institui posse censeo, quando articuli minus tumore, quam dolore premuntur, alioquin ob magnam refrigerationem, sive summam quietem, quam agitatibus humoribus impertiret, licet dolorem corrumpet, tamen

tamen, quod influxum jam est, fortius devinceret.

Cæterum, nec quando partem infri-
gidare oportet, magnam stupefactionem
inducendam esse reor, cum Hippocra-
tes solum mediocrem laudavit; siqui-
dem ab excedenti frigore, immodica stu-
pefactio, sive caloris, & doloris magna
diminutio, est potius quædam mortifi-
catio, quemadmodum significavit Sa-
pientissimus Franciscus Vallesius in
commentario supracitati aphorismi; ubi:
*Maximus stupor nihil aliud facit, quàm
pro acerba, plenaque doloris, afferre
blandam, ac sine dolore mortem.* Qua-
propter Hieronymus Mercurialis in hu-
jusmodi casu, haud affluenter superaf-
fundendam esse censuit, sed ab alto, ad
instar sillicidii, ut non ingens, sed mo-
derata fiat stupefactio. Podagra enim
quandoque pro remedio esse solet; dum
natura ad partes quasdam longinquas
sæpe transmittit, quod sibi molestiam
affert, & ideo haud subito illam mate-
riam reprimere oportet, ne acris fluxio,
in partem nobiliorem irrumpat, ut ve-
lut

lut accidit annis elapsis magnifico Nico-
lao de Franco Textori serici, apud San-
ctam Mariam Gratiarum, vulgo dictam
All' Horto dello Conte, qui à Podagra cum
gravissimè affligeretur, quatuor tripon-
diis nivis pedes coöperiebat, à quo re-
medio, quia aliquod refrigerium perci-
piebat, usu semper habere in suis angu-
stis sueſcebat; sed non multum tempus
præteriit, quod Asthmate crudo corre-
ptus, & à doloribus immanibus intesti-
norum dilaniatus, cum pedum magna in-
tumescentia, atque difficili respiratio-
ne, lucis usuram amisit.

ERYSIPELAS.

ERysipelati autem, an Aqua frigida
etiam sufficiens esse possit, quan-
quam multi opinione dissentiant; non
deficiunt tamen, qui ejus usum congruum
existimant; Et sanè quidem quamplu-
rimi in hanc opinionem veniunt, quia
ignis more procedit, cum non solùm
flammam promoveat, quæ ardorem con-
eitat, quin etiam urendo quandoque
cutim

cutim, & subjectas carnes depascit. Sulphur enim sanguinis multoties extra, temperiem evehitur, cujus particulae, quaedam cum aliis principiis non congeneres existentes, & cum ipsis consortium inire non valentes, à mixture solvuntur, & efferatae redditae, sanguinem exagitant, atque conturbant. Dominium itaque obtinentibus, laxataque cruoris compage, spiritus in motus agitantur, & dum profiliunt, increfcit sanguinis fervor, & excandescencia, sulphureis particulis non adhuc contemperatis, quae cum circumeunte sanguine sibi invicem impingunt, simul coeunt, & completuntur, majores vires acquirunt, & illius incendium augent. Dum verò ad angustiores tubulos perveniunt, quia ob crassities eos pervadere non possunt, cunctationem facientes, adustionis sensum promovent, & adaucta indefinenter eorum aggerie, ad superficiem usq; propelluntur, cutem distendunt, & in tumorem elevant: attamen, quia eodem impetu semper agitantur, nisi cito compescatur earum conflagratio, repagula
à qui-

in quibus cohibentur effringunt, disperdunt, & partes in quibus continentur exurunt. Plerunque etiam salia quædam silvestria in phlegmatis formam resoluta, iisdem associantur, quæ majori vi cutim inficiendo, non semel etiam ex toto corrumpunt.

Et quod præsidium Vir Sapientissime magis opportunum inveniri poterit, quàm Aquæ frigidæ dulci complexu frui? Ipsa enim sua frigiditate bilis fervores coercens, magnos ardores ad lenitatem revocat, & humiditate, salium conjugia resolvens, non solum sanguinis infectos motus destruit, quin etiam cutim quodam modo relaxat, ut minori resistentia fæculentias salino-sulphureas excipere possit. Non enim Aqua frigida, quod intus molestat, foras in hoc affectu promovere prohibet, eò quòd, si usu habeatur ad moderationem, flammam cohibet, & non extinguit. Natura enim constanti motu separationes melius complet, nimio autem ulterius pervertit, immo si quandoq; ocys derivat, maximo partium detrimento protrudit. Ignis enim

Q
mode-

moderatus coquit, excedens autem cor-
rumpere videtur. Multoties enim ma-
gnum Erysipelas, cutim rubro colore
suffusam, nigram præ nimio ardore red-
dit, quam depascendo absumit, & ægro-
tantes vitam cum morte commutare fa-
cit. Grassabatur enim hic Neapoli an-
nis elapsis Erysipelas quoddam mali-
gnum, cujus causa multos cutem concre-
mata periisse dignovimus, & illos dum
taxat superstites fuisse vidimus, quibus
in magna copia sanguis prius detraheba-
tur, & deinde Aquæ frigidæ satietate
affici permissum erat.

Audiamus modò Doctores, qui hanc
sententiam promulgarunt. Aetius de
Ignis Sacri circa viscera affectione ver-
ba faciens, Aquæ frigidæ potu, se cum
magna utilitate, usum fuisse apposita
quadam Historia gloriatur. Et Galenum
in lib. 9. meth. cap. 5. sic loquutum fuis-
se inveno. *Nec ignoro, quod te formi-
dulosum redderem, nisi ea, me usum,
subinde vidisses, semperque cum successu,
nec ægrum in allo manifestè lesisse. Qui-
buscunque enim in principe particula, &*
phleg-

phlegmones, œdematos, aut scirrbi genere constitit, iis frigidam offerre non oportet, sed nec iis, quibus obstructio, putridusque humor non coctus incommolat; quod si evidenter percipis, absque iam dictis humoribus coctionis notas, illud dumtaxat existimabis, sit ne pars aliqua temperamento adeo frigido, ut in hac noxa procumbat. Porro Erysipelas, quod verum Erysipelas sit, non aliter curaveris, at si mixtum cum phlegmate sit, in hoc coctiones expectanda sunt. Excipit enim Galenus Erysipelas phlegmonosum, quod cum sanguinem nimis restagnantem ferat, Aquæ frigidæ usum non tolerat, siquidem incrudesceret, & partem inducto Abscessu destrueret. Ad quod removendum sanguinis missio vicem Aquæ frigidæ gerere potest, quemadmodum etiam rigorosum jejunium, moderata absorbentia, & lenia resolventia; nimia enim refrigeratione sanguis ulterius congrumesceret, qui à venis non absorptus, facile corrumpi posset; ut accidit multis ab hinc annis Magnifico Octaviano Anaclerio, Celeber-

rimo hujus nostræ inclitæ Civitatis Architecto , qui ob fortissimum Erysipelas phlegmonosum , quod ejus faciem occupabat , cum Aquæ frigidæ ad satieta-tem repleri voluisset , post aliquot dies , quamvis à febre , & Erysipelate melius se habere visus esset , sensim tamen , & sine sensu incrudescens morbus, Abscessu oborto in Capite occubuit .

MULIERES ENIXÆ, A LOCHIIS SUPPRESSÆ .

MOrbis enim quamplurimis conflantur mulieres , à partu autem ob lochiorum suppressiones , periculosis subiaci solent , & præcipuè à magnis febribus præhendi , à quibus adeo exagitari consuetum est , ut nec cito iisdem auxilium præstetur , in vitæ periculum sæpè abire videntur . Siquidem jactabundæ fiunt , caloris immodici tædia sustinent , & quandoque ob nimias vigiliæ , etiam in phreneses incidunt . Anxiæ enim sæpè redduntur , difficulter respirant , cibos avertunt , ab intensa siti

mo-

molestantur, & tandem ob resolutiones virtutum, de sanitate acquirenda iisdem parum spei superesse cernitur. Quapropter hæsitantes quamplurimi, magnis controversiis, etiam agitantur, num scilicet Aqua frigida iisdem quoque ex methodo præberi possit.

Et profecto multi sunt, qui refragantur, propterea, quod cum punctum curationis consistat in lochiorum productione, (dum enim lochia non fluunt convalescere nunquam posse videntur) & hæc promovere non possit Aqua, quia ob frigus claudit ostia canalium, in quibus concluduntur, atque illa segniora reddit propter tarditatem, quam sua quiete infert; hinc cum vasculis laxitas, & lochiis conveniens fluiditas denegari possit, omnes viæ potius præcluderentur, quàm ad illorum productiones adaptari possent. Solida enim, & liquida, laxitatem, & fluiditatem trahunt ab humido, à frigore autem plerumque densantur, aut plus justo crassescere consuecunt. Qua de re omnia remedia, quæ hujusmodi purgamenta pro-

Q 3

move-

movere possunt, calidis humidis vehiculis magis, quam frigidis commiscenda esse decernunt, ad hoc, ut viæ exitus patentiores factæ, etiam crassum, quod continent, præterlabi permittant.

Hoc autem excogitatum Waldschmidii autoritate confirmant, quem in lib. de morb. mulier., Hist. 32., sic scripsisse referunt. *Vehicula, quibus medicamenta assumuntur, semper debent esse actu calida, vel saltem tepida, nequaquam frigida. Potus etiam constare debet ex istiusmodi ingredientibus, quæ nequaquam lochia magis supprimunt. Ex his patet, quam cautè procedendum sit in febribus puerperarum, nocent enim julapia refrigerantia, quæ aliàs in febribus commendantur, nocent etiam acida, aliàs optima in febribus, nocent omnia frigida.*

Rursus (inquiunt), cum Uterus membranofus sit, frigidi incursum sustinere non potest, quia facillimè contraheretur, & veluti in spasmus abiens, os internum intorqueret; & licet Aqua, non actu frigida ad Uterum pervenire posset, quia tamen liquores ab eadem,
non

non parvam mutationem suscipiunt, ipse quoque Uterus majora incommoda perciperet.

Judiciis autem probabilioribus inducti, sibi persuadent alii, Aquam frigidam Puerperis à lochiis suppressis, ac magna febre vexatis, suppetias aliquando afferre posse; non modò, quia congruis humiditatibus ditat, verùm etiam, quia debitas, & exigitas præstat; & licet calidæ humiditates possint pariter esse fluiditatis aurigæ, in summis tamen ardoribus si frigidæ fuerint, majorem modum tribuere posse videntur; siquidem fervores moderant, vasa relaxant, & lochia fluentiora reddunt. Purgamenta enim Uteri, non semper supprimuntur ob lentores, qui cruditates invehant, nec omni tempore ob inflammationes collectivæ, quæ tumores circumscriptos constituunt, quin etiam compluries, vel propter phlogoses, quas magnus fervor concitans, vasorum oscula claudit, aut ob nimis magnas liquorum acredines, ob quas vasa rigescendo coniventia fiunt; hinc si lochia conclusa,

vitiisque affecta , magnam effervescen-
 tiam conceperint ; & debitis humidita-
 tibus orbata fiant ; quando alia præfidia
 quæ Ars à bona methodò derivat , cura-
 tionem non complent , non abhorrent
 interdum Aquam frigidam ad praxim
 revocare, quia fervores remittendo , di-
 luit , vasa relaxat , illaque fluentiora
 reddit. Medicamenta enim , quæ magnis
 stimulis evacuationes expediunt, ad præ-
 sentiam magnæ febris , & in absentia ,
 humiditatum , cum irritationes promo-
 veant , etsi liquores solvere apta sint ,
 vascula tamen , quæ ipsos concludunt ,
 rigida efficere pro more habent, adeoque
 ob diametrorum fortes obliquationes ,
 fortius occultare possent.

Verùm enim verò , quanquam hæc
 omnia rationi consona sint, & experien-
 tia pluries comprobata reliquerit ; nihi-
 lominus tamen, cum Uterus debilis , ex-
 carnis , ac membranofus existat, & sum-
 mum frigus sæpe eidem officiat , Aqua
 frigida multa cautione indiget , ut in
 Enixis suppressis ad usum revocari pos-
 sit : nam etiam si febris , cujus comple-

xu frequenter, puerperæ suppressæ dis-
 solvuntur, indicaverit; hæud semper
 plena manu permitti posse, in opinio-
 nem venio. Etenim si magna flamma,
 humores per abstractionem humidita-
 tum multoties tardos reddit, fibrasque
 Uteri in spasnum concitat; plusquam
 exigua frigiditas, eosdem cum crudi-
 tate, lentescens facit, & casum pro-
 hibet, quia hujusmodi obstructions pa-
 riunt. Uterus enim imbecillis est, & si-
 cuti fortia calorifica medicamenta, si-
 ve præcipites motus scientia præsidia, quan-
 doque respuit, quia in convulsiones ra-
 piunt; ita non semel nimis frigida asper-
 nitur, quia veluti torpescere faciunt,
 & motu privant, quo evacuationes pro-
 movere solet. Hinc si post puerpe-
 rium Uterus nimis strictus factus fuerit,
 dummodo tamen phlegmonem non con-
 ceperit, prius præmittere securius esse
 existimo, quæ sine tanta formidine illius
 substantiam laxant, & humores diluunt,
 ac fluentes reddunt, uti sunt julapia re-
 frigerantia, brodia, Aquæ stillatitiæ
 congruæ, cibi humidiores &c. deinde si
 neces-

necessitas validiora præsidia indicaverit, licet tunc ad Aquam frigidam devenirem, illam tamen, tam affluenter, sicuti in aliis febribus mos obtinuit, non exhiberem, sed tantum alterativi loco, per vices, & intervalla, vel cum cibo ad prandium permitterem; uti faciebat Uxor Gorgiæ relata ab Hipp. in lib. 5. epidemiorum, quæ cum sitiebat, & à partu non relevabatur, loco Vini, & ut potus ad prandium hauriebat, & sic febri providemus, & Utero etiam in flammam everso, securiorem curantiam adhibere videbimus.

Olim Gratia Ceva Uxor mea, amatissima, (ad præsens è vita decessa) cum in robusta sua juvenili ætate filium peperisset; paucis à partu diebus, penitus à lochiis supprimi, visa fuit. Cum autem pro consolatione parentum Quendam doctissimum Medicum ad ipsam curandam advocassem, ille statim à dissolventibus remediis curantiam initiare voluit; ad quem finem mixturam quandam conformavit, ex æquis partibus spiritus salis armoniaci urinosi, tincturæ castorei,
& es-

& essentia florum toris marini, illamque diluendam esse proposuit cum utriusque aliquot Aquæ florum sambuci, & saccharo cantho edulcorandam. Quam cum lambere incœpisset, statim magnos ardores in faucibus perferire retulit, hinc lingua exiccati visa fuit, & labia rubro colore imbuta, etiam intumescere. Sitis autem erat clamosa, & dolores quoque atrocissimi Uteri regionem occupabant. Cum igitur ægra omnia, quæ sibi applicare dignovit, irrita experta fuisset, subito se ipsam mihi solummodo dicere voluit. Cui, ut obtemperarem, projectis omnibus remediis, quæ adhuc conservabantur, mox sanguinem à pede extrahi debere injunxi. Hisce ergo meis annuens votis, sanguinem à pede dextro detrahi voluit; facta proinde sanguinis missione, circiter ad duas libras, paulò post, Galeni more, largissimam portionem Aquæ frigidae usualis eidem porrexii; Erat autem tempus hybernum, ob quod Cælo sereno Aqua in hydriis frigida adservabatur, & cum quasi reviviscere videretur, statim dormire cœpit, nam vi-

gil

gil per plures dies, & noctes extiterat, ob magnam febrem, & dolorum acerbitates; mane ab Utero abundanter purgavit, & cum Medici assistentis stupore, & aliorum summa admiratione, post paucos dies perfectè convaluit.

VARIOLÆ, ET MORBILLI.

INter alios morbos cutis, quibus infantes præcipuè subjici solent, Variolæ, & Morbilli annumerantur. Sunt autem hi gemini affectus fere cognati, cum vicissim puerorum cutim infestant. Quo ad ortum enim seminarium habent commune, atque curantiam sæpe non absimilem. Ambo enim cutim inflammant, cum magna febre promoventur, cutim elevat, & puriginosam reddunt. Unde vulgus italorum referente Hieronymo Mercuriali in lib. de Morbis Pueror. appellare suefcit, modo Cossos, modo Sturolos. Differentiam tamen sortiuntur, quia Variolæ quædam tubercula efficiunt multum elevata, morbilli verò parum extuberantia; ita ut ni manibus.

nibus tractentur, dijudicari non possint. Rursus Variolæ crassa sanie repletæ, suppurari videntur; Morbilli autem, subtiliori materia imbuti, majorem febrem trahunt, & insensibili transpiratione disparent. Et licet quamplurimi hujusmodi morbos, antiquis græcis, haud innotuisse referant, meam tamen sententiam sequor, & quorundam Sapientissimorum Scriptorum existimationem complector, iisdem etiam manifestos fuisse; cum licet diverso modo significare visi fuerint, eorum naturam tamen probè dignoverunt, ac explicarunt. Etenim siue ἐξανθήματα, aut ἐξόματα omnes eruptiones, quæ in cutim fiebant, appellabant, in Pueris autem cum succedebant, Papulas præcipuè denominabant, ut videre est apud Hippocratem in lib. 1. epidem. sect. 2. ubi: *Papulae parvae, & non pro dignitate rationis excretionis morborum, & statim rursus evanescentes, aut juxta aures tumores, qui non soldebantur, & nullam de se significationem præbebant. Quibusdam in articulos, maxime verd in coxendicem, paucis judicatorio*

torio modo cessantes, & statim rursus ad habitum ab initio invalescentes. Moriebantur autem ex omnibus, & plurimi ex his pueri jam ab lactati, & majores natu, octennes, ac decennes, & non dum puberes. Quæ verba interpretans Subtilissimus Franciscus Vallesius, sic dilucidat. Viri simile est ergo pueros, qui semitertianis laboraverant, in quibus Pituita prævaluerat, Variolis, in quibus Bilis, Morbillis laborasse. Nomina autem essentialium rerum varietate non distinguunt; cum eadem res ob varios linguæ sermones, diverso nomine exprimi possit. Abigens igitur quæstionem de vocabulis, atque etiam determinationem causæ primitivæ, quam ab ortu habuisse communiter existimant, sensu meum sic explicatum accipe. Dico igitur, quod quanquam Natura motu indigeat, ut impuritates à sanguine removeat, non semper tamen congruit, eidem vim afferre, ut citius abjiciat; nam si effervescentia, multum increbuerit, præterquam, quòd ulteriori motu, omnes virtutes ocys resolveret, excernenda tamen ob nimiam solu-

solutionem, majorem acrimoniam conciperent, atque symptomaticè, & non criticè promoverentur. Separationes enim motus mediocris complet, excedens autem haud sejunctionem, sed cum majori pernicie confusionem parit. Quapropter Antiqui, qui fuerunt operum naturæ veri imitatores, in hujusmodi affectibus, ut motus effervescentiæ supervacaneos reprimerent, à pabuli subductione curantiam inchoabant; à carnibus enim ægros abstinebant, & vinum non permittebant, donec febris mitescebat. Aqua tamen pro potu utebantur, modo scilicet calybeata, modo hordeacea, & aliquando etiam Acetosellæ, Cichorei, aut Endiviæ; cui immiscebant, aliquando succum citrii, multoties limonum, de ribes, aut acrium granatorum, & interdum coacti, etiam ad sanguinis missionem deveniebat, ut videre est apud Avenzoat in 7. colliget. cap. 3. Qui etiam filio suo tertium annum agenti non percipisse, refert; & Rhases præcipiebat, ut adhuc pueris, si quintum mensem excedebant, sanguis extraheretur per cucurbitulas.

Sed

Sed quid dicam de frigiditate, quæ retractione pabuli in corpus introduci-
tur, aut de potentiâ, si ipse Hippo-
crates, etiam actualement non reformida-
vit? Sic enim scripsit in libro de Humi-
dorum usu numero 10. *Aqua frigida pro-*
dest Papulis rubicundis, quales alia,
atque alia ex parte erumpunt. Igitur si
Hippocrates Aquam frigidam in Papu-
lis rubicundis commendabat, cum Pa-
pula rubicunda in pueris, variolæ non
adhuc suppuratæ esse soleant, dum fe-
bris augmentum capit, & ad flatum
properat, Aquam frigidam pro iis mo-
derandis multum prodesse posse mihi
persuadeo; quemadmodum etiam, &
morbillis, qui ad modum veri Erysipe-
latis cutim inficiunt. Hujusmodi enim
ob magnas febres, quas vehunt, aliquan-
do non solum cutim subjectam succen-
dunt, verum etiam multoties veluti igni
damnata reddunt. Aqua enim propter
frigus, supervacaneam effervescentiam
moderat, & ob affluentiam humiditatis,
humores pacatos reddens, separationes
melius molitur. Hinc perperam non-
nullos

nullos facere video , quod infantibus , à variolis , & morbillis oppressis , atque à magna febre correptis , fortia medicamenta diaphoretica præscribunt ; nam sanguis crebrius adaucto motu fermentativo liquari solet , quàm repurgari videtur . Unde non immerito Sapientissimi quidam abhorrent etiam lectum , & musæum calidum , primis sex ab eruptione diebus , ut æqualis ille motus secretionis summopere custodiatur , & non distrahatur . Hanc praxim utpote consentaneam sequi visus est Celeberrimus ille Practicus Anglicus Thomas Sydenham , qui in capitulo de Variolis ait . *Plures in calidiori regimine mori , quàm in frigidiori , ex calido enim regimine , nihil boni nasci , sicuti ex præcipiti fructu , nihil frugi .* Utebatur proinde non dissolventibus , sed diluentibus , scilicet albo decocto ex Pane , & Cornu Cervi crudi exigua quantitate in multa Aqua factò , vel hydragola ex tribus Aquæ partibus , & lactis una simul coctis . *Nec ed tantum profecit (inquit) ingesti liquoris copia , quo insignem calorem , cum matura-*

R

tio-

tionis febre præcipuè vigentem, restingue-
ret, sed quatenus Ptyalismum, etiam pro-
moveret, atque eundem diutius protrabe-
ret; quàm poterat fieri, si æger nimis
æstualet calore; Præter hæc omnia, sæpe-
numero ita bene cessisse liquores hosce affa-
tim haustos observavi, ut eorum usu va-
riolæ, quæ cum pessimis confluentiæ signis
exibant, progrediente morbo distinctæ
sint factæ pustulæ, quæ maturescendo, ru-
bram primò, mox nigram materiam aliter
evomissent, flavissimæ comparerent, pro
efferatis insuper, atque minutulis, beni-
gnæ, atque optimi moris haberentur. Sæ-
pe enim, quo diutius excretionem natura
retardat, dummodo effervescentia non
tollitur, eò melius separatio fit, quia vi
naturæ sensim abigitur, quod est incon-
gruum, & non morbi, qui materiam non
congenerem, cum virtutibus confusè ex-
pellit; alioquin, etiam in magnis febri-
bus, evacuationes ante coctionem pro-
movere congrueret, licet causa hæcenus
subacta, & separata non sit. Hinc si mor-
billi, ut natura cum variolis conveniunt,
ita methodus par esse debet: quapropter
si fe-

si febris in variolis modum superaverit, magna sitis, & summi æstus supervenerint, ac circa statum illarum sufficientes humiditates pro debita separatione defecerint, vel morbilli confluentes fuerint, & deliria, vigiliæ, magnos sudores, aut dysenterias promoverint, si blandis acidis, & diluentibus remediis tantus fervor removeri non videtur, ipse quoque Aquam frigidam cum aliqua moderatione permittere non repugnarem; nam si temperiem prætergrederetur, ob remotionem omnis fervoris, excretionem materiæ non congeneris, quæ explodenda esset, intercluderet. Ætas enim puerilis non permittit Aquæ frigidæ quantitatem magnam, cum infantes sint debiles; moderatam tamen sustinere possunt, sicuti etiam constantes sanguinis evacuationes sufferre quandoq; videntur.

LUES VENEREA.

Lues venerea quanquam inter morbos acutos non annumeratur, cum non nisi longo tempore, & quibusdam præ-

R 2

cipuis

cipuis alexi pharmacis curari videatur, nihilominus quia secundum varietatem eorum, cum quibus sua seminia completitur, magna ex parte altiores radices figit, & vel mortem properat, aut vix quidem reducibilis aliquando efficitur; hinc factum est, quod etiam ad eam curandam quidam Aquæ frigidæ usum commendant, cum etsi ipsam luem suapte virtute dissipare non possit, causam tamen, quæ illam alterat, fortioremque reddit, non parum debilitat, & plerunque etiam penitus eliminat.

Hi nanque suas rationes abundas reddere conantur, quia hoc virus, non modo propter acidam, & propriam, quin etiam ob adscititiam, nempe summè acrem naturam, quam consequitur, multoties perversius redditur; nam tamen si hoc venenum primùm lymphæ, communicetur, cito tamen sanguini sui copiam facit, qui si fortasse salium, & sulphurum superfluitatibus abundans factus fuerit, & suæ congruæ humiditatis expers evaserit, quæ remanent sub crassiori forma ejus particulæ, dum hujusmo-

jufmodi toxico inbuuntur, ob majorem
 unionem, quam ineunt, fortiori etiam
 ad invicem luctatione acuuntur; hinc
 non habentes propter humiditatum de-
 fectus, à quo diluantur, infringantur,
 & deriventur, quocunque iverint, fua-
 rum pravitatum effectus demonftrant;
 etenim quandoque non modo immanes
 dolores, vigiliæ perennes, longas fe-
 bres, macies, ulcera quædam ficca, &
 tubercula fere irrefolubilia promovent;
 quin etiam fere sexcenta alia mala subo-
 riri faciunt; unde ficuti non repugnat,
 quod hæc lues corpus calidum, idest Bili
 fulphureo-falinæ generandæ fubjectum,
 irreat, & fymptomata illi congenera
 producat; ita etiam faltem ad præfen-
 tiam hujus apparatus, Aquam frigidam,
 minime deefle poffe, decernunt. Anti-
 qui enim in curantia hujus morbi, ple-
 runque fanguinis miffione utebantur, &
 sæpenumero etiam Aquas ftillatitias, &
 frigidos fyrupos porrigebant in remo-
 vendis fanguinis agitationibus, ac ref-
 tuendis congruis humiditatibus, cum non
 femper conveniat in curantia Siphylidis

ulteriorem motum humoribus injungere, & præsertim, si summam acrimoniam à Bili degeneri contraxerint; etenim in absentia humiditatum, efferationes aliquando reddi solent. Tabidi enim hujusmodi temperamento præditi sæpe fieri videntur, & à copiosis sudoribus, quos motus cientia medicamenta promovent, non tardè etiam propriis substantiis orbari; quemadmodum si dura tubercula, aut sicca ulcera iisdem obviant, neque ista removeri prospiciuntur, nisi humores, qui ea procrearunt, prius quietem, & deinde emendationem accipiant. Curatio enim Siphylidis non semper est eadem, sed propter naturæ hominum diversitatem, sæpe dispar efficitur, siquidem quandoque ignis, & multoties, etiam Aqua frigida, hanc luem remittere visa fuit. Hæc ipsi.

Pergant tamen, ut cœperunt, suamque consuetudinem servant, qui in curantia Luis veneræ Aquam frigidam recta methodo institui posse dijudicant; quoniam ego, sive ejus causam intueor, aut modum, quo abstrahi possit, decerno,

no , haud quaquam satis esse posse conitio . Et quidem licet ipse consideraverim hunc morbum ob varios ludendi modos , multigeris etiam remediis pro sui resolutione indigere ; haud tamen facile cognitione assequi potui , quomodo Aqua frigida salutis commoda hujusmodi egrotantibus invehere possit ; tanto magis , quia saepe etiam sine febre invadit .

Ædepol Aqua non semper operatur , ut Aqua est ; verum etiam quia calida , vel frigida est . Frigus enim cum sit inimicum , ossibus , Cerebro , & spinali medulla , quæ partes cum huic toxico excipiendo , magis aptæ fiant , ulterius infici possent , & in tabem citius etiam resolvi . Humores enim salino-acres à Lue Celtica commaculati , causticique fere natura imbuti , etsi ab aqueis quibusdam , dilui , ac disperdi possint ; à frigidis tamen emendari non videntur , sicuti & cætera alia venena , ut superius multis rationibus , & Doctorum autoritatibus tibi manifestum feci . Præterea hoc ipsum arguere possumus , quia dolores veneris in frigidis temporibus magis grassantur ,

R 4

&

& noctu plusquam in die exacerbari solent. Et quanquam multa alexipharmaca sub aquarum formis, propter humiditatum defectus, & humorum acrimonias, usu habenda esse Methodus quandoque persuadeat; maxima tamen cautione indigent, ut ad Praxim revocari possint, scilicet actu non admodum frigida exhibere oportet, ne eorum operationes retardari videantur. Figitur enim venenum ab Aqua frigida, à qua cum non corrumpatur, sed tantum mitigetur, brevi tempore reviviscere posset. *Illud unum dicam generatim.* Verba sunt Francisci Vallesii in comment. textus 41. lib. 7. Epidem. Hippocratis. *Hippocratem, & omnes alios, qui in magno practio fuerunt medicos, indicationem cause sequi voluisse, multò audacius, quàm vulgares medicos, qui plerunque presentibus symptomatis perterriti, illisque occurrentes morbos producant, aut vix, nisi levissimos persanant.* Venenum enim à corpore extrahi debet, haud quaquam tamen in aliqua parte concludi, nam, majores vires acquirendo, vel reliquis par-

partibus adhuc non contaminatis communicaretur, aut saltem particulas labe obsessas, ocyus corrumperet. Unde divinus senex Hippocrates in lib. de affectionibus num. 30. in removendis doloribus à materia venenata, igne, & non remediis frigidis utebatur, ut rectè etiam admonet Ambrosius Paræus in lib. 17. de Arthritide cap. 12.

Ulceribus etiam Aqua frigida adesse non potest, quia licet multoties hujusmodi sicca fieri videantur, opportuna humiditate, scilicet alexipharmaca sæpenumero mulciri solent, non autem incongrua frigiditate leniri prospiciuntur. Et licet multa alia ulcera in cutim præcipuè promota, actuali frigiditate, optimum successum habuisse visa sint, illa tamen non à materia venenata, sed à nimia effervescentia acrium humorum ortum habuisse experientia demonstravit, cum nequitiem humores non semper à veneno contrahunt, sed multoties propter motum incongruum adipiscuntur. Lues igitur Celtica, cum inter morbos venenatos annumeretur, & non inter illos

illos affectus, qui causa nimis effervescentiæ pravitates designant, potius propriis alexipharmacis, quàm frigidis remediis eget, ut determinari possit.

Quod si ulcera partium generationi dicatarum in Gonorrhœis virulentis, copiosis aqueis humiditatibus blandiri, & repurgari quandoque contingit; speciosa tamen, valdeque ampla hæc res est, quæ ab humiditate derivat, non autem à frigiditate provenit; eò quod si hujusmodi ægrotantibus aqueæ humiditates admodum frigide exhiberentur, perniciosiori cruciatu affici possent.

Cæterum si tabidi quandoque redduntur, quia exiguum sanguinem, & carnem habent, præterquam, quòd excessum frigoris sustinere non videntur, humido resectivo potius opus habent, ut resarciri valeant.

Ad extremum Hydrargyrum ipsum, quanquam Aquea methodo plerunque suas operationes melius explere expertum sit, Aqua tamen non debet esse nive glaciata, quia illud figeret, & majorem perniciem inveheret. Remedia enim
anti-

antivenerea , quando humido regimine institui debent, calore potius actuali opus habent , quàm multa frigiditate indigent , ut suas vires promovere possint , ob quam causam usus hypocausta adaptare solet , aut calida cubilia parare , ut quod intus latet, veluti fores aperiendo, majori facilitate extra protrudatur.

Sed ad quid reliquos morbos disceptando transcribere conabor, si propemodum infinitæ sunt illæ affectiones , quibus Aqua frigida præsto ire, vel jacturam afferre posse videtur ? Communiores , enim notavi , ut illæ pro norma cæteris inserviant. Principia enim intueri debemus , quomodo Aqua frigida operatur , & quæ sint causæ morbos efficientes, & sic facile, quibus hujusmodi Praxis accommodati possit , conjectura prospiciemus . Virtutes enim Aquæ frigidæ Vir Sapiëntissimè plures sunt , quàm, ut disceptatione determinari possint, descriptione figurari , dictione præscribi , vel exactè brevi oratione concludi ; quapropter si omni ex parte tibi satisfacere, haud potui , dandum multiplicibus ejus
ope.

operandi modis , qui non solum meam , utpote debilem , quin etiam acutas aliorum mentes penè obruerint . Tibi tamen pro explendis tuis desideriiis sufficiat hocce meos sensus , licet inculto stylo obumbratos habuisse , qui tamen uti exoptabas , nihil novitatis sapiunt , sed antiquissimam medicinam , Tibi ferè innatam redolentes , antiquorum rationibus firmantur , & observationibus , veluti totidem clypeis fulciuntur . Ab antiquis enim haud recedere volui , quia hi non ab Idea , vel Systemate , sicuti quidam alii rationes elicere conati fuerunt , sed experimentis innixi , ad morborum causas explicandas , meliori via operam dederunt . Quod si tandem omnia ad motum , & quietem reduxi , hoc etiam ab antiquis ipsis derivavi , nam etiam Theffalus in clauso , & fluxu morborum causas reposuit . Aqua enim frigida magnum remedium est in quibusdam morbis , at cum non omnibus præsto ire possit , non licet proinde illam indiscriminatim ad Praxim revocare , cum inconsideratè audaciæ multoties adscribitur , & non
vir-

(269)

virtuti, etiam bonum, quod aliquis ab
accidente derivat, siquidem Bellum ag-
gredi, sæpe temeritatem sapit; optimo
tamen successu concludere, non fortu-
næ solùm, sed virtutis quoque est Ar-
gumentum.

F I N I S.

Præcipua, quæ irrepererunt.

	<i>Errata</i>	<i>sic</i>	<i>Corrigito</i>
Pag.	Verf.		
4.	13.	profigua	proficua
13.	18.	iisdemque	iisdemque
16.	25.	exteriororum	exteriorum
28.	18.	in his libris	in libris
53.	6.	extingunt	extinguunt
60.	8.	quæ	qua
101.	19.	ocius	ocyus
117.	19.	ocius	ocyus
118.	7.	Galenus	Galenum
119.	24.	ocius	ocyus
223.	26.	Plathea	Platea
224.	11.	Plathea	Platea
233.	7.	summum	summam

9-8. pambulus olei, pambulus A. 13

